

Rozvoj sociálnej práce a sociálnej solidarity
v podmienkach Slovenskej republiky
so zameraním na prínos Vysokej školy
zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety

Hetteš, M., Schavel, M., Škorecová, O. (eds.)

Zborník z odbornej konferencie

**Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce
sv. Alžbety, n. o., Bratislava**

HETTEŠ, M. – SCHAVEL, M. – ŠKORECOVÁ, O. (eds.) 2012. *Rozvoj sociálnej práce a sociálnej solidarity v podmienkach Slovenskej republiky so zameraním na prínos Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety*. Zborník z odbornej konferencie. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety. 115 s. ISBN 978-80-8132-066-8.

Názov: Rozvoj sociálnej práce a sociálnej solidarity v podmienkach Slovenskej republiky so zameraním na prínos Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety
Zborník z odbornej konferencie

Editori: Miloslav Hetteš, Milan Schavel, Oľga Škorecová
Text prešiel jazykovou korektúrou

Recenzenti: doc. PhDr. ThDr. Andrej Mátel, PhD.
doc. PhDr. Martina Mojtová, PhD.
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Vydavateľ: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave

Miesto vydania: Bratislava

Vydanie: prvé

Rok vydania: 2012

Počet strán: 115

Náklad: 25 kusov

Tlač: FSVaZ UKF Nitra

Typ väzby: CD-Rom

ISBN 978-80-8132-066-8

EAN 9788081320668

**Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce
Svätej Alžbety, Bratislava, n. o.**

**Katedra sociálnej práce, externá forma štúdia
v spolupráci**

Inštitútom ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov

**Zborník príspevkov z odbornej konferencie
pri príležitosti 10.výročia vzniku
Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety**

**„Rozvoj sociálnej práce a sociálnej solidarity
v podmienkach Slovenskej republiky
so zameraním na prínos Vysokej školy zdravotníctva
a sociálnej práce sv. Alžbety k tomuto procesu“**

17. november 2012

Bratislava

Obsah

Predslov	5
Čo mi dala vysoká škola – ako ma pripravila pre prax, ako možno pokračovať z pohľadu skúsenosti a názorov absolventa školy (<i>Beáta Áčová</i>).....	7
Uplatnenie sociálneho pracovníka v zariadení sociálnych služieb (<i>Ingrid Ferenčíková</i>).....	11
Supervízia v sociálnej oblasti počas hospodárskej krízy (<i>Jaroslava Kmecová</i>).....	16
Prínos VŠZaSP sv. Alžbety pre Domov sociálnych služieb ALIA v Bardejove (<i>Anton Kurnát</i>).....	31
Kresťanské hodnoty ako významný činiteľ formácie sociálnych pracovníkov (<i>Michal Sedláček</i>).....	35
Prvé integrované divadlo V Košiciach – sociálno-umelecký prínos pre hendikepovaných (<i>Liana Ivanová, Peter Kalmár</i>).....	41
Čo mi dala vysoká škola (<i>Jarmila Sontagová</i>).....	54
Studium na VŠZaSP sv. Alžbety v Bratislave z pohľadu zahraničného študenta (<i>Alena Šarochová</i>).....	58
Vysokoškolské vzdelávanie – zodpovednosť v živote človeka (<i>Dagmar Štiavnická, Radoslav Tóth, Monika Mačkinová</i>).....	63
Mezioborový prístup a sociálna práca k problematike nových náboženských hnutí (<i>Jiří Tůma</i>).....	75
Počiatky a udržateľnosť diela v práci s Rómami v Jarovniciach (<i>Silvia Zábavová</i>).....	81
Vzdelávanie v odbore Sociálna práca (<i>Emília Vranková</i>).....	89
Čo mi dala vysoká škola (<i>Alena Grondžák Pechová, Emília Čavojská</i>).....	101
Reflexie absolventov Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave na oblasť vzdelávania v odbore sociálna práca (<i>Milan Schavel</i>).....	105
Príloha – Prezentácia – Alumni klub (<i>Miloslav Hetteš</i>)	

Predslov

Prispievame k rozvoju sociálnej práce a sociálnej solidarity na Slovensku

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce svätej Alžbety v Bratislave si v roku 2012 pripomenula desiate výročie svojho vzniku. Oslávila ho nie pompézne, ale niekoľkými zmysluplnými aktivitami svedčiacimi o životaschopnosti školy a jej rozširujúcom sa záujme reagovať na aktuálne dianie v našej spoločnosti, predovšetkým v sociálnej oblasti. Spomeniem dve z nich, ktoré považujem za kľúčové.

Prvou udalosťou je zriadenie Univerzity tretieho veku Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave. Vnímame ju ako potrebnú službu komunite, v ktorej naša vysoká škola pôsobí. Symbolickým je, že túto modernú formu vzdelávania starších ľudí sme začali uplatňovať práve v roku, ktorý bol vyhlásený za Európsky rok aktívneho starnutia a solidarity medzi generáciami. Možno neuveríte, ale dvaja naši najstarší študenti – prváci majú 82 rokov. Zvedavosti, elánu, pozitívnej energie a životného optimizmu však stále majú aj na rozdávanie...

Druhou aktivitou je začatie činnosti Alumni klubu – teda zoskupenia ľudí, ktorí sú absolventmi našej vysokej školy, hlásia sa k nej a vo svojej každodennej práci využívajú poznatky, odborné vedomosti i sociálne zručnosti nadobudnuté počas bakalárskeho a magisterského štúdia, rigorózneho konania, doktorandského štúdia, habilitácie... Je dobre, že budeme takto „zosieťovaní“. Nesporne bude užitočné, ak budeme o sebe vedieť, vymieňať si informácie a skúsenosti. Ak bude mať škola spätnú väzbu a bude vedieť, či pripravuje svojich študentov tak, aby zvládli náročnú prax sociálnej a zdravotnej sféry a dobre obstáli v konfrontáciách s oprávnenými požiadavkami ľudí v neľahkých životných situáciách. Alumni klub vytvára priestor, v ktorom môžeme nadväzovať užitočné kontakty, navzájom si pomáhať, spolupracovať, kde sa môžeme stretávať, hoci nie sme len zo Slovenska a na Slovensku, ale aj zo zahraničia a v zahraničí... Aké príznačné: prvé oficiálne stretnutie Alumni klubu Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce svätej Alžbety v Bratislave sa konalo 17. novembra 2012, keď si celý svet pripomína Medzinárodný deň študentov a Slovensko taktiež Deň boja za slobodu a demokraciu. Zborník príspevkov z tohto prvého stretnutia na odbornej konferencii s názvom Rozvoj sociálnej práce a sociálnej solidarity v podmienkach Slovenskej republiky o zameraním na prínos Vysokej školy zdravotníctva

a sociálnej práce svätej Alžbety k tomuto procesu, ktorá bola ďalšou z akcií súvisiacich s 10. výročím založenia školy, práve začínate čítať...

PhDr. Oľga Škorecová, PhD.

editorka

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave

Čo mi dala vysoká škola – ako ma pripravila pre prax, ako možno pokračovať z pohľadu skúsenosti a názorov absolventa školy

**What gave me the college - as I prepared to practice, how to proceed in terms of
experiences and views of a graduate**

Beáta ÁČOVÁ

Abstrakt

Stretli sme sa tu na akademickej pôde na odbornej konferencii venovanej otázkam rozvoja sociálnej práce a sociálnej solidarity v podmienkach Slovenskej republiky so zameraním na prínos VŠZaSP sv. Alžbety k tomuto procesu.

S radosťou som prijala pozvanie na túto odbornú konferenciu, v rámci ktorej mi bola zverená zodpovedná úloha – prezentovať tému Čo mi dala vysoká škola, ako ma pripravila pre prax, ako možno pokračovať z pohľadu skúseností a názorov absolventa školy, keďže som v roku 2009 na VŠZaSP sv. Alžbety obhájila rigoróznu prácu a vykonala rigoróznu skúšku v odbore sociálna práca. Aj t.č. som externou študentkou doktorandského štúdia a pracujem na svojej dizertačnej práci.

Kľúčové slová

Starnutie. Staroba. Senior. Starostlivosť. Sociálne prostredie. domáce prostredie. Problémy. Zmysel života. Hodnota. Rodina. Zdravie. Viera. Kvalita.

Abstract

We met here on campus for professional development conference dedicated to issues of social work and social solidarity in the Slovak Republic, focusing on the benefits VŠZaSP St. Elizabeth to this process. I gladly accepted the invitation to the expert conference in which I was entrusted with the responsible task - to present the topic "what gave me the college, as I prepared to practice, how to proceed in terms of experiences and views of a graduate "as in 2009 in VSZaSP St. Elizabeth I defended rigorous work and rigorous testing conducted in the field of social work. Also I am currently an external PhD student and working on my dissertation.

Key words

Ageing. Senior. Elder. Care. Social environment. Domestic environment. Issues, purpose of life. Value. Family. Health. Belief. Quality.

Úvod

Vážený pán rektor, vážení páni prorektori, vážení páni dekanı, ctení zahraniční a domácí hostia, milí kolegovia a študenti.

Na úvod by som v krátkosti všetkým prítomným účastníkom v krátkosti vymedzila pojem sociálna práca, aké faktory ju ovplyvňovali, ako sa vyvíjala, čím sa zaoberá a čo je jej cieľom. Sociálna práca je teoreticko–aplikačná vedná disciplína, vychádza z poznatkov spoločenských vied, hlavne zo psychológie, pedagogiky a sociológie. Je ovplyvnená kultúrnym systémom, morálkou, spoločenskými zvykmi a hodnotami, najmä historickou tradíciou. Postupne sa vyvíjala podľa špecifických potrieb sociálnej starostlivosti a zaoberá sa optimálnym fungovaním sociálnych inštitúcií zameraných na starostlivosť, pomoc jednotlivcom a skupinám, alebo komunitám. Prakticky pomáha riešiť problémy, týkajúce sa všetkých stránok existencie jednotlivca a skupiny v sociálnom prostredí. Cieľom sociálnej práce je zlepšiť životnú situáciu tým, ktorí ju nedokážu riešiť sami, alebo v spolupráci s inými odborníkmi pomáha riešiť narušené vzťahy a krízové situácie vzniknuté dôsledkom choroby, úrazu alebo nadobudnuté nesprávnym spôsobom života. Sociálna práca dáva priestor uplatňovať nástroje sociálnej pomoci rodine pri riešení vzniknutých problémov. Problém rodiny ako klienta rieši s predpokladom, že rodina je súčasťou sociálneho systému a preto rieši systém ako celok. V dnešnej modernej dobe, keď sú často krát zvrátené hodnotové orientácie, berie sa v prvom rade akcent na človeka ako na bi-psycho-spirituálno-sociálnu bytosť, pomáhať jednotlivcovi vytvárať si rovnováhu medzi možnosťami a požiadavkami sociálneho prostredia a vlastnými potrebami. Sociálna práca je práca s ľuďmi, interakcia s ľuďmi, preto je dôležitá tiež správna komunikácia. Sociálna práca sa ako študijný odbor na Slovensku začala výrazne profilovať v deväťdesiatych rokoch 20. storočia ako samostatný študijný odbor. Postupne sa vytvorila koncepcia vo vzdelávaní sociálnej práce na vysokých školách.

Teraz by som sa chcela venovať samotnej podstate mojej prezentácie, teda čo mi dala vysoká škola, ako ma pripravila pre prax a ako možno pokračovať z pohľadu skúseností a názorov absolventa školy.

Odborným štúdiom na Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety som do praxe získala všeobecný prehľad pre praktické výkony v rôznych oblastiach spoločenského života s výraznou praktickou orientáciou. Vysokou školou som získala hlavne orientáciu reálneho nasmerovania ľudí v každodennom živote, postupne som sa zoznámila

s problematikou a špecifickým postavením každého jednotlivca, čo mi bolo a aj je nesmiernym prínosom v mojej práci, nakoľko som pracovala a aj pracujem s ľuďmi.

Sociálna práca je vo svojej podstate pomocou – pomocou jednotlivcovi, skupinám, komunitám... Vždy na začiatku sa mi jedná o to, aby bola pomoc charakterizovaná tak, že ju niekomu poskytneme preto, lebo ju potrebuje. Mali by sme vedieť hlavne nahradiť slovíčko „môžeš pomôcť“ za „musíš pomôcť“.

Z pohľadu skúseností a názorov viem, v akých rôznych životných situáciách sa ľudia nachádzajú, a aké ďalšie psychické, sociálne a etické dôsledky môžu takéto situácie vyvolať. Mojim cieľom a určite aj každého absolventa je vedieť vrátiť človeka do stavu sociálnej suverenity a nezávislosti, čo znamená ovplyvniť jeho spôsob života tak, aby nebol v rozpore so záujmami spoločnosti, poskytnúť mu sociálnu ochranu, starostlivosť a sociálne ho zabezpečiť.

Vďaka štúdiu sociálnej práce vnímam každého klienta individuálne z hľadiska jeho vlastných záujmov a predstáv. Z vlastnej praxe viem ako riešiť sociálnu situáciu, ako sa orientovať v sociálnej skutočnosti, ako usmerniť človeka, usporiadať a pochopiť jeho kolíziu situáciu.

V mojej práci pokladám za sociálne prostredie všetko to, čo je súčasťou života, všetko to, čo nás obklopuje a ovplyvňuje naše konanie, našu prácu, náš prístup, naše rozhodovanie vo všetkých smeroch a následkoch. Snažím sa (k čomu viem aj svojich podriadených), vytvárať také podmienky, aby bola rešpektovaná vzájomná väzba, úcta a hodnoty človeka.

Mojou hlavnou prioritou je zamerať sa na to, aby mal každý občan rovnaký prístup k sociálnej a zdravotnej starostlivosti, ktorú si jeho zdravotný stav vyžaduje. Na poste, na ktorom v súčasnosti pôsobím, dohliadam tiež na správnosť, kvalitu a dostupnosť zdravotnej starostlivosti v regióne Nitrianskeho kraja, čo si myslím, je tiež forma pomoci občanom v zložitej sociálnej situácii.

Záver

Vážení prítomní, na záver môjho príhovoru vyjadrujem presvedčenie, že všetci, ktorí sa venujú sociálnej práci, pracujú s ohrozenými skupinami ľudí, pomáhajú riešiť problémy ľuďom, ktorí ich nedokážu vyriešiť sami, si dávajú za cieľ zlepšiť kvalitu života týmto ľuďom. V sociálnej práci je veľmi dôležitý diferencovaný prístup ku každej zo skupín

obyvateľstva v sociálnom prostredí. Každá skupina obyvateľov prináša so sebou iné prejavy, iné spôsoby prežívania, iné potreby a iné prostriedky potrebné na riešenie ich problémov. A toto by mali mať na pamäti ľudia, ktorých sa to dotýka.

Vážení prítomní, milí hostia, nech je pre Vás táto konferencia prínosom vo Vašej ďalšej práci, pri nadväzovaní nových a prehĺbovaní existujúcich kontaktov, výmeny skúseností s pedagógmi a odborníkmi z iných vzdelávacích inštitúcií.

Verím, že atmosféra konferencie, kvalita prítomných osobností a význam informácií, ktoré na konferencii získate, naplnia poslanie VŠZaSP sv. Alžbety, ktorým je výchova zdravotníckych a sociálnych pracovníkov pre domáce a zahraničné zdravotnícke, sociálne, humanitárne, charitatívne a misijné aktivity.

Kontakt

PhDr. Beáta Áčová

Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, Nitra

Kontaktná adresa: Mlynská Zem 429, 951 13 Branč

Kontaktný e-mail: beata.acova@gmail.com

Uplatnenie sociálneho pracovníka v zariadení sociálnych služieb

Applying a social worker in social servis

Ingrid FERENČÍKOVÁ

Abstrakt

Cieľom tohto príspevku je predstaviť zariadenie SUBSIDIUM –Špecializované zariadenie, Zariadenie pre seniorov a domov sociálnych služieb ako zariadenie sociálnych služieb v ktorom prebieha prax študentov, ktorí študujú v študijnom odbore sociálna práca. V príspevku je popísaná participácia študentov na individuálnej a skupinovej sociálnej práci poskytovanej pre prijímateľov sociálnej služby v zariadení SUBSIDIUM.

Kľúčové slová

Individuálna. Sociálna práca. Skupinová sociálna práca. Sociálny pracovník. Zariadenie SUBSIDIUM.

Abstract

The aim of this report is to introduce SUBSIDIUM – Specialized facility, Facility for the seniors and Facility of social services as the facility of social services which provides the students who study in the Department of social work with the practical study.

The participation of the students in the individual and group social work provided to the recipients of social work in the facility SUBSIDIUM is described in this report.

Key words

Individual social work. Group social work. Social worker. Introduce SUBSIDIUM.

SUBSIDIUM – Špecializované zariadenie, zariadenie pre seniorov a domov sociálnych služieb

Adresa: Rožňava, Betliarska 18

Zriaďovateľ: Košický samosprávny kraj

Charakteristika: zariadenie sociálnych služieb, ktoré poskytuje sociálne služby podľa Zákona č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách v znení neskorších predpisov a vykonáva odborné, obslužné a ďalšie činnosti, zabezpečuje vykonávanie týchto činností alebo utvára podmienky na ich vykonávanie.

Organizačnou súčasťou zariadenia SUBSIDIUM je aj zariadenie podporovaného bývania s kapacitou 10 klientov, ktoré poskytuje služby fyzickej osobe, ktorá je odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby, ak je odkázaná na dohľad, pod ktorým je schopná viesť samostatný život.

Kapacita: 160 klientov

Poskytované služby: stravovanie, bývanie, pomoc fyzickej osoby pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, ošetrovateľsko-opatrovateľskú starostlivosť, rehabilitačnú činnosť, sociálne poradenstvo, sociálnu rehabilitáciu, kultúrnu a záujmovú činnosť, ergoterapiu, canisterapiu, hudobné dopoludnia, náboženské dopoludnia, tréning pamäti.

Klienti: seniori, dospelé fyzické osoby, ktoré majú zdravotné postihnutie, ktorým je najmä Parkinsonova choroba, Alzheimerova choroba, pervazívna vývinová porucha, skleróza multiplex, schizofrénia, demencia, hluchota, slepota, hluchoslepota.

Sociálny pracovník

- odborník, ktorý sa na profesionálnej úrovni zaoberá pomocou a pomáhaním,
- pomáha zlepšovať sociálnu funkčnosť svojich klientov,
- prispieva k rozvoju ich potenciálov a tak minimalizuje sociálne riziká,
- realizuje úlohy sociálnej práce.

Vlastnosti sociálneho pracovníka: spravodlivosť, zodpovednosť, dôveryhodnosť, morálna bezúhonnosť, zdvorilosť, úcta a slušnosť, rešpektovanie súkromia

Vzdelanie sociálneho pracovníka: I. stupeň v odbore sociálna práca

II. stupeň v odbore sociálna práca

Okrem ukončeného vysokoškolského vzdelávania je nutné, aby sociálny pracovník mal záujem o celoživotné vzdelávanie (požadovaná úroveň všeobecných a odborných, špecializovaných vedomostí, soc. zručností).

Zariadenie SUBSIDIUM je zároveň pracoviskom, v ktorom prebieha aj prax študentov študujúcich odbor sociálna práca na Detašovanom pracovisku bl. Sály Salkházi v Rožňave.

Študenti VŠ, ktorí v zariadení SUBSIDIUM vykonávajú odbornú prax, sa so sociálnymi pracovníkmi podieľajú na vykonávaní činností poskytovaných prijímateľom sociálnej služby v rámci individuálnej i skupinovej sociálnej práce.

Individuálna sociálna práca zahŕňa

- **Prijímanie klienta** v súlade so zákonom č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách v znení neskorších predpisov, smernicami a internými postupmi zariadenia
- **Individuálne rozhovory s klientmi** – podľa potrieb, záujmov klientov a zdravotného stavu klientov

- **Individuálne rozvojové plány** – zisťovanie cieľov klientov, ich záujmov a potrieb, stanovujú sa úlohy potrebné k ich napĺňaniu
- **Sociálne poradenstvo** - pomoc pri riešení rôznych problémových situácií za daných možností.
- Komunikácia a jednanie s klientmi, ktorí sú v rôznych konfliktných a záťažových situáciách.
- Pomoc pri vybavovaní úradných záležitostí (napr. vybavovanie dávok v hmotnej núdzi, vybavovanie kompenzačných dávok).
- **Arteterapiu** metóda, ktorá využíva výtvarné prostriedky a umelecké aktivity človeka ako je kreslenie, maľovanie, modelovanie.
- **Prácu s modernými technológiami**, ktorej cieľom je naučiť klientov pracovať s počítačom, internetom, ponúka možnosť získavať nové informácie a dorozumievať sa s príbuznými.
- **Návštevy klientov počas hospitalizácie** - snaha o znižovanie pocitu samoty, izolácie, vytvoriť pocit spolupatričnosti klientov hospitalizovaných v Nemocnici s poliklinikou v Rožňave.

Ciele individuálnej sociálnej práce:

- starostlivosť o klienta ako individualitu,
- zisťovanie potrieb klienta,
- pomoc pri ich napĺňaní za daných možností,
- pomoc klientovi pri vybavovaní úradných záležitostí,
- pomoc pri sociálnej komunikácii,
- riešení konfliktných situácií,
- zvládání záťažových situácií,
- pomoc v procese adaptácie klienta,
- vedenie klienta k samostatnosti a sebastačnosti (s ohľadom na jeho zdravotný stav a potreby).

Skupinová sociálna práca zahŕňa

- **Ergoterapiu:** je činnosť, ktorá prostredníctvom zmysluplného zamestnávania usiluje o zachovanie a využívanie schopností človeka potrebných pre zvládanie bežných, denných, pracovných, záujmových činností u osôb akéhokoľvek veku, postihnutia (psychického, fyzického, zmyslového, mentálneho, kombinovaného) alebo sociálneho znevýhodnenia. Podporuje maximálne možnú participáciu človeka v bežnom živote, pričom plne

rešpektuje osobnosť, záujmy, zdravotný stav človeka. V rámci ergoterapie zhotovujeme s klientmi dekoratívne predmety z hliny, papiera, vrecoviny, textílií, bavlny, chemlónu.

- **Tanečno-pohybovú terapiu** využíva rytmické pohyby tela, uvoľňuje napätie a stres.
- **Kultúrne, spoločenské a športové podujatia**, ktoré vytvárajú, upevňujú a udržiavajú interpersonálne vzťahy: besedy, návštevy kultúrnych podujatí, oslavy.
- **Hudobné dopoludnia** využívajúce pozitívne pôsobenie hudby na človeka.
- **Hudobno-náboženské dopoludnia** využívajúce hudobné a spirituálne prvky.
- **Rezonančnú muzikoterapiu** počas ktorej sa terapeutická hudba aplikuje prostredníctvom CD veže do piatich reproduktorov, ktoré sú rozložené v reprobredni.

Prostredníctvom rezonančnej muzikoterapie sa hudba nevníma len sluchom, ale priamo sa dotýka fyzického tela klienta, čo pozitívne pôsobí na stimuláciu, ozdravovanie ľudského organizmu, psychiky i duše.

Canisterapiu využívajúce pozitívne pôsobenie psa na človeka.

- **Posedenia v cukrárni Siesta**, ktoré podporujú duševnú pohodu a sociálnu komunikáciu prostredníctvom spoločných posedení v cukrárni Siesta.
- **Tréning pamäti je** vzdelávací program komplexného charakteru zameraný na aktivizáciu rozumových schopností, cieľom ktorého je udržať si dobrú pamäť aj vo vyššom veku, dosiahnuť zdravé sebavedomie, dostatočný stupeň nezávislosti v každodennom živote.

Ciele skupinovej sociálnej práce

- poskytovať klientom kultúrnu a záujmovú činnosť,
- terapie zodpovedajúce zdravotnému stavu a potrebám klientov,
- efektívne využívanie voľného času, vytváranie a podporovanie interpersonálnych vzťahov,
- podpora komunikácie v skupine,
- podporovanie zdravia a duševnej pohody klienta prostredníctvom zmysluplnej aktivity,
- pomoc klientovi v zlepšovaní schopností, ktoré potrebuje pre zvládanie bežných denných činností a aktivít voľného času, umožniť klientovi naplňovať jeho sociálne role, napomáhať k plnému zapojeniu klienta do aktivít jeho sociálneho prostredia a komunity.

Záver:

Školská príprava na výkon povolania by mala zahŕňať:

- rozvoj adekvátneho sebapoznania prostredníctvom poznatkov, zážitku a skúseností,
- posilňovanie komunikačných zručností,
- posilňovanie schopnosti posudzovať situáciu klienta, jej závažnosť a zvoliť optimálny

- postup práce s klientom,
- posilňovanie schopnosti rozhodovania kedy zasahovať do života klienta, jeho rodiny, komunity,
  - posilňovanie schopností zvažovania situácií ktorým sociálnym prípadom dať prednosť,
  - zvažovanie množstva pomoci poskytnutej klientovi,
  - **rozhodovanie ukončenia sociálnej terapie.**

Zoznam bibliografických odkazov

[1.] Zákon NR SR č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách v znení neskorších predpisov

[2.] Interné zdroje zariadenia SUBSIDIUM

Kontakt

PhDr. Ingrid Ferenčíková
SUBSIDIUM – ŠZ, ZpS a DSS
Betliarska 18, 048 01 Rožňava

Ulica Kósu Shoppera č. 22
048 01 Rožňava
E- mail: ferencik@kidrv.sk

Supervízia v sociálnej oblasti počas hospodárskej krízy

Supervision in social over economic crisis

Jaroslava KMECOVÁ

Abstrakt

Pre dnešnú dobu je typická pasivita zo strany mnohých ľudí a organizácií. V spoločnosti prevláda negativizmus v takmer všetkých oblastiach života. Väčšina ľudí čaká na pomoc zo strany spoločnosti, štátu. Je možné aj v tejto neľahkej dobe dať sociálnym pracovníkom podnety k tomu, aby mohli svojich klientov naučiť ako hľadať nové cesty? Aké sú perspektívy a kde hľadať riešenia v ich ťažkej ekonomickej situácii? Článok pojednáva aj o dobrovoľníckej činnosti, jej vplyve na spoločnosť i pomoc jednotlivcom. Zároveň je tu priestor na zdôraznenie spolupráce sociálnych pracovníkov a dobrovoľníkov v sociálnej práci.

Kľúčové slová

Supervízia. Sociálny pracovník. Dobrovoľník. Klient. Nová činnosť.

Abstract

These days are characteristic for passivity of many people and stakeholders. People are passive, expect everything from the state to solve problems. Negativism and indifferent attitude are dominant in each area of our life. Is it possible in these difficult times to motivate social workers in their work with clients not to subject to this passivity and lack of interest? Where is the perspective and where to look for solutions for these social phenomena? The article also deals with volunteering, its impact on the society and helping individuals as well. At the same time there is the space for discussion to emphasize cooperation between social workers and volunteers.

Key words

Supervision. Social worker. Volunteer. Client. Activity. New activity.

Keď sa pozrieme okolo seba, prečítame noviny, pozrieme si televíziu alebo začneme počúvať rádio, väčšina správ je negatívnych. Dozvedáme sa o zvyšovaní nezamestnanosti, o narastajúcom štátnom dlhu, rozširovaní chudoby, znižovaní rozpočtov a podobne. V spoločnosti prevláda negativizmus v takmer všetkých oblastiach života. Keď sa zamyslíme nad tým, prečo sa dejú tieto veci, prideme k zaujímavému poznaniu. Ľudia sa stávajú až

chronickými sťažovateľmi a hľadajú vinníkov zo svojej životnej situácie zo strany nadriadených, politikov, funkcionárov, sudcov, rodiny, susedov... Všetci spomínajú na predchádzajúce roky, ako na roky istoty, zabezpečenia, bezpečia a bezstarostného života. A zároveň už zabudli na utrpenie, ktoré museli v minulosti podstúpiť. Mnohí sa snažia rýchle zbohatnúť. Stávajú sa z nich pasívni ľudia, ktorí blúdia bez cieľa. Čakajú iba na finančnú, duchovnú, materiálnu... pomoc od iných. Ako v tomto svete hľadať riešenia? Kam smerujeme? Je možné zmeniť uhol pohľadu? Ako si vzájomne pomáhať a neubližovať? Čím sa pre nás stáva chudoba? Kde sú hranice chudoby?

„Chudoba je bežne považovaná za sociálny problém, inokedy je považovaná za sociálnu deviáciu (taktiež biedu, sociálnu patológiu). Chudoba je v rôznych koncepciách a prístupoch rôzne definovaná a meraná, vždy však ide o inferiorné podmienky života so zvláštnymi individuálnymi a spoločenskými dôsledkami. Teórie chudoby sú rôzne. Podľa individualistických teórií je chudoba osobnou vecou každého jedinca, resp. vecou osobnej neschopnosti a nezaujmu zapojiť sa do spoločenského života. Podľa antropologickej teórie, je chudoba výrazom „kultúry chudoby“, ktoré zahŕňajú špecifické normy a hodnoty, jazyk a svetový názor, vytváraný ako reakcia chudobných na marginálne postavenie v stratifikovanej spoločnosti. Sociologická teória chudoby hovorí, že stav chudoby je dôsledok tlaku okolností – chudobný síce prijíma spoločenské hodnoty, avšak ich nemôže preniesť do reality v spoločnosti kvôli nízkym príjmom, nedostatočnej kvalifikácie k zamestnaniu sa a pod. Podľa teórie konfliktov je chudoba dôsledkom nesprávneho rozdelenia zdrojov v spoločnosti. Chudobný nie je zodpovedný za svoju situáciu, naopak je „obetou“ spoločnosti, konkrétne nedostatočného systému sociálneho zabezpečenia, alebo diskriminačne fungujúcim trhom práce. Podľa marxistického prístupu je chudoba imanentnou súčasťou kapitalistického systému.“ (Schavel, Čišecký, Oláh, 2010, s.117).

Väčšina ľudí žije na hranici chudoby. Ale kde sú jej hranice? Ľudia vnímajú chudobu ináč dnes ako v minulosti. Chudobným človekom v dnešnej spoločnosti je už ten, ktorý nemá internet, počítač, auto, elektrospotrebiče a podobne. Už aj najchudobnejší z chudobných majú napríklad mobilný telefón, majú prístup na internet a vedia ovládať počítač, aj keď ho priamo nemusia vlastniť.

Proces chudoby a ochudobňovania neustále prebieha, ale táto chudoba má aj iné podoby ako len materiálu. V živote sa stretávame s veľkými paradoxmi: máme televíziu a nevieme komunikovať; máme stále nové informácie prostredníctvom napr. internetu, ale nevieme ich použiť v prospech dobra; máme najnovšie vedecké výsledky, ale nedokážeme pomôcť jeden druhému. „V bohatých krajinách schudobnievajú nové spoločenské skupiny a rodia sa nové

formy chudoby. V najchudobnejších oblastiach si niektoré skupiny márnотratne a konzumisticky užívajú istý druh superluxusu, ktorý neprijateľným spôsobom kontrastuje s pretrvávajúcimi situáciami neľudskej biedy. Pretrváva „pohoršenie krikľavých rozdielov“. Korupcia a nezákonnosti sú žiaľ, prítomné tak v správaní sa ekonomických a politických subjektov v bohatých krajinách, starých i nových, ako aj v samotných chudobných krajinách.“ (Pavol VI., 1967). Je možné tieto veci zmeniť? Je možné dať ľuďom novú nádej a smerovanie? Je možné, aby sociálny pracovník pomáhal chudobným, keď sám je často na tom finančne ťažko?

Požiadavka každého človeka je žiť dôstojne. Sociálni pracovníci, dobrovoľníci, spolupracovníci a darcovia participujúci na pomoci chudobným sa snažia zmierňovať nepriaznivé dôsledky chudoby. „Vymaniť sa z biedy, mať bezpečnejšie živobytie, zdravie, stále zamestnanie; mať zvýšenú účasť na zodpovednosti, byť bez akéhokoľvek útlaku, byť chránení pred položením, ktoré uráža ľudskú dôstojnosť; byť vzdelanejší; slovom viac pracovať, vedieť a vlastniť, a tak aj viac byť: o to sa usilujú dnešní ľudia zatiaľ čo mnohí z nich sú odsúdení žiť v podmienkach, ktoré robia túto oprávnenú túžbu iluzórnou. Okrem toho národy, ktoré si nedávno nadobudli národnú nezávislosť, pociťujú potrebu spojiť túto politickú slobodu s autonómnym a dôstojným sociálnym a takisto hospodárskym rastom, aby zabezpečili svojim občanom plný ľudský rozvoj a zaujali miesto, ktoré im patrí v spoločenstve národov.“ (Pavol VI., 1997). V tomto bode je potrebné zdôrazniť, že každý človek musí chcieť na sebe pracovať, ak nechce byť chudobný. Veľa ľudí v dnešnej spoločnosti sú pasívni. Čakajú na pomoc, ale pritom sami nevyvinú ani to najmenšie úsilie.

Sociálni pracovníci majú veľmi ťažkú a zodpovednú úlohu pri výkone svojej činnosti. Musia dobre nastaviť podmienky zmierňovania chudoby vo svojej pôsobnosti. Zároveň je potrebné im neustále pomáhať pri stanovovaní cieľov, v tak náročnej a dôležitej profesii. „Hlavným cieľom supervízie v sociálnej oblasti je dať sociálnym pracovníkom podnety k tomu, aby mohli svojich klientov naučiť ako hľadať nové cesty, perspektívy a riešenia v ich ťažkej ekonomickej a psychosociálnej situácii.“ (Scherpner, 1998). Aké by to mali byť podnety? Čo sa od sociálneho pracovníka očakáva?

V prvom rade sa vyžaduje, aby sociálny pracovník mal prehľad, informácie a vedomosti o sociálnej, legislatívnej, ekonomickej a ďalších stránkach. „Práca sociálneho pracovníka si vyžaduje obzvlášť špecifickú prácu s ľuďmi, ktorí majú ťažkosti, problémy alebo sa ocitli v kríze. Je to profesia, kde relevantným pracovným nástrojom je komunikácia; sociálni pracovníci by preto mali byť (okrem iných zručností) profesionálnymi komunikátormi. V porovnaní s tzv. „vecnými“ (technickými) profesiami nepracujú so substanciálnym

materiálom, ale centrom ich záujmu sú vzťahy, názory, postoje, emócie, správanie, konanie, pozorovanie, vnímanie človeka. Sociálny pracovník i jeho klient sú autentické indivíduá, majú rôzne osobnostné charakteristiky, životné zážitky a pod. Tieto kompetencie sa nedajú jednoducho naučiť z kníh a prednášok, ale len prostredníctvom vlastnej skúsenosti.“ (Oláh a kol., 2009, s. 130). A práve sociálny pracovník potrebuje adekvátne vzdelanie. A potom „od vzdelávania a výchovy treba prejsť k činnosti.“ (Ján XXIII., 1997).

„Potreba supervízie vyplýva z profesionálnych stereotypov v práci s ľuďmi. Pomáha sociálnemu pracovníkovi pri hľadaní alternatívnych riešení klientovho problému, je prevenciou jatropatogenizácie klienta a prostriedkom skvalitňovania práce s klientom. Supervízia v sociálnej práci podľa západoeurópskeho kontextu priamo súvisí s kvalitou.“ (Oláh a kol., 2009, s. 130).

„Sociálni pracovníci nemôžu preniesť na svoje vlastné bedrá natrvalo riešenie problémov svojich klientov, ale im môžu čiastočne a dočasne vypomôcť. Poslaním sociálnej práce je hlavne pomoc klientom. Takto opísaný štýl sociálnej práce je však v našej spoločnosti často v príkrom rozpore s realitou, ktorá poskytuje obraz zbyrokratizovanej profesie, pri stretnutí s ktorou je klient neustále v podriadenej pozícii.“ (Oláh a kol., 2009, s. 131). Svoju pozornosť sústreďme na vetu: „Poslaním sociálnej práce je hlavne pomoc klientom.“ (Oláh a kol., 2009, s. 130). Ako možno pomôcť klientom, keď chudobných neustále pribúda? Ako plánovať svoju činnosť tak, aby bola efektívna pre sociálnych pracovníkov i klientov?

Toto sú veľmi závažné otázky. Odpovede sa hľadajú ťažko, avšak sociálna práca je interdisciplinárna veda a spoločne s poznatkami z viacerých vedných odborov, možno na tieto otázky aj adekvátne odpovedať. Efektívnosť je spojená s plánovaním. Pre plánovanie je typické rovnovážne stanovenie času pre konkrétne činnosti rozpracované do jednotlivých aktivít. Sociálny pracovník na základe týchto a mnohých ďalších poznatkov, si musí uvedomiť, že človeku je potrebné pomôcť komplexne. Komplexnosť nespočíva v neustálom pomáhání klientovi. Komplexnosť znamená, že naučíme klienta, ako sám si môže získavať finančné a nefinančné prostriedky na skvalitnenie života a zmierňovania nepriaznivých dôsledkov chudoby. Znamená to, že sociálny pracovník pomôže svojmu klientovi, aby sa zorientoval v pravidlách spoločnosti daných zákonmi, nariadeniami a usmerneniami. Zároveň ho naučí, ako môže sám „postaviť na vlastné nohy“. Neznamená to, že mu cestu „vydláždí“, ale „ukáže mu ako sa cesta dláždí“. Klientom je potrebné pomôcť vybaviť všetky náležitosti k získaniu finančných príspevkov, na ktoré má nárok v rámci sociálneho systému danej krajiny. Ale tu sa práca sociálneho pracovníka nekončí. Práve naopak. Sociálny pracovník má

zároveň pomôcť klientovi objaviť jeho vlastný talent, schopnosti alebo zručnosti, ktoré mu môžu výrazne pomôcť v uplatnení sa na trhu práce.

Veľa ľudí nehľadá spôsoby, ako by sa sami mohli uplatniť na trhu práce. Čakajú na vhodnú ponuku, možno napíšu pár životopisov (ak to vedia) a čakajú. Sú pasívnymi čakateľmi na trhu práce. V mnohých zamestnaniach a povolaniach je potrebná kreativita. Je veľa miest, kde sa dá uplatniť, ale je potrebné vyvinúť isté úsilie. Keď sa pozrieme do minulosti, ľudia pracovali na poliach. Obrábali polia, starali sa o zvieratá, starali sa o ovocné sady, výrobu vína a piva a podobne. Dnes sú polia neobrobené a tzv. čerstvé ovocie, zeleninu, mäso či mlieko nájdeme v rôznych obchodoch a obchodných centrách. Ľudia sú zrazu bez práce, čakajú na mesačné sociálne dávky a vyhľadávajú virtuálnu realitu. Zrazu sa zabudli tešiť, komunikovať, pracovať, vytvárať rodiny, spoznávať a vážiť si svoju históriu i kultúru. V dnešnej dobe sa strácajú hodnoty, vzťahy, veci a historické pramene.

Za odvážlivca sa považuje ten, kto zbiera staré hodnotné veci, pretože pre mnohých je to iba haraburdie. V nákupné centrá a obchodné reťazce sú plné vecí a pred nimi je plno ľudí, ktorí majú neuspokojené svoje potreby. Vytráca sa pojem zodpovednosť, obetavosť, ohľaduplnosť a férovosť. Aj napriek „pretechnizovanej“ spoločnosti môžeme vytvárať hodnoty. Aj najchudobnejší z chudobných má čím obohatiť túto spoločnosť. Každý jednotlivec môže byť veľkým prínosom pre spoločnosť. A tu je nová výzva pre sociálneho pracovníka. Spočíva v dobrom načúvaní a nasmerovaní chudobného, aby sa napriek svojej ťažkej životnej situácii stal plnohodnotným človekom.

Každá činnosť, ktorá je vykonávaná zodpovedne, je náročná. Vzťahuje sa to na upratovačku, učiteľku, lekára, právnik, robotníka, poľnohospodára, politika či ekonóma. „Kto chce pracovať, ten prácu vidí sám, ten sám priloží ruku k dielu, a toho „ocenenie“ neminie.“ (Stolárík, 2000, s. 42). Je pravdou, že každého životné útrapy postavili do inej pozície. Jeden to môže mať jednoduchšie a iný človek zložitejšie. Práve tu je priestor pre sociálnu prácu, ktorá ponúka „pomocnú ruku“ v neľahkých životných situáciách jednotlivcov a komunit.

Jednou z možností, ako tvorivo pracovať a začať vytvárať hodnoty, je nájsť si prácu, alebo začať vykonávať činnosť na základe živnostenského oprávnenia. Nie je to jednoduché, ale ani nemožné. „Treba zdôrazniť, že v dnešnom svete spolu s inými právami sa často potláča právo na hospodárske podnikanie. A predsa tu ide o dôležité právo nielen pre jednotlivca, ale aj spoločné dobro. Skúsenosť nám ukazuje, že popieranie tohto práva alebo jeho obmedzovanie v mene predpokladanej „rovnosti“ všetkých v spoločnosti, v skutočnosti znižuje alebo priamo ubíja ducha podnikavosti, t. j. subjektívnu tvorivosť občana. Takýmto spôsobom potom

vzniká nie ozajstná rovnosť, ale „zrovnanie na nižšej úrovni“. Namiesto tvorivej podnikavosti vzniká pasívna nečinnosť, závislosť a podrobenosť byrokratickému aparátu, ktorý ako jediný orgán disponuje a rozhoduje, ak dokonca nie je výhradným vlastníkom všetkých majetkov a výrobných prostriedkov. Tento aparát potom uvádza všetkých do stavu skoro absolútnej závislosti, ktorá sa podobá tradičnej závislosti robotníka – proletára v kapitalizme. To vyvoláva pocit sklamaní alebo zúfalstva a vedie k nezáujmu o národný život, pobádajúc mnohých k vystaňovalectvu a podporujúc určitú formu takzvanej „psychologickej“ emigrácie.“ (Ján Pavol II., 1997). Vykonávanie samostatnej zárobkovej činnosti je veľmi zložitý proces, ktorý priamo ovplyvňujú politické rozhodnutia. Tie sa týkajú daňových zákonov, účtovných zákonov, sociálnych zákonov, Zákonníka práce atď. Avšak je potrebné znova zopakovať, nie je to jednoduchá cesta, ale ani nie je nemožná.

Ak sa pozrieme do minulosti, zistíme, že generácie pred nami nežili v ľahkej dobe. Prežili dve svetové vojny, rôzne krízy (potravinové, finančné...), a predsa sa nebáli kráčať vpred. Nebáli sa vyjsť zo seba a pomáhať iným. Napriek tvrdým podmienkam sa rozhodli kráčať ďalej s novými plánmi, ktoré priniesli veľa dobrého pre tento svet. Budeme aj my schopní a ochotní kráčať s jasnou víziou a optimizmom?

Súkromné vlastníctvo má tu veľké opodstatnenie a priamu nadväznosť. Je to vlastníctvo, kde vlastník využíva svoje vlastníctvo na výrobu takých tovarov a služieb, ktoré uspokojujú jeho potreby. To znamená, že vlastník pôdy pôdu obrába a pestuje na nej rastliny, ktorých plody sám spotrebuje, sú jeho súkromným vlastníctvom. Len čo by tieto plody predával za odplatu, jeho príjem je predmetom zdanenia a toto vlastníctvo sa stáva podnikateľským. Využíva ho totiž k podnikaniu, z ktorého má náležitý zisk.“ (Uháľ, 2006, s. 15). Každý človek môže obrábať pôdu a prioritne ju môže využívať pre svoje vlastné potreby. Postupom času, keď sa začne v pestovaní zdokonaľovať, môže postupne tieto plody predávať za odplatu. Predtým však je nevyhnutné vybaviť si potrebné dokumenty, aby nedošlo k porušeniu zákonov.

Každý pracujúci človek má nárok na spravodlivú odmenu. „Ak pracujúci vynakladá svoju námahu a svoje schopnosti pre niekoho druhého, robí to preto, aby si zabezpečil dobrú, ktoré nevyhnutne potrebuje pre svoj život. A tak svojou prácou nadobúda výsostné právo nielen vyžadovať primeraný zárobok, ale ho aj podľa svojho rozhodnutia použiť. Ak teda svojím hospodárením dokáže nadobudnúť nejaké úspory a investuje ich do kúpy pozemku, aby ich lepšie poistil, tento pozemok nie je ničím iným než oným zárobkom, ktorý zmenil formu, a teda je rovnako jeho vlastníctvom ako tento zárobok. Svojou pracovitosťou človek nadobúda právo na vlastníctvo. Pôda, preoraná rukou a umom roľníka, už nie je taká, aká bola

predtým: z lesnatej sa stala plodnosťou, z neúrodnej úrodnou. Tieto meliorácie sa v pôde zhmotnili a sú od nej z väčšej časti neoddeliteľné. Aká by to teda bola spravodlivosť, keby sa tešiť z jej plodov mal ktosi druhý, kto ju neobrábal? Ako účinok prináleží svojej príčine, tak plod práce musí prináležať tomu, kto pracuje.“ (Pavol VI., 1997). Ten, kto pracuje, prináša nielen sebe, ale aj svojej rodine a spoločnosti pridané hodnoty. Je potrebné zachovávať kultúrne, duchovné a hmotné bohatstvo národov pre ďalšie generácie.

Každý človek je zodpovedný za fungovanie spoločnosti, ktorej je súčasťou. Zároveň je povolaný k participácii na veciach verejných. „Sloboda človeka voliť a jednať je obmedzená tromi spôsobmi. Po prvé, existujú fyzikálne zákony, ktorých krutej absolútosti sa človek, ak chce žiť, pri svojom konaní musí prispôbiť. Po druhé, sú tu vrodené vlastnosti a schopnosti človeka a fungovanie prírodných faktorov; vieme, že ovplyvňujú ako voľbu cieľov, tak i prostriedkov, akokoľvek naše poznanie spôsobí, že ich fungovanie je dosť neurčité. Nakoniec sú tu zákonitosti javu ohľadne pripojenia prostriedkov a cieľov, totiž praxeologické zákony, ktoré sa odlišujú od zákonov fyzikálnych a fyziologických.“ (Mises, 2006, s. 792). Zároveň je potrebné zdôrazniť že „človek sa vo vzťahu k svetu realizuje a potvrdzuje súčasne ako bytosť telesná i ako bytosť duchovná.“ (Stolárik, 2000, s. 12). Sociálny pracovník je postavený pred náročnú úlohu, ktoré smerujú k zmene názorov a postojov pasívnych ľudí žijúcich na hranici chudoby.

V dnešnej dobe je rozvoj dôležitý, avšak nesmie znevažovať hodnotu človeka. „Rozvoj nie iba hospodársky sa hodnotí a usmerňuje podľa tejto skutočnosti a povolania človeka, chápaného v jeho úplnosti, teda podľa jeho duchovných rozmerov. Človek bezpochyby potrebuje stvorené majetky a priemyselné výrobky, zlepšované neustálym vedeckým a technologickým pokrokom. A stále voľnejší prístup k hmotným dobrám jednak ide v ústrety potrebám človeka, jednak otvára nové obzory. Ak jestvuje nebezpečenstvo nemiernej spotreby vecí a umelého vytvárania potrieb, nesmie to prekážať, aby sme nerešpektovali a nevyužívali nové dobrá a zdroje bohatstva, ktoré máme k dispozícii; naopak, musíme v tom vidieť predovšetkým Boží dar a odpoveď na povolanie človeka, ktoré sa plne uskutočňuje v Kristovi. Aby sa došlo k opravdivému rozvoju, neslobodno nikdy strácať zo zreteľa spomenuté meradlo, ktorým je špecifická prirodzenosť človeka, ktorého stvoril Boh na svoj obraz a svoju podobu. Telesná a duchovná prirodzenosť človeka je zobrazená v druhej rozprave o jeho stvorení z dvoch prvkov: zo zeme, z ktorej Boh vytvára telo človeka, a dychu života, vdýchnutého do jeho nozdier. Takto človek má určitú príbuznosť s ostatnými tvormi: môže ich užívať, má sa o ne starať a – ako je napísané v knihe Genezis – je postavený v záhrade, aby ju obrábal a strážil, prevyšujúc všetky ostatné bytosti, ktoré Boh dal pod jeho

správu. Ale súčasne človek musí ostať podriadený Božej vôli, ktorá mu predpisuje medze v užívaní vecí a vládnúť nad nimi a sľubuje mu aj nesmrteľnosť. Keďže človek je obrazom Boha, má s ním aj určitú podobnosť. Na základe tohto učenia rozvoj nemôže spočívať len v užívaní a v neobmedzenom vlastníctve stvorených vecí a výrobkov ľudskej vynachádzavosti ani v neobmedzenej vláde nad nimi. Človek má svoje vlastníctvo, svoju vládu a užívanie dobier podriadiť svojej podobnosti s Bohom a svojmu povolaniu na nesmrteľnosť.“ (Ján Pavol II., 1997). „V tejto súvislosti je veľmi významné posolstvo kresťanského personalizmu, ktoré jasne artikuluje, že druhý človek nepredstavuje hrozbu, ale komunikácia s ním ako s bližným nám dáva príležitosť k plnej realizácii. Život si vyžaduje sebaohraničovanie, ktorého podstata spočíva v orientácii na dobro.“ (Dancák, 2006, s. 53). „Premyslime si znovu pojem prirodzeného zákona a prirodzeného práva ako štandard, ktorým by sa mohli múdri a čestní ľudia riadiť.“ (Rothbard, 2009, s. 73). A to aj vo vzťahu k vlastníctvu osobného majetku.

Hľadajúc pravdu a bádajúc po minulosti, v ktorej sa mnohí nebáli odvážne vystúpiť a poukázať na chyby v spoločnosti, možno sa zamyslieť aj nad pôvodom, prečo sa cirkev otázkou sociálnej práce zaoberá. Prečo sa tomu venuje a z čoho vychádza. Tento problém sa týka celej spoločnosti a každý nesie svoj podiel zodpovednosti. Akú váhu tu má cirkev? V encyklike *Rerum novarum* Lev XIII. píše: „S dôverou a plným právom sa púšťame do tejto problematiky už aj preto, lebo ide o otázku, v ktorej nie je možné nájsť trvale platné riešenie bez pomoci náboženstva a Cirkvi. A keďže starostlivosť o náboženské otázky a rozdeľovanie dobier, ktoré sú v moci Cirkvi, je zverená predovšetkým nám, považovali by sme za zanedbanie svojho úradu, keby sme mlčali. Samozrejme, riešenie takého závažného problému si vyžaduje spoluúčasť a účinnú spoluprácu aj ďalších: máme na mysli panovníkov, zamestnávateľov i bohatých ľudí, a taktiež samých proletárov, ktorých sa to priamo týka. Avšak bez váhania vyhlasujeme, že kdekoľvek by sa odhliadlo od činnosti Cirkvi, všetky námahy by sa ukázali ako márne. Cirkev je totiž tá, ktorá z evanjelia vyvodzuje učenie, schopné urovnávať alebo určite aspoň zmiernovať konflikty. Svojimi poučeniami dokáže nielen osvecovať mysle, ale i formovať život a správanie každého. Veľkým množstvom blahodarných inštitúcií zlepšuje podmienky proletárov. Cirkev chce to a túži po tom, aby sa spoločne radili a združovali sily všetkých spoločenských tried a spoločným postupom dosiahli čo najlepšie možné výsledky v záujme robotníkov. Cirkev je presvedčená, že v primeranej miere sa na tento cieľ majú zamerať aj samotné zákony a predstavitelia štátu. Nech je teda na prvom mieste stanovený tento princíp, že treba prijať vlastnú ľudskú situáciu; je totiž

nemožné odstrániť sociálne nerovnosti zo sveta.“ (Lev XIII., 1997). Tento princíp je veľmi dôležitý a cirkev z neho vychádza pri riešení nastolených otázok.

Napriek tomu, že nemôžeme odstrániť sociálne nerovnosti zo sveta, môžeme a máme sa usilovať o ich zmierňovanie a pomáhať tým, ktorí sa ocitli v neľahkých životných situáciách. Je to pre všetkých obohatením a zároveň to pomáha celej spoločnosti v rozvoji a v prijatí vlastnej obmedzenosti z nedokonalosti. „Aj keď sa to zo štandardných učebníc na Západe nedozviete, zrevolucionalizovala Katolícka cirkev v praxi charitatívne darcovstvo, a to tak do ducha, ako aj do aplikácie. Výsledky rozprávajú sami za seba: bol to nevídaný rozsah charitatívneho darcovstva a systematickej, inštitucionalizovanej starostlivosti o vdovy, siroty, chudobných a nemocných.“ (Woods, 2008, s. 147). Sociálna práca má stále miesto v sociálnej náuke cirkvi, ktorá neustále sa podieľa na hľadaní pravdy a neobmedzuje sa na predošlé závery. Je pripravená čeliť novým problémom, ktoré prináša so sebou rozvoj spoločnosti a nové aspekty kultúry, ktoré ovplyvňujú vývoj človeka i celej spoločnosti.

Je veľmi zaujímavé sledovať nadväznosť medzi ekonómiou ako vedou a sociálnou náukou cirkvi. To prepojenie je nevyhnutné pre hľadanie pravdy a konanie v pravde, o ktorej veľmi často hovoria mnohí autori. „Kým existuje vzájomná a všeobecná dôvera, trh je ekonomickou inštitúciou umožňujúcou stretnutie medzi ľuďmi ako ekonomickými činiteľmi, ktorí používajú zmluvu ako pravidlo svojich vzťahov a navzájom si vymieňajú tovar a služby, aby uspokojili svoje potreby a túžby. Trh je podriadený princípom takzvanej komutatívnej spravodlivosti (výmennej), ktorá riadi práve vzťahy dávania a prijímania medzi rovnocennými subjektmi. Sociálna náuka Cirkvi však nikdy neprestala zdôrazňovať význam distributívnej spravodlivosti a spravodlivosti sociálnej pre samotnú trhovú ekonomiku. Činí tak nielen preto, že trhovú ekonomiku je súčasťou širšieho sociálneho a politického prepojenia, ale aj pre sústavu vzťahov, v ktorých sa uskutočňuje. Ak je totiž trh ponechaný len na princíp ekvivalencie hodnôt vymieňaného tovaru, nedokáže vytvoriť takú sociálnu súdržnosť, ktorú potrebuje samotný trh, aby mohol dobre fungovať. Bez vnútorných foriem solidarity a vzájomnej dôvery trh nemôže plne vykonávať svoju ekonomickú funkciu.“ (Benedikt XVI., 2009, s. 49). Pre potrebu pochopenia ekonómie ako vedy je potrebné konštatovať, že „ekonómia je teoretická veda a ako taká nehovorí nič o tom, aké hodnoty by mal človek mať a o aké ciele by sa mal usilovať. Neustanovuje žiadne konečné ciele. To nie je úloha mysliteľov, to je úloha jednajúcich ľudí. Veda je produktom myslenia, jednanie je produktom vôle. V tomto zmysle môžeme povedať, že ekonómia – ako veda – je neutrálna vzhľadom ku konečným cieľom ľudského snaženia.“ (Mises, 2006, s. 112).

Pohľad do histórie pomáha objasniť určité skutočnosti, ktoré hovoria o vývoji a smerovaní sociálnej náuky cirkvi aj v oblasti ekonómie. „Moderná katolícka sociálna náuka už od samého začiatku využívala poznatky rozvíjajúcich sa spoločenských vied vrátane ekonómie. To platí už pre tzv. Borské tézy, ktoré predchádzali prvým sociálnym encyklikám a na nich sa v Boru u Tachova podieľali nemeckí a rakúski sociálni myslitelia. Legendárnou postavou, ktorá už svojim vekom prevádzala celé moderné sociálne učenie Cirkvi, bol ekonomicky vzdelaný nemecký jezuita Osgald von Nell-Breuning. Podobne kardinál Hoffner bol doktorom ekonomických vied.“ (Mlčoch, 2004, s. 101). Veľký ekonóm 20. storočia Murray N. Rothbard „venoval obsiahlu časť svojej kriticky poňatej histórie ekonomického myslenia pohľadom neskorých scholastikov, lebo ich popisuje ako skvelých sociálnych mysliteľov a hospodárskych analytikov. Presvedčivo ukázal, že pohľady týchto mužov vyústili do rakúskej ekonomickej školy, dôležitého smeru, ktoré sa rozvinuli koncom 19. storočia a pokračujú dodnes. Rakúska škola sa pýši skvelými ekonómami, začínajúc Carolom Mengerem cez Eugena von Böhm-Bawerka až k Ludwikovi von Mises a F. A. Hayekovi, slávnemu členovi tejto školy, ktorý získal Nobelovu cenu za ekonómiu za rok 1974.“ (Woods, 2008, s. 125).

Úlohou človeka nie je iba vytvárať zisk, ktorý človek využíva na zveľadovanie svojho majetku, ale tento zisk prináša so sebou aj zodpovednosť za jeho užitie. „Na základe platnosti osobného vlastníctva aj všeobecného určenia dohier je treba poznamenať, že predovšetkým „nadbytočný zisk“ nie je ponechaný na ľubovôľu svojho príjemcu. Má prísnu povinnosť použiť ho spoločensky prospešným spôsobom, napríklad tak, že ho vynaloží na dobročinné účely alebo v prípade zisku získaného z podnikania a hospodárskej činnosti, jeho reinvestovaním vytvorí nové pracovné miesta, alebo ho ináč prospešne využije.“ (Uhál, 2006, s. 21). Príjemca sa môže slobodne rozhodnúť kam a za akých podmienok investuje tento „nadbytočný zisk“.

V sociálnej práci sa stretávame s ľuďmi, ktorí sa ocitli v ťažkých životných situáciách. Tieto situácie zväčša vychádzajú práve zo zlej ekonomickej situácie. „Príjem rodiny priamo ovplyvňuje kvalitu zabezpečovania každodenných potrieb (strava, bývanie, zdravotná starostlivosť, vzdelávanie a iné). Nevýhodná ekonomická situácia rodín obmedzuje možnosti ich detí pre realizáciu mimoškolského duševného, kultúrneho a športového rozvoja.“ (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005, s. 45). „Všetci občania, bez akejkoľvek výnimky, musia spolupracovať na spoločnom blahobyte, ktorý potom prirodzene prináša úžitok jednotlivcom, predsa na tejto spolupráci sa nemôžu všetci zúčastňovať rovnakou mierou ani tým istým spôsobom. Akokoľvek sa budú meniť a striedať formy vlády, ostane vždy tá

rôznosť a nerovnosť podmienok, bez ktorej neexistuje, ba ani si nemožno predstaviť ľudské spolunažívanie. Vždy budú existovať verejní funkcionári, zákonodarcovia, sudcovia, skrátka tí ľudia, ktorí vedú krajinu k mieru a ochraňujú ju pred vojnou.“ (Lev XIII., 1997). Tieto osobnosti majú veľkú zodpovednosť za spravovanie spoločného majetku. Rovnakú zodpovednosť majú aj tí, ktorí rozhodli o tom, akí verejní funkcionári a zákonodarcovia budú na čele vlády alebo krajiny.

„Rozvoj, nie iba hospodársky, sa hodnotí a usmerňuje podľa tejto skutočnosti a povolania človeka, chápaného v jeho úplnosti, teda podľa jeho duchovných rozmerov. Človek bezpochyby potrebuje stvorené majetky a priemyselné výrobky, zlepšované neustálym vedeckým a technologickým pokrokom. A stále voľnejší prístup k hmotným dobrám jednak ide v ústrety potrebám človeka, jednak otvára nové obzory. Ak jestvuje nebezpečenstvo nemiernej spotreby vecí a umelého vytvárania potrieb, nesmie to prekážať, aby sme nerešpektovali a nevyužívali nové dobrá a zdroje bohatstva, ktoré máme k dispozícii; naopak, musíme v tom vidieť predovšetkým Boží dar a odpoveď na povolanie človeka.“ (Ján Pavol II., 1997). „V tejto súvislosti je veľmi významné posolstvo kresťanského personalizmu, ktoré jasne artikuluje, že druhý človek nepredstavuje hrozbu, ale komunikácia s ním ako s blížnym nám dáva príležitosť k plnej realizácii. Život si vyžaduje sebaohraničovanie, ktorého podstata spočíva v orientácii na dobro.“ (Dancák, 2006, s. 41). „Premyslime si znovu pojem prirodzeného zákona a prirodzeného práva ako štandard, ktorým by sa mohli múdri a čestní ľudia riadiť.“ (Rothbard, 2009, s. 73). A to aj vo vzťahu k práci a vlastníctvu osobného majetku.

Ekonomická činnosť a sociálna spravodlivosť sú dve vzájomne sa nevyklučujúce skutočnosti. „Cirkve bola vždy presvedčená, že ekonomickú činnosť nemožno považovať za antisociálnu. Trh sám osebe nie je miestom prevahy silnejšieho nad slabším, a preto by sa takým ani nemal stať. Spoločnosť sa nemá pred trhom brániť, akoby jeho rozvoj ipso facto prinášal smrť autentických ľudských vzťahov. Zaiste je pravda, že trh môže byť orientovaný negatívnym spôsobom, nie však preto, že to patrí k jeho podstate, ale že ho istá ideológia môže usmerňovať týmto smerom. Nemožno zabúdať, že trh neexistuje v čírom stave. Svoje formy nadobúda z kultúrnych konfigurácií, ktoré ho špecifikujú a orientujú. Ekonomiku a financie ako nástroje možno využívať zle, ak ten, čo ich spravuje, sleduje egoistické ciele. Takto možno dosiahnuť, že nástroje, ktoré sú sami osebe dobré, sa stanú škodlivými nástrojmi. Príčinou však nie je zatemnený rozum človeka, ktorý vyvoláva takéto následky a nie nástroj sám osebe. Nemožno teda volať na zodpovednosť nástroj, ale človeka, jeho mravné svedomie a jeho osobnú sociálnu zodpovednosť. Podľa sociálnej náuky Cirkvi možno

autenticky ľudské vzťahy ako priateľstvo a spoločnosť, solidaritu a vzájomnosť žiť aj v rámci ekonomickej činnosti a nielen mimo nej alebo „po“ nej. Ekonomická sféra nie je ani eticky neutrálna, ani svojou povahou nehumánna a antisociálna. Je súčasťou ľudskej činnosti a práve preto, že je ľudská, musí byť štruktúrovaná a inštitucionalizovaná eticky.“ (Benedikt XVI., 2009, s. 51). Potreba pozeráť na jednotlivé spoločenské vedy komplexne a prepájať ich do jedného celku sa zdá byť nevyhnutné. Nie je možné bez prepojenia a konfrontácie jednotlivých výstupov čeliť novým skutočnostiam a riešiť nové otázky a potreby doby.

Medzi nové spôsoby angažovania sa vo veciach verejných je aj výkon dobrovoľníckej činnosti. Dobrovoľníci sú ľudia nad 15 rokov, ktorí na základe svojho slobodného rozhodnutia sa rozhodli venovať svoj čas, schopnosti a zručnosti v prospech neziskovej činnosti. Na sociálneho pracovníka sú kladené vysoké požiadavky a výkon tejto funkcie si vyžaduje veľkú profesionalitu. Veľkou výhodou je spolupráca dobrovoľníkov a sociálnych pracovníkov v sociálnej práci. Práve spolupráca dobrovoľníkov a sociálnych pracovníkov môže výrazným spôsobom napomôcť efektívnemu zmierňovaniu nepriaznivých dôsledkov chudoby.

Všetky negatívne fakty, ktoré sú nám predkladané a podsúvané zo strany médií a rôznych tlačových agentúr, nie sú jediné. V dnešnej spoločnosti máme aj pozitívne informácie, veci a fakty, o ktoré nie je prejavovaný tak veľký záujem zo strany médií. Je to na škodu, ale zároveň je to na každom z nás, či si takéto informácie začneme sami vyhľadávať. Sociálny pracovník v dnešnej zložitej hospodársko-ekonomicko-morálnej kríze je postavený pred mnoho vážnych problémov, z ktorých musí hľadať riešenia pre svojich klientov. Nie je to jednoduchá úloha, ale ako už niekoľkokrát bolo uvedené, nie je to ani nemožné. Chudoba je vážnym problémom, ktorý je potrebné riešiť. Zároveň je nevyhnutné si uvedomiť, že chudobnému je potrebné pomôcť. Pomoc nespočíva v tom, že sociálni pracovníci a dobrovoľníci sa budú o tohto chudobného starať, ale že ho on sám naučí, ako sa má o seba postarať. Ukáže mu možnosti, ako sa môže začleniť do spoločnosti. Aj chudobný z najchudobnejších môže byť veľkým obohatením pre tento svet, komunitu, rodinu i seba samého. Ak všetci budeme k svojmu životu, práci a spoločnosti pristupovať zodpovedne, budeme viac vnímať pozitíva a zmení sa taktiež kvalita nášho života.

Zoznam bibliografických odkazov

- [1.] BENEDIKT XVI. 2009. *Caritas in Veritate*. IN *Encyklika pápeža Benedikta XVI. O integrálnom ľudskom rozvoji v láska a v pravde*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2009. 118 s. ISBN 978-80-7162-786-9.
- [2.] CZARNECKI, P. Metody pracy w pracy socjalnej. In *Humanum. International Social and Humanist Studies*. No. 5 (2)2010. Warszawa: Instytut Wydawniczy Humanum, 2010. 520 s. ISBN 1898-8431.
- [3.] CZARNECKI, P. Definicja pracy socialnej. In *Humanum. International Social and Humanist Studies*. No. 5 (2)2010. Warszawa: Instytut Wydawniczy Humanum, 2010. 520 s. ISBN 1898-8431.
- [4.] DANCÁK, P. 2009. *Personalistický rozmer vo filozofii 20. storočia*. 1. vyd. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2009. 138 s. ISBN 978-80-8068-990-2.
- [5.] DANCÁK, P. 2009. Podnety pre výchovu a náboženstvo vo filozofii Józefa Tischnera. In: *DISPUTATIONES QUODLIBETALES*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, Katedra filozofie a regionalistiky, 2009. 252 s. ISBN 978-80-555-0026-3.
- [6.] DANCÁK, P. 2006. O fundamentálnych elementoch sociálnej komunikácie. In *Zdravotníctvo a sociálna práca*. Bratislava: SAPIENTIA 2006. s. 41- 44. ISSN 1336-9326.
- [7.] GAUDIUM ET SPES, Personálna konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete.1965. [online]. [citované 2012-08-05] Dostupné na internete: <<http://www.kbs.sk/?cid=1118410965>>
- [8.] GONDA, P. 2008. *Ekonomické a etické zásady spoločnosti: východiská manažérskej etiky*. [online]. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2008. [citované 2012-11-01]. Dostupné na internete: <http://www.petergonda.sk/upload/pdf/Gonda_ekonomia_etika_def.pdf>
- [9.] JÁN XXIII. 1961. *Mater et magistra*. [online]. Trnava: SSV, 1997. [citované 2012-11-05]. Dostupné na internete: <<http://www.kbs.sk/?cid=1117035308>>
- [10.] JÁN PAVOL II. 1987. *Sollicitudo rei socialis*. [online]. Trnava: SSV, 1997. [citované 2011-11-06]. Dostupné na internete: <<http://www.kbs.sk/?cid=1117276830>>
- [11.] LEV XIII. 1891. *Rerum novarum*. [online]. 1. vyd. Bratislava: KBS, 1997. [citované 2012-11-11]. Dostupné na internete: <<http://www.kbs.sk/?cid=1117030953>>.

- [12.] MATOUŠEK, O. – KOLÁČKOVÁ, J. – KODYMOVÁ, P. (eds.) 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. 352 s. ISBN 978-80-7367-818-0.
- [13.] MISES, L. 1949. *Lidské jednání: pojednání o ekonomii*. 1. vyd. Praha: Liberální institut, 2006. 959 s. ISBN 80-86389-45-6.
- [14.] MISES, L. 1944. *Byrokracie*. Praha: Liberální institut, 2002. 205 s. ISBN 80-86389-22-7.
- [15.] MLČOCH, L. 2004. Analýza a interpretace současné katolické sociální nauky z pohledu ekonomie. In *Katolická sociální nauka a současná věda*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. 208 s. ISBN 80-7325-024-1.
- [16.] OLÁH, M. a kol. 2009. *Sociálna práca – vybrané kapitoly z dejín, teórie a metód sociálnej práce*. 3. doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, katedra sociálnej práce, 2009. 228 s. ISBN 80-969449-6-7.
- [17.] PAVOL VI. 1967. *Populorum progressio*. [online]. Bratislava: KBS, 1997. [citované 2012-11-13]. Dostupné na internete: <<http://www.kbs.sk/?cid=1117103084>>
- [18.] ROTHBARD, M. N. 1998. *Etika svobody*. 1. vyd. Praha: Liberální institut, 2009. 336 s. ISBN 978-80-8638-955-4.
- [19.] SCHAVEL, M. – ČIŠECKÝ, F. – OLÁH, M. 2010. *Sociálna prevencia*. Dotlač. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Bratislava, 2010. 145 s. ISBN 978-80-89271-22-1.
- [20.] SCHERPNER, M. et al. 1998. *Princípy agogického konania*. Frankfurt am Main: Nemecký spolok pre verejnú a súkromnú starostlivosť, 1998.
- [21.] STOLÁRIK, S. 2008. *Svedectvo bez slov*. Prvé vydanie. Košice: Seminár sv. Karola Boromejského v Košiciach, 2008. 141 s. ISBN 978-80-89138-89-0.
- [22.] STOLÁRIK, S. 2007. *Nový Dávid – prorok nádeje*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2007. 119 s. ISBN 978-80-8068-638-3.
- [23.] STOLÁRIK, S. 2000. *Život ako existenciálny pohyb vo filozofii Jana Patočku*. Košice: Kňazský seminár Košice, 2000. 112 s. ISBN 80-7165-281-4.
- [24.] UHÁĽ, M. 2006. *Sociálna nauka Cirkvi v základných princípoch*. 1. vyd. Košice: TypoPress Košice-Myslava, 2006. 160 s. ISBN 80-89089-49-6.
- [25.] WOODS, T. E. 2005. *Jak katolická Církev budovala západní civilizaci*. 1. vyd. Praha: Res Claritatis, 2008. 206 s. ISBN 978-80-904143-0-3.

Kontakt

Ing. Jaroslava Kmecová, PhD.

Ústav sociálnych vied a zdravotníctva bl. P. P. Gojdiča v Prešove, Vysokej školy
zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave

Jilemnického 1/A, 080 01 Prešov

E-mail: jaroslava.kmecova@dare.sk

Prínos VŠZaSP svAlžbety pre Domov sociálnych služieb ALIA v Bardejove

**Benefit St. Elizabeth College of Health and Social Work in Bratislava for Social Care
Home ALIA in Bardejov**

Anton KURNÁT

Abstrakt

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce Svätej Alžbety v Bratislave a jej pracovisko Ústav Kráľovnej Pokoja z Medžugorja prináša do regiónu Bardejova možnosť dostupného štúdia v odbore sociálna práca. Výročie 10 rokov od založenia školy dáva príležitosť k zhodnoteniu spolupráce a významu školy a jej pracoviska v Bardejove na Domov sociálnych služieb ALIA.

Kľúčové slová

Sociálna práca. Profesionálny rast. Odborní pracovníci. Kvalifikačný predpoklad. Vyučbová základňa.

Abstract

Along with its Mary Queen of Peace Medjugorje Institute in Bardejov bring accessible education in social work into the region of Bardejov. The College's 10th year anniversary provides an opportunity to reflect on the cooperation between the College and the Social Care Home ALIA in Bardejov.

Keywords

Social work. Professional development. Qualified staff. Qualification expectation. Teaching platform.

Úvodom

Územie okresu Bardejov má viac ako 76 tisíc obyvateľov, samotné mesto Bardejov viac ako 33 tisíc. Prvou vysokou školou pôsobiacou v tomto regióne bola pobočka Fakulty agrobiológie a potravinových zdrojov Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre. Vznikla v roku 2000 a ukončila svoje pôsobenie v roku 2008. Priniesla prijateľnú dostupnosť externého štúdia mnohým záujemcom o vysokoškolské štúdium, najmä tým, pre ktorých bolo

absolvovanie minimálne bakalárskeho stupňa vzdelania podmienkou obsadenia funkčného miesta v štátnom resp. verejnom sektore bez relevantného vzťahu na získanú odbornosť.

V roku 2003 vznikol v Bardejove Ústav Kráľovnej Pokoja z Medžugorja ako pracovisko Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave. Umožňuje štúdium v odbore sociálna práca.

Profesijný rozvoj

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce svätej Alžbety tak, ako aj iné vysoké školy, poskytuje vysokoškolské vzdelanie nielen čerstvým absolventom stredných škôl, ale aj externou formou zamestnancom pracujúcim v odbore. Môžeme tu hovoriť o profesijnom rozvoji v zariadeniach sociálnych služieb (ZSS), ale aj o istej forme ďalšieho vzdelávania odborných pracovníkov prostredníctvom vysokoškolského štúdia. Profesijný rozvoj v zariadeniach sociálnych služieb má svoj legislatívny rámec, ale aj viaceré problémy jeho realizácie. Skutočnosť, že tímy odborných pracovníkov v ZSS majú multidisciplinárny charakter, ovplyvňuje aj rámec ich vzdelávania určený pravidlami rôznych odvetví ako je zdravotníctvo, školstvo či sociálna práca. Legislatívny rámec daného odvetvia sa pritom vzťahuje na odborných zamestnancov v pôsobnosti aj iných rezortov.

Zákon o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch profesijný rozvoj definuje ako „*proces prehlbovania, zdokonaľovania a rozširovania kvalifikácie profesijných kompetencií v súlade s najnovšími vedeckými poznatkami, spoločenskými potrebami a požiadavkami na výkon odbornej činnosti.*“ (Zákon č. 317/2009 Z. z.). Taktiež definuje, že „*Profesijné kompetencie sú preukázateľné spôsobilosti potrebné na kvalifikovaný výkon odbornej činnosti.*“ Odborným pracovníkom dávajú odvetvové legislatívne rámce **právo** na ďalšie vzdelávanie a profesijný rozvoj, ale aj **povinnosť** udržiavať a rozvíjať svoje profesijné kompetencie prostredníctvom ďalšieho vzdelávania. Takto rozpracovaný legislatívny rámec v oblasti profesijného rastu ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny nemá. Obmedzuje sa len na dva odseky § 84 zákona o sociálnych službách, ktoré definujú ďalšie vzdelávanie v odvetví sociálnych služieb ako „*prehlbovanie kvalifikácie odborných zamestnancov, pričom „cieľom ďalšieho vzdelávania je priebežne udržiavanie, zdokonaľovanie dopĺňanie požadovaných vedomostí a schopností potrebných na vykonávanie pracovných činností.*“ (Zákon č. 448/2008 Z. z. § 84 ods. 20, 21). Povinnosť vzdelávania pri profesijnom rozvoji sa však neurčuje.

Vysoká škola dáva svojim absolventom v prvom rade teoretické vedomosti. Teória prináša však aj zodpovednosť v praxi odborného pracovníka. Teóriu a prax chápem ako spojené nádoby. Plne sa stotožňujem s citátom, že „*v sociálnej práci je prioritou prax, teória ju popisuje.*“ (Mátel, Oláh, Schavel, 2011). Je to aj otázka sociálnej politiky a skutočnosti, ako na prax v sociálnej práci vplyvajú teoretické východiská kreované napríklad aj touto vysokou školou. Môžeme hovoriť o „*veľkej oddelenosti sociálnej práce od sociálnej politiky.*“ (Mátel, 2012). V každom prípade získané teoretické poznatky a ich implementácia prinášajú odborným pracovníkom vyššiu zodpovednosť a umožňujú poskytovať sociálnu službu kvalitne a s orientáciou na individualitu klienta.

Zákon o sociálnych službách v roku 2008 prináša podmienku splnenia kvalifikačného predpokladu pre sociálnych pracovníkov. Je ním ukončené vysokoškolské štúdium sociálnej práce najmenej v 1. stupni bakalárskeho štúdia. Teritoriálna dostupnosť štúdia v Bardejove však motivuje okrem záujemcov o štátnozamestnanecké funkcie v rezorte práce, sociálnych vecí a rodiny nielen záujemcov o prácu sociálneho pracovníka, ale aj iných profesií v ZSS. V DSS ALIA má ukončené vysokoškolské vzdelanie na VŠZaSP sv. Alžbety v Bratislave v odbore sociálna práca 6 pracovníkov a v odbore ošetrovatelstvo 1 pracovník. Pritom len 2 pracovníci dosiahnuté vzdelanie potrebujú k splneniu kvalifikačného predpokladu podľa § 84 zákona o sociálnych službách na pozíciu sociálny pracovník. Dvaja pracovníci domova sú účastníkmi doktorandského štúdia na tejto vysokej škole.

Zoznam zamestnancov DSS ALIA v Bardejove s vysokoškolským vzdelaním na Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave:

- 1/ Mgr. BI – sociálna práca (Prešov, rok ukončenia 2009) finančná účtovníčka*
- 2/ Mgr. BA – sociálna práca (Bardejov – 2009) sestra v zariadení sociálnych služieb*
- 3/ Mgr. BM – ošetrovatelstvo (Prešov – 2008) ergoterapeutka*
- 4/ Mgr. IB – sociálna práca (Bardejov – 2008) inštruktorka sociálnej rehabilitácie*
- 5/ Mgr. MP – sociálna práca (Prešov – 2010) inštruktor sociálnej rehabilitácie*
- 6/ Mgr. ŠL – sociálna práca (Bardejov – 2012) sociálny pracovník*
- 7/ PhDr. VJ – sociálna práca (Bardejov – 2008/2009) sociálna pracovníčka*

Chcem spomenúť tiež určitý synergický efekt existencie VŠZaSP sv. Alžbety a jej pracoviska, Ústavu Kráľovnej Pokoja z Medžugorja v Bardejove vo vzťahu k ZSS, ale najmä DSS ALIA v Bardejove. V roku 2005 sa ALIA stala výučbovou základňou ústavu. Prichádzajú sem študenti na povinnú prax, pričom prinášajú aj nové podnety. Odnášajú si

veľmi potrebné poznanie. Poznanie skutočnej reality s možnosťou konfrontácie nadobudnutých teoretických poznatkov s praxou.

Záver

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce svätej Alžbety v Bratislave sa dožíva 10-teho výročia založenia. Pri pohľade na túto relatívne krátku, ale plodnú cestu ostáva len poďakovať jej zakladateľom za tento počin, ale aj všetkým zúčastneným na výučbe aj prevádzke školy. Poďakovanie patrí predovšetkým participácii školy na zabezpečovaní prípravy a vzdelávania odborných, profesionálne pripravených sociálnych pracovníkov, ktorá im umožňuje teoretické poznatky implementovať do práce s klientom aj v zariadeniach, akým je aj Domov sociálnych služieb ALIA v Bardejove. Tým, ktorí prispeli k takému potrebnému a dostupnému vzdelávaniu nie len v odbore ošetrovatel'stvo, ale najmä v odbore sociálna práca na všetkých stupňoch štúdia. Zamestnanci domova, absolventi našej školy, resp. súčasní študenti školy vždy poukazovali na vysokú kredibilitu školy.

Želám našej vysokej škole veľa osobnostne zreých a zodpovedných študentov. Teším sa na ďalšiu spoluprácu v oblasti prezentácie praktických postupov pri poskytovaní sociálnych služieb študentom školy a pri participácii na riešení ich záverečných prác.

Zoznam bibliografických odkazov

- [1.] MÁTEL, A. – OLÁH, M. – SCHAVEL, M. 2011. *Vybrané kapitoly z metód sociálnej práce I*. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety, 2011. 214 s. ISBN 978-80-8132-027-9.
- [2.] MÁTEL, A. 2012. *Aktuálne trendy v teórii sociálnej práce – prednáška*. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety, február 2012.
- [3.] Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.
- [4.] Zákon č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Kontakt

Ing. Anton Kurnát

Domov sociálnych služieb ALIA v Bardejove

Ťačevská 38, 08501 Bardejov

kurnat@stonline.sk

Kresťanské hodnoty ako významný činiteľ formácie sociálnych pracovníkov

Christian values as a significant factor of formation of social workers

Michal SEDLÁČEK

Abstrakt

Kresťanské hodnoty zohrávali v aktívnej pomoci iným ľuďom vždy dôležitú úlohu. Stará zmluva – rovnako ako tá Nová – kladú pred veriacich ľudí silné morálne požiadavky a povinnosti voči svojim bližným. Po mnoho stáročí to bola cirkev, ktorá bola lídrom v poskytovaní pomoci a služieb tým, ktorí žili na periférii záujmu spoločnosti; a v mnohých nedemokratických spoločnostiach sú práve kresťania tými, ktorí bojujú za práva utláčaných a chudobných. V príspevku sa chcem zaoberať vplyvom kresťanských hodnôt na sociálnych pracovníkov či ľudí iných profesií slúžiacich v sociálnych zariadeniach predovšetkým v našich podmienkach.

Kľúčové slová

Hodnoty. Princípy. Výzvy.

Abstract

Christian values have always played an important role in the area of active help to other people. The Old Testament as well as the New one set for their followers considerable moral requirements and duties in relationship towards others. For many centuries the church has been the leader in providing help and services to those, who live on the margin of the society. Moreover, in many non-democratic countries it is Christians who fight for the rights of the oppressed and the poor. In this article I would like to deal with the influence of Christian values on social workers or people in other professions working in social service facilities, especially in our conditions.

Keywords

Values. Principles. Challenges.

Nostalgia za minulosťou

Ľudia s nostalgiou spomínajú na zašlé časy socializmu, keď mal každý prácu, uplatnenie, zdravotníctvo i vzdelanie zdarma, keď bola solídna životná úroveň a istota toho, čo ich očakáva na druhý deň. Ale už úplne zabúdajú na stovky zastrelených ľudí na hraniciach, tisíce umučených, ktorí odmietli zaprieť svoju vieru či presvedčenie, neuveriteľné počty zničených ľudských osudov a rodín. Je to pre nás ľudí také typické: idealizovať si to, čo bolo, a kritizovať to, čo je.

Aktuálne problémy a výzvy

Avšak bohužiaľ, dnešná doba dáva milovníkom minulosti v mnohom za pravdu. Korupcia, ktorá rozbužnela do neuveriteľných rozmerov a ktorá zasahuje všetky zložky našej spoločnosti – od najváženejších politických, súdnych či cirkevných inštitúcií; bulvarizácia máš, ktorá nesie so sebou ohlupovanie národa a plytkosť myslenia aj cítenia; predtým nemysliteľné rozšírenie kriminality, agresivity, násilia a zloby; pošliapavanie zákonnosti a elementárnych princípov právneho štátu – a to často tými, ktorí majú byť jeho ochrancami; nespravodlivá sociálna a ekonomická situácia – ono povestné rozširovanie sa nožníc, ktorého dôsledkom sú celé rodiny bez strechy nad hlavou, s hlbokým pocitom beznádeje a zúfalstva; nedostatok dôstojnej práce a časté – odpusťte mi, ak použijem marxistický slovník – vykorisťovanie pracujúcich na úkor budovania akejsi „rýchlopodnikateľskej“ triedy zbohatlíkov; tisíce detí v tejto republike, ktoré síce žijú v rodinách, ale akoby bez rodičov – pretože tí si musia každý cent svojej výplaty poctivo vydriepť... Normálny človek sa pýta: „Čo sa to deje? Kam ten svet speje? Čo ďalšie bude nasledovať?“

Náš svet bol vždy krutý. Celé naše dejiny sú poznamenané krvou, či už z dôvodov mocenských, politických, finančných alebo náboženských. Tak radi sa dnes hrdíme demokraciou, tak radi hovoríme o ľudských právach a o dôstojnosti ľudských bytostí, tak veľmi sme hrdí na pokroky v medicíne či psychológii! A predsa čelíme realite, ktorú nedokážeme spracovať, riadne pomenovať a už vôbec nie riešiť. Opovrhujeme biblickými princípmi a hodnotami ako niečím tmárskym a prekonaným; robíme si zlaté teľa z úspechu,

peňazí a moci; prevraciame morálku hore nohami a ešte sa smežeme Bohu, že ho nepotrebujeme, pretože sme už „dosť veľkí“. Áno, aj takí sme my ľudia.

A potom nachádzame, ako hovoria sociológovia, malé ostrovčeky „pozitívnej deviácie“. Akési majáky, ktoré dokážu prežiarit' tmu, ktoré bojujú voči zlu okolo seba a snažia sa zmiernit' jeho dôsledky. Som veľmi rád, že naša vysoká škola je jedným z takýchto majákov.

Ak je niečo, čo robí našu školu výnimočnou, je to práve jej cit pre ľudí. Ľudí, o ktorých nik nestojí, ktorí stoja na okraji spoločnosti a nesú so sebou stigmatu opovrhovaných a nechcených. Ľudí, ktorí – vzhľadom na svoj status a prázdnu peňaženku – nikoho netrápia, maximálne politikov pred najbližšími voľbami – a to len pre to, aby po voľbách mohli oznámiť, že v štátnej kase peniaze jednoducho nie sú. Ľudí, ktorí nemajú ani to najzákladnejšie, ako je strecha nad hlavou a jedlo. Ľudí, ktorí blúdžia znovu a znovu v tom začarovanom kruhu prázdnoty a zúfalstva, na ktoré jej aj súčasná veda krátka.

„Až príde Syn človeka vo svojej sláve a s ním všetci anjeli, zasadne na trón svojej slávy. Vtedy sa pred ním zhromaždia všetky národy a on oddelí jedných od druhých, ako pastier oddeľuje ovce od capov. Ovce si postaví sprava a capov zľava. Potom Kráľ povie tým, čo budú po jeho pravici: „Poďte, požehnaní môjho Otca, zaujmite kráľovstvo, ktoré je pre vás pripravené od stvorenia sveta. Lebo som bol hladný a dali ste mi jesť; bol som smädný a dali ste mi piť; bol som pocestný a pritúlili ste ma; bol som nahý a priodeli ste ma; bol som chorý a navštívili ste ma; bol som vo väzení a prišli ste ku mne.“ Vtedy mu spravodliví povedia: „Pane, a kedy sme ťa videli hladného a nakrmili sme ťa, alebo smädného a dali sme ti piť? Kedy sme ťa videli ako pocestného a pritúlili sme ťa, alebo nahého a priodeli sme ťa? Kedy sme ťa videli chorého alebo vo väzení a prišli sme k tebe?“ Kráľ im odpovie: „Veru, hovorím vám: Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov, mne ste urobili.“ (Mt 25:32-40).

Len jediná vec zaväzujú. To, akým spôsobom sa postavíme k týmto ľuďom. Nie sú dôležité naše úspechy, víťazstvá, vybudovaná kariéra, vonkajšie náboženské správanie alebo uznanie iných. Dôležitý je náš postoj voči tým, ku ktorým život nebol spravodlivý. Všetky naše sociálne a zdravotnícke projekty sú obrovským darom od Boha. Len tí, ktorých ich budovali, poznajú ich skutočnú cenu: cenu vlastnej námahy, energie, síl a vytrvalosti.

Známy letničný kazateľ Derek Prince sa vo svojej knihe *Kto sa stará o siroty, vdovy, chudobných a utláčaných* zamýšľal nad zodpovednosťou kresťanov voči týmto ľuďom. „Myslím si, že väčšina z nás si vôbec neuvedomuje, ako veľmi Bohu záleží na tých, ktorí sú

utláčaní. Konkrétne v tomto čase je utláčaná väčšina ľudí. Málo je takých, s ktorými sa jedná spravodlivo a čestne. S väčšinou ľudí v dnešnej dobe je nespravodlivo a neférové zaobchádzané. Bohu na nich záleží. Miluje ich. Chce im pomôcť a veľmi sa hnevá na tých, ktorí ich utláčajú... Božia prirodzenosť je starať sa o utláčaných a túžiť po spravodlivosti pre chudobných.“ (Prince, 2005).

Čo ďalej?

Som presvedčený o tom, že pred našou školou stoja nasledovné výzvy:

Vernosť hodnotám a princípom

Naša škola bola vybudovaná na princípe solidarity s núdznymi. Jej domáce i zahraničné projekty jej priniesli medzi ľuďmi, ale aj médiami, zaslúžené uznanie a rešpekt. Vďaka práci nadšených a obetavých pracovníkov a dobrovoľníkov mohli byť pozitívne ovplyvnené životy tisícov ľudí. Nesmieme však zaspať na vavrínoch. V našej spoločnosti stále existuje veľké množstvo ľudí, ktorí si zaslúžia našu pozornosť a potrebujú pomoc. Vidíme, že naše štátne inštitúcie v tomto ohľade zlyhávajú a nechávajú týchto ľudí napospas ich osudu. Niekdajší americký prezident Adams raz skonštatoval: „Každý problém je len prezlečená príležitosť.“ A súčasná zlá situácia je príležitosťou najmä pre nás. Sme povolaní na to, aby sme zaplnili túto medzeru, aby sme nezostali ľahostajní a nevšímaví, ale aby sme pretvárali tento svet ako len vládeme a dokážeme. Často dokážu našimi srdcami pohnúť kruté zábery z tretieho sveta, ale zároveň dokážeme byť hluchí voči volaniu z našej krajiny. Napriek tomu, že sa Slovensko môže pokojne zaradiť medzi bohatšie a vyspelé štáty sveta, zostáva u nás veľmi široká skupina ohrozených ľudí – najmä detí, žien, bezdomovcov či seniorov. Nesmieme na nich zabudnúť. Mnohí ľudia rapídne bohatnú, no oveľa väčšie množstvo rapídne chudobnie. Ekonomické analýzy nám nedávajú dôvod jasat': momentálne sa zdá, že táto situácia bude ďalej pokračovať. Nie je to len vina krízy, ale aj hriech nespravodlivosti nášho systému. Je to naša príležitosť, ako podať pomocnú ruku a zároveň zvestovať evanjelium praktickým spôsobom – rovnako ako povedal František z Assisi: „Kážem evanjelium, a občas pri tom používam slová.“

Kvalita vzdelávania

Skúsenosti s výučbou sociálnej práce na viacerých školách na Slovensku ukazujú, ako málo je výučba zakotvená v praxi. Mnohé predmety, ktoré sa vyučujú, sú pre budúcich sociálnych pracovníkov zbytočné; iné nie sú odučené na požadovanej úrovni; mnohé predmety by si zaslúžili, aby šli do oveľa väčšej hĺbky než je to dnes; náplň ďalších je tak málo prepojená s oblasťou sociálnej práce, až sa zdá, že do vzdelávacieho procesu sociálnej práce ani nepatria. A napokon je tu aj absencia predmetov, ktoré by boli pre budúcu prax sociálneho pracovníka veľmi dôležité.

Samozrejme, žiadna vzdelávacia inštitúcia nedokáže pripraviť svojich absolventov na realitu praxe dokonale. Sociálna práca patrí medzi dynamicky sa rozvíjajúce profesie, ktoré kladú na profesionálov vysoké požiadavky osobnej integrity, morálnej bezúhonnosti a flexibility. Úlohou pedagógov je však tieto trendy sledovať a svojich študentov sa snažiť na ne adekvátne pripraviť. S tým súvisí aj vydávanie kvalitnej odbornej literatúry, ktorá zodpovedá súčasným požiadavkám a nárokom doby, rozšírenie odborného výskumu a príprava fundovaných odpovedí na sociálne otázky.

Nezanedbateľnou súčasťou vzdelávania je aj formovanie charakteru. Spomínam si na svoje študentské časy, keď väčšina mojich spolužiakov rada konštatovala, že sa im vďaka štúdiu sociálnej práce otvorili oči. Začali vnímať ľudí okolo seba inak. Namiesto odsudzovania, čo konkrétny človek robí, si začali klásť otázky, prečo zlyháva, aký je dôvod jeho konania, čo ho trápi. Sociálna práca už zo svojho princípu pracuje s charakterom pracovníka i klienta. Na túto oblasť nesmieme zabudnúť. To, čo najmenej potrebujeme, sú sociálni pracovníci pôsobiaci dojomom chladných byrokratov, zdatných manipulátorov užívajúcich si moc nad klientom alebo surových „gestapákov“. Bohužiaľ, v praxi sa stretávame aj s takýmito prípadmi. Naopak, potrebujeme profesionálov, ktorí sú schopní empatie, osobnej autenticity, ale aj spravodlivosti – najmä pri tých klientoch, ktorí chcú pomoc zneužívať.

Vplyv na spoločnosť

Vysoká škola sv. Alžbety je medzi bežnými ľuďmi veľmi známa. Mnohí odborníci a pedagógovia, ktorí na nej pôsobia, patria medzi známych a vplyvných ľudí, ktorí majú postavenie na to, aby sa mohli vyjadriť k tomu, čo sa v spoločnosti deje, alebo sa spolupodieľajú na príprave legislatívy, alebo sa priamo podieľajú na verejnej moci. Inými slovami: táto škola má veľký dosah a vplyv. Je to veľmi zodpovedné postavenie, ktoré nám umožňuje stať sa Jánom Krstiteľom týchto dní: hovoriť pravdu tam, kde ju nechcú počuť;

navrhovať odborné, praktické a humánne riešenia tam, kde sa pretláča politikárčenie a ideológia; formovať sociálnu prácu ako profesiu v našej krajine; udávať tempo a smer jej vývoja a spôsobu vykonávania. Nesmieme sa tejto zodpovednosti vzdať, prenechať ju niekomu inému alebo ju nevyužiť.

Záverom

Dnešná doba kladie na človeka veľmi vysoké nároky. Čelí výzvam, ktoré boli len pred niekoľkými desaťročiami nepredstaviteľné. Mnoho ľudí v dôsledku tejto skutočnosti prichádza o najzákladnejšie istoty svojho života. Som presvedčený o tom, že pomôcť im tieto krízy prekonať a zaradiť sa späť do normálneho života predstavuje pre našu vysokú školu jednu z najväčších výziev.

Zoznam bibliografických odkazov

- [1.] *Písmo Sväté*, preklad SSV. 2012. [online]. Bratislava. [citované 2012-11-10]. Dostupné na internete: <<http://www.pismosvate.sk>>.
- [2.] PRINCE, D. 2005. *Kto sa stará o siroty, vdovy, chudobných a utláčaných?* Košice: Publishing House Dunamis, 2005, 56 s. ISBN 80-969150-8-8.

Kontakt

PhDr. Michal Sedláček
Križovatky, n. o., Azylový dom Emauzy
J. Čabelku 3, 908 51 Holíč
Email: michal.sedlacek@gmail.com

Prvé integrované divadlo v Košiciach – sociálno-umelecký prínos pre hendikepovaných

First integrated theatre in Košice - social and artistic benefits for handicapped people

Liana IVANOVÁ, Peter KALMÁR

Abstrakt

Sociálny pracovník ako odborník a profesionál v interakcii s klientom vstupuje do klientovej situácie s cieľom pomôcť mu, aktivizovať ho, ponúknuť priestor na sebarealizáciu. V dnešnej dobe vedie verejnosť diskusie o integrácii zdravotne znevýhodnených ľudí. V tomto smere sa realizujú mimovládne organizácie, ktoré svojou činnosťou a aktivitou pre hendikepovaných, naplňujú možnosti realizácie cez rôzne aktivity a terapeutické smery. Dramatoterapia je systémom využívajúcim prvky dramatiky, ktoré sa podieľajú na celkovom rozvoji osobnosti a dávajú priestor človeku ocitnúť sa situácii „akože“, alebo znovu prežiť city, pochopiť postoj iných, akceptovať človeka v jeho podstate a snažiť sa pochopiť ho. Nezastupiteľné miesto v dramaterapii, pri práci s klientskými skupinami, má sociálny pracovník.

Kľúčové slová

Dramatika. Dramatoterapia. Metóda. Postihnutie. Technika. Zručnosti.

Abstract

Professional social worker enters his client own situation with the objective to help him, activate him and give him some space to self-realization. Integration of mentally handicapped people is nowadays discussed. In these scene non governmental organizations and groups are offering the possibility of work and art-therapeutical methods with handicapped people. Dramatherapy is a system using the objects of drama to evolve clients personality, giving him for example the space to spend some time in other persons situation, feelings and understand them. Social worker has his own irreplaceable position in dramatherapy and social theatre.

Key words

Drama. Dramatherapy. Method. Handicap. Technique. Skills.

Úvod

Integrácia v súčasnosti je diskutovanou problematikou. Do pozornosti sa dostávajú zdravotne znevýhodnení klienti, pre ktorých nájsť uplatnenie a priestor na vlastnú aktivizáciu sa môže javiť ako problém. Taktiež je potrebné viesť spoločnosť ku komunikácii s hendikepovanými, alebo inak ohrozenými skupinami. Sociálny pracovník vstupuje do interakcie s klientom, ale aj usmerňuje spoločnosť v chápaní problémov klienta a napĺňania jeho zmyslu života. Preto aj myšlienka vzniku integrovaného divadla bola založená na uvedených skutočnostiach. Do integrovaného divadla vstupujú v prvom rade klienti. Tým je ponúkaný priestor cez hru, imagináciu a fikciu postaviť do popredia to, čím sa od ostatných odlišujú. Na druhej strane sú tu mladí umelci, ktorí komunikujú s hendikepovanými, kooperujú a sú partnermi. Spojovacím a komunikačným kanálom v tejto súvislosti je sociálny pracovník, ktorý vedie jednotlivé skupiny, usmerňuje jednotlivcov v komunikácii a cez prvky dramatiky vedie k porozumeniu, spolupráci, empatii a v neposlednom rade k výsledku, ktorý sa chápe v dramatoterapii ako sekundárny. Výber samotných techník a metód závisí od druhu a stupňa postihnutia, ale zároveň aj od vedomostí, zručností a schopností sociálneho pracovníka. Tu je možnosť spájať teóriu a prax sociálnej práce v priamej činnosti, v solidarite a v jej cieľoch.

Divadlo – akcia

Divadlo už od dávnych dôb sprevádzalo ľudstvo. To v ňom nachádzalo vlastné uplatnenie, prejavy emócií, rozvoj obrazotvornosti a fantázie. Z historických zdrojov je známe, že liečivé účinky divadla boli využívané pri práci s postihnutými. Postupne boli prvky dramatiky zaradené do systémov spoločenských vied a stali sa súčasťou výchovy, edukácie a terapie. (Valenta, 2001).

Divadlo je postavené na akcii. Primárne je dôležitý pohyb ako spôsob komunikácie a sekundárne – reč. Akčné metódy pochádzajú z divadla a rituálov. Dôležité je to, že tu ide o zapojenie aktérov do aktívnej činnosti. Nejde tu o prerozprávanie alebo premýšľanie o nejakej veci, ale na základe zapojenia sa do procesu, teda niečo „predviesť“, „zahrať“, môžeme nájsť a vidieť problémy z rôznych strán a pohľadov. To znamená, že aj skryté problémy sa pri akčných metódach v praxi môžu objaviť. „Akčné metódy poskytujú skupine celý rad univerzálnych „nástrojov“, ktoré sa dajú využiť v rozmanitých situáciách.“ (Hickson,

2000, s. 13). Čiže zapojením klienta do určitej situácie sa môže naučiť, alebo osvojiť si návyky iného konania a správania.

Okrem použitia akčných metód v konkrétnej praxi sa o nich hovorí aj ako o jazyku, cez ktorý možno vypovedať a vyjadriť svoje pocity, myšlienky, postoje a problémy. Tým pádom prinášajú človeku možnosť učenia, osobnostného rastu, sebastačnosti a sebaurčenia. Dôležité je vyjadriť aj to, že akčné metódy prinášajú aktérom aj zábavu a potešenie, aktivizujú telo, hlas, zmysly a prinášajú nové spôsoby objavovania okolitého sveta. „Keď robíme niečo, čo nás baví, ľahšie sa pritom niečomu novému naučíme. Keď sami seba prežívame radostne, prichádza k nám učenie a poznanie prirodzene.“ (Hickson, 2000, s. 14).

Prežívanie reálnych situácií a vyrovnávanie sa s nimi kladie veľký dôraz na psychiku a schopnosti každého človeka. Dostáva do rôznych rolí, ktoré spracúva alebo nie je schopný sa adekvátne zaradiť. Jednou z možností, ako načrtnúť a uvažovať nad problémami, ktoré prináša život sám, je aj cesta cez spoznávanie, prežívanie „akože“, bez reálnych, niekedy fatálnych dôsledkov. Tak môže človek nájsť v „spomalenom“ čase mnohé riešenia, schopnosti a zručnosti, ktoré potom aplikuje pri vzniku takýchto problémov. Je to cesta akcie, je to cesta dramatiky.

Dramatická výchova, tvorivá dramatika

Dramatická výchova je postup pri výchove, ktorý využíva prvky dramatiky. Dramatika sa v tomto ponímaní využíva ako nástroj učenia detí aj dospelých formou zážitku, získavanie skúseností, poznatkov, zručností cez dramatické stvárňovanie, prostredníctvom metód a prostriedkov. Pritom je dôležité zapojenie mysle ako predstavivosti a imaginácie tela, čiže pohybu a hlasu ako reč artikulovaných i neartikulovaných. Osobnosť je formovaná v rovine „akoby“, prostredníctvom konania a prežívania nie naozaj a rola jednotlivca má súvislé prepojenie na dramatickú situáciu, čiže je súčasťou príbehu (Majzlanová, Škoviera, Fudaly, 2004).

V rámci špeciálnej dramatickej výchovy môžeme hovoriť o systéme s využitím dramatických prvkov u ťažko zdravotne postihnutých, kde však odlišujeme ciele, metódy a techniky podľa druhu postihnutia a samotnú cieľovú skupinu. „Špeciálna dramatická výchova je analogická s dramatickou výchovou, cieľovou skupinou sú však osoby vyžadujúce špecifický prístup, ktorý sa odráža najmä v špeciálnom výbere metód, prostriedkov a napokon aj v prístupe k aktérom dramatického diania. V špeciálnej dramatickej výchove zohľadňujeme osobitosti (obmedzenie, problémy, handicap) človeka s cieľom rozvíjať všetky zložky osobnosti, záujmy, schopnosti, nadanie.“ (Majzlanová, Škoviera, Fudaly, 2004, s. 17).

Pri práci je dôležitý výber prostriedkov a obsahov dramatických činností, uskutočňuje sa so zreteľom na druh problému, poruchy alebo postihnutia s vopred vytýčeným cieľom so stanovením ich postupnosti.

Úlohy dramatickej výchovy uvádza Grohová (2004) v sociálnom, ale aj umeleckom smere:

1. rozvoj obrazotvornosti – predstavivosť, fantázia ako protipól jednostranného pôsobenia na intelekt a vedomosti detí,
2. vedenie k prirodzenému mysleniu – bez obmedzení realizovať vlastné nápady, diferencovať ich, hierarchizovať a používať fantáziu,
3. citová výchova – pomáha pochopiť svoje city, vyjadriť ich, prežívať aj tie negatívne, pochopiť aj city ostatných, pomenovať ich, hľadať riešenia rôznych konfliktov,
4. rozvoj sociability – dobrovoľne sa prispôsobovať kolektívu, vedieť vytvoriť zmysluplné vzťahy v skupine, rešpektovať sa navzájom, pripraviť sa na reálny život,
5. kultivované vyjadrovanie – rôzne spôsoby vyjadrovania s použitím jazykových a mimojazykových prostriedkov,
6. rozvoj slovnej zásoby, pamäte – spoznávať hodnotu a silu slova,
7. osvojenie si umeleckej tvorby – zoznamovať sa s dramatickým umením pri realizácii dramatiky,
8. rozvoj zmyslového vnímania,
9. rozvoj pohybových daností,
10. posilniť rytmické čítanie.

Dramatická výchova v spojitosti s tvorivou dramatikou si teda dáva za úlohu komplexný rozvoj osobnosti, pričom mu ponúka široké spektrum situácií, s ktorými sa môže človek stretnúť alebo sa aj stretol v reálnom živote.

Následne sa stretávame s pojmom tvorivá dramatika, ktorá má širšie ponímanie a reaguje na celú spoločnosť. „Tvorivá dramatika je systém riadeného, aktívneho sociálno-umeleckého učenia detí či dospelých založený na využití základných princípov a postupov drámy a divadla, limitovaných primárne výchovnými či formatívnyymi a sekundárne špecificky umeleckými požiadavkami na strane jednej a individuálnymi i spoločenskými možnosťami ďalšieho rozvoja zúčastnených osobností na strane druhej.“ (Grohová, 2004, s. 2).

Zmyslom tvorivej dramatiky nie je vychovávať hercov v pravom slova zmysle, ale samostatné tvorivé bytosti. Primárne je dôležitý proces, nie výsledok. Daný proces vedie aktéra k sebauvedomovaniu i k sebavedomiu – k vedomiu svojej vlastnej jedinečnosti, ale aj

k tomu, aby ju vedel využiť v prospech skupiny, motivuje k činnosti, nie manipuluje, povzbudzuje a vedie tvorivú obrazotvornosť, obohacuje emocionálny život, pomáha poznávať svet cez hru, rozvíja pohotovosť, fantáziu, schopnosť reagovať rýchlo v zložitejších situáciách, dáva možnosť prežívať konflikty „na nečisto“ a hľadať riešenia. Spoločná tvorba posilňuje kolektívne cítenie, prináša radosť, priateľstvá, učí žiakov vzdať sa svojej dominancie v mene celku. (Grohová, 2004).

Ďalej autorka uvádza pojmy, ktoré sa týkajú tvorivej dramatiky a upresňuje ich význam.

1. cvičenie – činnosti na upevnenie vedomostí, získanie zručností,
2. tvorivá hra – ide o vytváranie nových situácií, v ktorých sa dieťa naučí reagovať na problémy, hrať sa s predstavou, nápadmi, myslieť a konať v danej situácii,
3. etuda – predpokladá istú skúsenosť, samostatnosť a schopnosť kooperácie,
4. scénka – prináša potrebu javiskového priestoru a jeho príslušenstva,
5. improvizácia – reakcia na podnety ihneď, bez prípravy, spontánne.

Pri voľbe metód práce, ktoré sú viazané obsahom a cieľom, sa podľa Machkovej (2007) riadi vedúci množstvom kritérií. Zvažujú sa potreby klientov, vývojový stupeň myslenia, vnímania sveta, skúsenosti, záujmy a záľuby. Ide o to, či daná metóda naplní stanovené ciele, či odpovedá zvolenému obsahu a prostriedkom, ktoré sú k dispozícii.

Dramatoterapia

Dramatoterapia podľa The British Association for Dramatherapists „pomáha uchopiť a zmierniť sociálne a psychologické problémy, mentálne poruchy a stáva sa nástrojom zjednodušeného symbolického vyjadrovania, vďaka ktorému jedinec spoznáva sám seba, a to prostredníctvom tvorivosti zahrňujúcej verbálnu a nonverbálnu zložku komunikácie“.

The National Association for Drama Therapy (NADT) definuje dramatoterapiu „ako zámerné použitie dramatických/divadelných postupov pre dosiahnutie terapeutického cieľa a symptomatickej úľavy, duševnej i fyzickej integrácie a osobnostného rastu.“

Slovenská dramatoterapia je charakterizovaná „ako umelecká a liečebno – výchovná metóda aplikovaná v rámci individuálnej a skupinovej práce, ktorá využíva dramatické štruktúry so špeciálnym cieľom v určitých improvizovaných situáciách „tu a teraz“, evokuje prežívanie emócií, k získaniu vnútornej motivácie, vedie k interakcii.“ (Valenta, 2001, s. 15).

Z ďalších definícií uvádzame dramatoterapiu ako

- špecifické aplikovanie divadelných štruktúr a procesov s terapeutickým zámerom (Jennigs),

- umelecká a liečebno-výchovná metóda cez úmyselné využívanie drámy a divadelných procesov (Barham),
- prostriedok na upravovanie narušených činností organizmu psychologickými a špeciálno-pedagogickými prvkami (Valenta).

Na základe spomínaných definícií môžeme povedať, že dramaterapia jednak lieči rôzne poruchy, ale na druhej strane pôsobí ako forma „učenia“ pri rozvoji osobnosti, zvládání situácií, vyskytujúcich sa v živote a zároveň, čo je dôležité, ponúka možnosti „prežiť“ dané situácie, ale bez hrozby reálnych negatívnych dôsledkov. To znamená, že pokiaľ si človek vyskúša alebo navodí situáciu, s ktorou sa už stretol, ale neriešil ju, vie nájsť riešenia a vybrať z nich to najlepšie. Taktiež pri dramaterapii má možnosť „vyskúšať“ si rôzne druhy správania a rolí. Z toho môžeme usúdiť, že dokáže prežiť mnohé životné situácie na „neostro“, pre prípad ich výskytu.

Dramaterapia „ako súčasť liečebnovýchovných prístupov u detí, mládeže a dospelých s rôznymi druhmi porúch a postihnutí“, smeruje k osobnostnému rastu, emocionálnemu ozdraveniu, ku korekcii nežiaducich postojov a správania u takých osôb, ktoré sú ohrozené, postihnuté, narušené, zdravotne oslabené. (Majzlanová, 2004, s. 17).

Ciele dramaterapie v súvislosti s mentálnym postihnutím

Klasifikácie jednotlivých druhov postihnutí uvádzajú mnohí autori, ktorí k nim zároveň priradujú aj špecifické postupy práce alebo terapeutické postupy. Cez tieto je človek s handicapom schopný sa realizovať a usilovať sa o vytvorenie podmienok plnohodnotného života. Fyzické postihnutie, mentálne, psychické, zmyslové alebo kombinované si vyžaduje špecifické postupy pri socializácii. Socializácia handicapovaných osôb je rozdelená do štyroch stupňov: „1. integrácia – plné splynutie handicapovaného jedinca so spoločnosťou zdravých ľudí, a to vo výchove, vzdelávaní, v pracovnom uplatnení a spoločenskom súžití; 2. adaptácia – prispôbenie handicapovaného jedinca spoločenskému prostrediu, ktoré je však možné len za určitých optimálnych podmienok; 3. utilita – sociálna upotrebitelnosť handicapovaného jedinca, t. j. možnosti jeho rozvoja sú obmedzené; 4. inferiorita – sociálna „nepoužitelnosť“ handicapovaného jedinca, spojená s vyčlenením zo spoločnosti.“ (Tokárová a kol., 2003, s. 514).

Názory na integráciu postihnutých sú rôzne. Na jednej strane máme spracované teórie o možnostiach integrácie do školských a iných systémov, na strane druhej existujú presvedčenia, že integrácia nie je možná, alebo skôr, že v praxi prináša aj negatíva.

Stotožňujeme sa s názorom: „Integrovať je nutné. Ľahko a stredne mentálne postihnutí môžu správnymi intervenciami a prístupmi dosiahnuť úplnú integráciu a žiť plnohodnotným životom.“ (Kozelová, Lachytová, Končeková, 2006, s. 59).

Dramatoterapia je jedným z prístupov vhodným na integráciu, tým, že jej ciele sú založené na celkovom rozvoji osobnosti, na kultivácii osobnosti cez zážitok, tvorivé aktivity, s využitím vlastných skúseností. K základným cieľom patrí rozvoj takých dispozícií u postihnutého, na základe ktorých je schopný uvedomiť si samého seba, rozvíjať empatiu, komunikačné zručnosti, fantáziu, kreativitu, zodpovednosť, sebaovládanie, senzitivitu, schopnosti rôznorodých reakcií v životných situáciách, licitovaní množstva riešení, ktorými môžeme dosiahnuť samostatnosť a sebaaktualizáciu. Integrované ciele sú založené na zmyslových a výrazových cvičeniach, formovaní psychických možností, keď sa opäť smeruje k rozvoju tvorivosti a komunikácie. Dlhodobejšie ciele berú do úvahy samotné odbúravanie nepriaznivých príznakov postihnutia, zvyšovanie odolnosti voči stresujúcim negatívnym situáciám a neschopnosti primerane reagovať na záťaž, pri práci v kolektíve alebo v skupine smerovať k vhodnému správaniu, zvyšovať pocit spolupatričnosti, sociálnej opory, viesť k sebaapresadzovaniu, primeranému sebahodnoteniu, zvyšovaniu sebavedomia. Konkrétne ciele u mentálne postihnutých detí sú jasne stanovené, pričom v praxi využiteľné: „1. zamerať sa na dôkladné poznanie detí a nadviazanie kontaktu prostredníctvom jednoduchých dramatických hier a improvizácií; 2. rozvíjať u detí vnímanie, komunikáciu, sociálne cítenie, rečové schopnosti, pohyb a rytmus, fantáziu a tvorivosť; 3. zamerať sa na vzťahy v skupine; 4. vychádzať z postihnutia dieťaťa, jeho mentálnej úrovne, naučiť sa nebáť sa vlastného prejavu a vyjadrenia; 5. neočakávať okamžité výsledky a pri ďalšom rozvíjaní hry vychádzať z reakcií dieťaťa.“ (Majzlanová, 2004, s. 31).

Dramatoterapia má najširšiu klientelu zo všetkých divadelno – terapeutických postupov. V prvom rade sú to klienti s mentálnym postihnutím a autisti, ďalej pacienti psychiatrických kliník, veľkú skupinu tvoria aj mladí ľudia so špecifickými poruchami učenia a správania, ale aj s inými poruchami správania a dokonca aj mladí ľudia ohrození sociálno-patologickými javmi, ale aj jedinci vo výkone trestu a gerontologickí klienti. (Valenta, 2001).

Majzlanová (2004) uvádza nešpecifické ciele dramatoterapie, ktoré sa uplatňujú a sú viditeľné pri práci s hendikepovanými. Ide o:

- zvyšovanie sociálnej interakcie a interpersonálnej inteligencie,
- získavanie schopností uvoľniť sa,
- zvládanie kontroly svojich emócií,

- zmena nekonštruktívneho správania,
- rozšírenie repertoáru rolí pre život,
- získavanie schopností spontánneho správania,
- rozvoj predstavivosti a koncentrácie,
- posilnenie sebadôvery, sebaúcty a zvyšovanie interpersonálnej inteligencie,
- získavanie schopností spoznať a prijímať svoje obmedzenia a možnosti.

Vybrané techniky a metódy dramaterapie

V rámci neverbálnych techník sú to neverbálne hry a cvičenia vhodné na rozohratie skupiny, uvoľnenie, oslabenie napätia, ale aj ako prostriedok komunikácie, ktorý je vhodný na sebaopoznávanie, v rámci práce s metaforou, príbehom, rolových hier a podobne. Etuda ako malý dramatický útvar má stimulačné, terapeuticko-výchovné zameranie. Je to vyjadrenie pocitu, emócie. Podľa Zemanovej má etuda cieľ v určitej situácii rozvíjať citlivosť a vedomé vnímanie partnera, pritom rozvíja schopnosť vyjadriť vlastné pocity, vcítiť sa do druhého, porozumieť mu a rozvíja neverbalitu ako súčasť komunikácie. Ďalšou neverbálnou technikou je pantomíma, ako štylizovaný pohyb, s výrazom tváre, bez reči, teda úplne nemo, pričom smeruje k charakterizácii a dej je vyjadrený cez pohyb, celým telom. (In Majzlanová, Škoviera, Fudaly, 2004, s. 43).

V rámci verbálnych techník uvádzame dramatickú hru, kde osoby v rámci konania na seba pôsobia a vstupujú do interakcií. Hra aktérom umožňuje pretváranie, obmieňanie a sebaaprejavanie. Je založená na komunikácii a medziľudskom kontakte, v rámci ktorých riešia rôzne pocity, postoje, priania a potreby. Má dôležitý význam aj preto, lebo cez dramatickú hru sa klient môže stretnúť s pocitmi a správaním, ktoré je možné takto bez nátlaku odbúrať či „odcvičovať“. Machková hovorí, že „dramatická hra poskytuje hráčom osobnú skúsenosť s medziľudskými vzťahmi, situáciami, pomáha orientovať sa v zložitejších situáciách, riešiť problémy a adekvátne na ne reagovať.“ (In Majzlanová, Škoviera, Fudaly, 2004, s. 47).

Improvizácia je činnosť, dej tvorba, ktorá vzniká bez prípravy, vychádza z momentálnych dispozícií. Dramatický dej a konanie vznikajú až v priebehu improvizácie. Somers popisuje improvizáciu ako techniku vhodnú na chápanie sveta, pretože cez skutočné životné situácie pomáha získať skúsenosti, ktoré vychádzajú zo skutočných situácií, pričom je možné ich precítiť, preskúmať a pochopiť. (In Majzlanová, Škoviera, Fudaly, 2004, s. 49).

Dramatizácia vychádza z konkrétnych príbehov, kde je dôležitá aj téma, obsah s použitím slova a pohybu. Cieľom je pochopiť a uvedomiť si charakter postavy, ktorú stvárňujú, pričom na základe širokého spektra postáv sa rozvíjajú aj komunikačné schopnosti, dochádza k sociálnym interakciám, k výchove, k tvorivosti a podobne.

Rolová hra pomáha pri zosúladení osobnosti a sociálneho sveta. Cez rolovú hru sa vyjadrujú myšlienky, pocity a správanie k iným. „Hranie roly je výchovná, vzdelávacia a terapeutická metóda, ktorá vedie k plneniu rozvíjajúcich, vzdelávacích, výchovných a terapeutických cieľov prostredníctvom navodenia a prípravy, rozohriatia a reflexie fiktívnej situácie s výchovne hodnotným obsahom.“ (Majzlanová, Škoviera, Fudaly, 2004, s. 54).

Bábková hra podľa Smutnej a Szabovej vychádza z použitia bábkky alebo maňušky, cez ktoré sa dá rýchlejšie dosiahnuť výchovný cieľ, osvojiť si pozitívne návyky, rozvoj fantázie a estetické čítanie. (In Majzlanová, Škoviera, Fudaly, 2004, s. 61).

Prvé integrované divadlo v Košiciach – Hopi hope

Už samotná existencia integrovaného divadla a jeho činnosť je dôkazom toho, že rôznorodé sociálne skupiny, oddelené bariérou predsudkov a neporozumenia, môžu na platforme javiska spolu komunikovať. Ak dokážu herci z dvoch uzavretých skupín komunikovať medzi sebou, musia zákonite dokázať komunikovať aj s divákom. To ale nemôžeme dosiahnuť, ak nebudeme zdieľať svoje názory a postoje v zrozumiteľnej forme.

Inými slovami neponúkame alternatívne formy divadla pre malý okruh ľudí, ale témy, ktoré je schopné spracovať a pochopiť širšie publikum.

Pokiaľ by malo byť Divadlo Hopi hope z tohto titulu kritizované pre nedostatočný estetický náboj svojich predstavení, poukazujeme na to, že aj prípadné nedostatky kompenzujeme sociálnou a edukatívnou dimenziou samotnej činnosti v rámci prípravy a prevedenia predstavenia. Naopak sa domnievame, že v takej citlivej oblasti, ako sú marginalizované skupiny, a najmä mentálne hendikepované skupiny, sa režisér, ktorý presadzovaním svojho umeleckého zámeru narazí na nepochopenie u divákov, vystavuje nebezpečenstvu, že si divák, ktorý nepochopil jeho výrazové prostriedky, začne pýtať: „Pochopil to ten herec, ak som to nepochopil ani ja?“ V takomto konaní naopak vidíme paralelu so situáciou v sedemnástom až devätnástom storočí, keď sa v rôznych cirkusoch a na púťových zábavách vystavovali rôzne postihnutí ľudia ako atrakcie. Kým vtedy bolo takéto jednanie motivované ziskom pre vystavovateľa, dnes je motivácia odôvodnená „vyšším záujmom umenia“.

V Košiciach vzniklo 1. januára 2012 prvé integrované divadlo, Divadlo Hopi hope, v ktorom v spoločných predstaveniach vystupujú mentálne hendikepovaní herci spolu so svojimi intaktnými rovesníkmi. Snahou tohto divadelného súboru je šíriť myšlienku integrácie mladých hendikepovaných umelcov do spoločnosti, zabávať divákov, prinášať umenie, inšpirovať a vychovávať verejnosť k citlivému a tolerantnému prístupu k zdravotne hendikepovaným občanom.

Divadlo Hopi hope naviazalo svojou činnosťou na prácu o. z. ArtEst – polyestetické vzdelávanie znevýhodnenej mládeže, ktoré sa od roku 2005 venuje umeleckému vzdelávaniu mentálne hendikepovanej mládeže, nezávislého Divadla NeoN, ktoré na poloprofesionálnej báze pracuje s mladými ľuďmi so záujmom o divadlo. Tieto dve občianske združenia tvoria základnú chrbtovú kosť divadla a základný kmeňový divadelný súbor.

Cieľom stanoveným v prvom roku existencie tohto divadla bolo založenie prvého košického integrovaného divadelného súboru, v ktorom vystupujú mentálne handicapovaní herci spolu so svojimi „zdravými“ rovesníkmi. Tento súbor mal pripraviť a nacvičiť sériu divadelných predstavení a prezentovať ich ako predstavenia pre verejnosť, organizované predstavenia pre školy a tiež ako súčasť iných kultúrnych programov, prehliadok a podujatí. Predpokladaným cieľom bol nácvik štyroch nových predstavení pre širokú verejnosť, 15 predstavení vo vlastnej réžii a štyri prezentácie na festivaloch a prehliadkach. Pre zvýšený záujem verejnosti aj handicapovaných klientov o divadlo sme tento plán (najmä čo sa týka počtu predstavení) výrazne prekročili a divadlo výrazne sprofesionalizovali.

Okrem toho sme v prvom roku existencie divadla nadviazali spoluprácu s ďalšími partnermi, neziskovou organizáciou LUX, n. o. a Slniečko v sieti, n. o. Pod hlavičkou Divadla Hopi hope vznikol dramaterapeutický a divadelný krúžok, ktorý nacvičil ďalšie rozprávkové predstavenie. Takýchto krúžkov predpokladáme do budúceho roku viacero, pričom sa v rámci integrácie nebudeme zameriavať len na skupinu mentálne hendikepovaných mladých ľudí, ale budeme spolupracovať a zjednocovať i ďalšie sociálne vylúčené skupiny obyvateľstva, bezdomovcov (v spolupráci s organizáciou Oáza nádeje), deti s poruchami osobnostného vývoja (LVS Barca), seniormi (VIA LUX), pripravujeme aj spoločné predstavenie spolu s utečencami z Afriky, ktorí sú v súčasnosti situovaní v Marseille.

Práca v Divadle Hopi hope

Práca pri príprave predstavenia v rámci Divadla Hopi hope sa od práce iných umeleckých divadelných súborov v zásade nelíši, dôležitá je len prítomnosť sociálneho pracovníka či

dramatoterapeuta pri príprave predstavenia. Práca v rámci sociálneho divadla prebieha na obdobnej báze ako práca v bežnom divadelnom súbore, s tým rozdielom, že okrem režiséra a hercov musí byť pre zmierňovanie prípadných nedorozumení alebo konfliktov prítomný aspoň na niekoľkých prvých skúškach aj sociálny pracovník.

Samotná príprava predstavenia potom prebieha na individuálnej báze (učenie sa textov klienta, skúšanie sociálnym pracovníkom), báze dialógu - komunikácia režisér - herec, klient a kolektívnej báze - spoločné skúšky.

V rámci prípravy predstavenia pri nácviку novej hry s mentálne handicapovanými klientmi o. z. ArtEst vedieme intenzívny nácviк od prvého čítania textov po premiéru predstavenia v rozsahu celkom dva mesiace. V možnostiach klientov o. z. ArtEst je nácviк predstavenia v rozsahu jedna hodina individuálneho nácviку textu predstavenia (v spolupráci so sociálnym pracovníkom, prípadne iným pracovníkom, ev. dobrovoľníkom) denne a dve hodiny denne spoločného nácviку spoločne s ďalšími zúčastnenými hercami, režisérom, sociálnym pracovníkom ev. ďalšími zúčastnenými osobami (technik osvetľovač, zvukár a pod.). Bezprostredne pred premiérou predstavenia dobu spoločného nácviку zvyšujeme, maximálne však najviac na dve hodiny denného individuálneho nácviку a dve a pol hodiny spoločnej skúšky.

V rámci nácviку s inými skupinami vedíme len divadelný krúžok s frekvenciou jedenkrát týždenne po 3 hodiny. Po skúsenostiach s klientmi LUX, n. o. predpokladáme na nácviк jedného integrovaného predstavenia šesť mesiacov, podobný postup zvolíme pri predstaveniach pripravovaných spoločne so seniormi, bezdomovcami a mladými ľuďmi z diagnostického ústavu LVS Barca.

Dramatoterapia sa osvedčuje hlavne na prvých sedeniach s klientmi, ktorí nemajú výraznejšie divadelné skúsenosti. Pri nich zábavnou formou podnecujeme záujem o divadlo a hranie, pomáhame liečebnými účinkami dramatoterapie na individuálne problémy.

Záver

Mnoho absolventov sociálnej práce po ukončení vysokoškolského štúdia uvažuje o svojom prínose pre spoločnosť. Pre klientov, ktorých je v dnešnej dobe veľa a čakajú na pomoc odborníka, a ten im pomoc poskytne s porozumením, úctou a chápaním ich sveta a zmyslu života. Takýto prínos, aký má integrované divadlo pre znevýhodnených, je naplnením snov a zmyslu ich života. V skupinách prebieha komunikácia a dochádza ku kooperácii medzi znevýhodnenými a ostatnými členmi skupín. K porozumeniu a k empatii

dochádza na oboch stranách. Je potrebné pristupovať ku klientovi s rešpektom a uznaním. Preto poukazujeme na dramaterapiu ako terapeutickú metódu pre klientov s rôznym postihnutím, ktoré je diagnostikované, ale aj ako formu primárnej a sekundárnej sociálnej prevencie, ktorá využíva prvky dramatiky. Tá je súčasťou sociálnej práce, ktorej cieľom je aj zabraňovať a riešiť dysfunkčné prvky v sociálnych vzťahoch. V tomto smere sleduje sociálna práca, prostredníctvom sociálneho pracovníka, dianie v spoločnosti. Keďže ide o profesionálnu činnosť, je preto pochopiteľné, že zasahuje konkrétnym pôsobením.

Tu sa opäť odvolávame na dramaterapiu ako výchovné a socializačné pôsobenie. S využitím prvkov dramatiky môžeme poukázať na situácie a roly, ktoré sú ťažko zvládnuteľné. Je dôležité, že si klient cez dramatiku vie situácie „vyskúšať“ a „prežiť“ a problémy „vyriešiť“ viacerými variantami bez toho, aby v reále nadobudli sociálno-patologický charakter. Tvorivý proces mu prináša množstvo riešení a konaní, na základe ktorých vie zhodnotiť a vyvodiť si to najsprávnejšie. Samozrejme, len za pomoci odborníka, sociálneho pracovníka. Ten zostáva v úlohe „usmerňovateľa“ a riadi proces tvorivosti. Takáto činnosť je vykonávateľná v rôznych prostrediach, aj v zariadeniach, vytvorených pre prax sociálneho pracovníka. Dramatika je hra na život, na niečo, na niekoho. Núti k rozmyšľaniu, tvorivosti, ku konaniu a k zmene správania, a to ako na strane klienta, tak aj na strane toho, kto s ním prichádza do interakcie alebo toho, kto sleduje činnosť ako umenie a možnosti seberealizácie tých, ktorí to najviac potrebujú.

Zoznam bibliografických odkazov

- [1.] GROHOVÁ, E. 2004. *Tvorivá dramatika, základné metodické princípy, cvičenia a hry*. Košice: Krajské osvetové stredisko v Košiciach, 2004. 62 s.
- [2.] KOZELOVÁ, A. – LACHYTOVÁ, L. – KONČEKOVÁ, E. 2006. *Integrácia mentálne postihnutých*. Košice: Seminár sv. Karola Boromejského v Košiciach, 2006. 75 s. ISBN 80-89138-63-2.
- [3.] MACHKOVÁ, E. 2007. *Jak se učí dramatická výchova*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, divadelní fakulta, katedra výchovné dramatiky, 2007. 218 s. ISBN 978-80-7331-089-9.
- [4.] MAJZLANOVÁ, K. – ŠKOVIERA, A. – FUDALY, P. 2004. *Špeciálna dramatická výchova v sociálnej a špeciálnej pedagogike*. Bratislava: Humanitas, 2004. 124 s. ISBN 80-968053-9-8.

- [5.] MAJZLANOVÁ, K. 2004. *Dramatoterapia v liečebnej pedagogike*. Bratislava: IRIS, 2004. 196 s. ISBN 80-89018-65-3.
- [6.] TOKÁROVÁ, A. a kol. 2003. *Sociálna práca: kapitoly z dejín, teórie, metodiky sociálnej práce*. Prešov: AKCENT PRINT, 2003. 572 s. ISBN 80-968967-5-7.
- [7.] VALENTA, M. 2001. *Dramaterapie*. Praha: Portál, 2001. 152 s. ISBN 80-7178-586-5.

Kontakt

Mgr. Liana Ivanová

Slniečko v sieti n. o.

Jenisejská 35, 040 12 Košice

E-mail: lianocka@centrum.sk

Mgr. Peter Kalmár

Artest o. z. - polyestetické vzdelávanie znevýhodnenej mládeže

Kuzmányho č. 23, 040 01 Košice

E-mail: www.artest.sk

Čo mi dala vysoká škola

What gave me the college

Jarmila SONTAGOVÁ

Abstrakt

Touto konferenciou si pripomíname 10. výročie založenia VŠZaSP sv. Alžbety v Bratislave. Ako jednej z absolventov tejto vysokej školy mi pripadá zamyslieť sa nad tým čo mi dala vysoká škola. Na túto tému je možné diskutovať dookola, pretože kvalita vzdelania každého z nás je tak individuálnou témou, že nie je možné prísť k jednoznačnému záveru, pretože každý z nás sme iní, každý máme iné predpoklady k štúdiu, k vzdelávaniu, ale aj k praktickému životu.

Kľúčové slová

Ošetrovatelstvo. Sestra. Vzdelávanie. Vysoká škola.

Abstract

This conference marks the 10th anniversary of the College of Health and Social Work of St. Elizabeth in Bratislava. As one of the graduates of this university seems to me to think about what gave me the college. On this topic can be discussed around, because the quality of education of each of us as an individual subject, it is not possible to come to the clear conclusion, because each of us by others, we all have different conditions to study, to education but also to the practical life.

Keywords

Nursing. Nurse. Education. High School.

Úvod

Ošetrovateľská profesia si vyžaduje špecifické vzdelanie. Rozvoj nových liečebných trendov, vedy a ošetrovania chorých kladie čoraz vyššie nároky na profesionálnu prípravu sestier. Vzdelávanie sestier v Slovenskej republike prešlo po vstupe nášho štátu do Európskej únie rozsiahlou transformáciou, keď zaznamenávame postupný prechod k vysokoškolskému vzdelávaniu. Motiváciou k ďalšiemu vzdelávaniu je zdokonaľiť poznatky, schopnosti a zručnosti jednotlivcov. Na motiváciu pôsobí aj hodnota, ktorú prikladajú učebným aktivitám

vo vzťahu k svojmu súčasnému pracovnému zaradeniu a budúcej kariére. (Bašková, Bobříková, 2010).

Zmeny v ošetrovatelstve predpokladajú prioritne aj zmeny v ošetrovateľskom vzdelávaní. Sestra má odbornú prípravu zameranú na špecifický okruh činnosti, ktoré zahrňujú vedomosti, vysoký stupeň zručnosti, interaktívne schopnosti a morálne vlastnosti osobnosti. Povolanie sestry sa dynamicky mení vplyvom celospoločenských faktorov. Vzdelávanie sa stáva jedným z rozhodujúcich prostriedkov, ktorý umožňuje vykonať nevyhnutné zmeny v zdravotnej a ošetrovateľskej starostlivosti. (Farkašová a kol., 2005).

Už od skončenia strednej zdravotnej školy pracujem vo Fakultnej nemocnici s poliklinikou J. A. Reimana v Prešove ako sestra pri lôžku na Klinike vnútorného lekárstva (na Internej jednotke intenzívnej starostlivosti).

Za to, že dnes tu stojím, vďačím svojej rodine, ktorá ma podporovala a naďalej podporuje v mojich ďalších vzdelávacích aktivitách. Tiež sa chcem poďakovať aj svojmu zamestnávateľovi, vedúcej sestre a kolegyniam, ktorí mi umožnili študovať. Veľké ďakujem patrí úžasným pedagógom tejto vysokej školy, ktorí mi boli vzorom počas vysokoškolského štúdia, ale aj po jeho skončení. Nedá mi, aby som sa v tejto chvíli nepoďakovala aj zriaďovateľovi vysokej školy sv. Alžbety, ktorý prišiel s myšlienkou zriadiť detašované pracovisko a to Ústav sociálnych vied a zdravotníctva bl. P. P. Gojdiča v Prešove, odbor Ošetrovatelstvo. V krátkosti by som vám chcela priblížiť pôsobenie nás, absolventov, na tomto detašovanom pracovisku. My sestry sme s radosťou privítali vznik tohto detašovaného pracoviska, pretože nám vyhovovala nielen externá forma štúdia, ale aj prednášky v blokoch. Začiatky na tejto škole boli veľmi ťažké, pretože sme nemali vlastné priestory, presúvali sme sa z jedného miesta na druhé. Magisterské štúdium sme väčšinou absolvovali v priestoroch Lekárskej fakulty v Košiciach a štátnice boli tu – na vysokej škole v Bratislave. Boli to chvíle pre nás študentov dosť ťažké, ale i pre samotných pedagógov, ktorí dochádzali do Prešova z rôznych kútov Slovenska či už z Bratislavy, Trenčína, Martina a podobne. Dnešní študenti to majú o niečo ľahšie, pretože majú svoje priestory a veľmi pekne zrekonštruovanú VŠZaSP sv. Alžbety v Prešove.

Ak mám zhodnotiť päť rokov pôsobenia na tejto škole, tak v prvom rade mi vysoká škola rozšírila obzor mojich nových vedomostí a praktických skúseností pre uplatnenie v klinickej praxi. Mám nový pohľad, nové názory a postoje na problematiku ošetrovatelstva. Štúdiom na vysokej škole som získala poznatky z výskumu, z manažmentu, poznám aktuálne zákony v oblasti zdravotníctva, ale aj sociálnej práce, o ktoré som nikdy predtým nejavila záujem. Zistila som, že všetky nové vedomosti a poznatky sú mi na niečo dobré. Počas štúdia som

nadobudla určité sebavedomie pri prezentácii, pri vystupovaní a účasti na rôznych seminároch. Spoznala som nové prostredie, nových priateľov a prežila som veľa pekných zážitkov. Štúdium predstavovalo pre mňa osobne veľmi príjemné obdobie môjho života. Najdôležitejšie bolo pre mňa to, že došlo k zmene motivácie a odhodlaniu ďalej študovať.

Moja voľba študovať bola asi tá najsprávnejšia. Vďaka získaným vedomostiam môžem ďalej odborne rásť. V danom momente možno na pohľad zbytočné informácie sa však v praxi neraz ukázali pre mňa ako kľúčové pri budovaní mojej profesionálnej kariéry. Štúdium pre mňa vytvorilo vynikajúcu štartovaciu pozíciu, vďaka ktorej môžem robiť aj to, čo má baviť a na druhej strane môžem robiť to, čo prináša úžitok všetkým tým, ktorí to potrebujú a sú to predovšetkým pacienti. Po skončení štúdia na Vysoké škole sv. Alžbety mi Fakulta zdravotníckych odborov, Katedra ošetrovateľstva v Prešove ponúkla prácu mentorky pre špecializačné štúdium vo vnútornom lekárstve, takže pracujem ako mentorka. Moje štúdium sa ešte neskončilo. Naďalej sa vzdelávam, a to na Prešovskej univerzite, na Fakulte zdravotníckych odborov, kde som bola zaradená do rigorózneho konania a v súčasnosti čakám na ukončenie.

Záver

Sestry sa vo svojej práci stretávajú viac s ťažkými chvíľami života, než s chvíľami radostnými. Aj napriek rôznym prekážkam a ťažkostiam je toto povolanie stále príťažlivé a veľa sestier zotrváva v ňom aj napriek jeho náročnosti. Dôkazom toho som aj ja. Čo by som odporučila všetkým sestrám, je nájsť odhodlanie pre štúdium a nebáť sa študovať v každom veku a to na VŠZaSP sv. Alžbety. Každopádne som za ďalšie vzdelávanie sestier, pretože mne osobne to dalo veľmi veľa. Na záver môžem konštatovať, že vysoká škola mi nielen dala, ale i vzala: a to čas, ktorý som strávila nad knihami, peniaze, ktoré sa mi raz určite vrátia a moje nervy hlavne pred skúškami. Vysoká škola mi dala výborný základ pre moju ošetrovateľskú prax a okrem vedomostí mi dala aj múdrosť a možno i budúcnosť.

Zoznam bibliografických odkazov

- [1.] BAŠKOVÁ, M. – BOBRÍKOVÁ, P. 2010. Motivácia sestier ku zvyšovaniu vzdelania. *In Sestra a lekár v praxi*. ISSN 1335-9444, roč. IX, č. 11-12, s. 10-11.
- [2.] FARKAŠOVÁ, D. a kol. 2005. *Ošetrovateľstvo – teória*. Martin: Osveta, 2005. 215 s. ISBN 80-8063-182-4.

Kontakt

Mgr. Jarmila Sontagová

FNsP J. A. Reimana

ul. Hollého 20, Prešov

Dačov 89, 082 71 Lipany

jarmilasontagova@centrum.sk

Studium na VŠZaSP sv. Alžběty v Bratislavě z pohledu zahraničního studenta

Studies at the St. Elizabeth College of Social Work and Health in Bratislava from a foreign student's perspective

Alena ŠAROCHOVÁ

Abstrakt

Příspěvek obsahuje velmi stručný popis historie a současnosti sociální práce v České republice a možnosti vzdělávání sociálních pracovníků. V jeho druhé části jsou uvedeny zkušenosti autorky s vysokoškolským studiem oboru sociální práce na Vysoké škole zdravotnictví a sociální práce sv. Alžběty v Bratislavě.

Klíčová slova:

Sociální práce. Výměna zkušeností. Vzdělávání sociálních pracovníků.

Abstract

The report contains a short description of historical development and the current situation of the social work in the Czech Republic and also covers educational opportunities for social workers. In the second part of the report the author describes his own experience with academic studies in the field of social work at the St. Elizabeth College of Social Work and Health in Bratislava

Key words

Social work. Experience exchange. Education of social workers.

Vážené dámy a pánové, milí kolegové,

dovolte mi poděkovat Vám nejprve za pozvání na dnešní konferenci a možnost setkat se s představiteli školy, vyučujícími i některými spolužáky. Je mi ctí se takové akce zúčastnit.

Jako profesionál se v sociální oblasti pohybuji již více než dvacet let, a to především na úseku práce s rodinami a jednotlivci, o kterých dnes hovoříme jako o sociálně vyloučených

či sociálním vyloučením ohrožených. Po mnohaletém působení ve státní správě pracuji v současné době jako vedoucí dvou sociálních služeb, a to služby azylového domu pro rodiny s dětmi a služby terénních programů. Zároveň působím jako externí vyučující předmětu terénní sociální práce a jako lektor vzdělávacích programů určených zejména příslušníkům Policie ČR, zaměstnancům neziskového sektoru a veřejné správy. K tomu, abych mohla všechny tyto aktivity vykonávat, nemalou měrou přispělo i studium na zdejší škole.

V době, kdy jsem se pro výkon své profese připravovala, bylo jedinou možností studia oboru sociální práce tzv. nástavbové pomaturitní studium na střední škole sociálně právní. Obsah dvouletého studia byl koncipován tak, aby absolventi získali základní poznatky především z psychologie, práva, sociální politiky a metod sociální práce. Předpokládalo se, že takto koncipované vzdělávání budoucích sociálních pracovníků je pro potřeby praxe zcela dostačující. Samotná sociální práce pak byla do r. 1989 zaměřena především na sociálně zdravotní problematiku a problematiku rodin s dětmi.

Politické a ekonomické změny, ke kterým v naší zemi došlo po roce 1989, vedly k podstatným změnám i v sociální oblasti. Objevily se nové sociální situace, nové sociální problémy. Zejména v posledních letech pak narůstá počet lidí, kteří nejsou schopni obstát v boji se silnějšími, schopnějšími, příp. mocnějšími, přibývá osob dlouhodobě nezaměstnaných, osob bez domova. Přestože ČR vykazuje ve srovnání s ostatními členskými zeměmi EU stále ještě poměrně nízkou míru relativní chudoby, narůstá skupina obyvatel žijících těsně nad touto hranicí. (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2012a). Zvyšuje se tak riziko nárůstu počtu chudých a s tím související riziko nárůstu počtu osob sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených. Mezi nejohroženější skupiny patří vícečetné rodiny s dětmi, rodiče samoživitelé, osoby s nízkou mírou vzdělání, dlouhodobě nezaměstnaní, zdravotně handicapovaní, příslušníci etnických menšin a celá řada dalších. (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2012b).

Bohužel jsme také poměrně často konfrontováni se skutečností, kdy ekonomické a politické zájmy jsou nadřazovány nad zájmy sociální. Přitom neřešení sociálních problémů vede k jejich dalšímu prohlubování, nedostatečná pozornost narůstající sociální nerovnosti ve vztahu k ekonomické prosperitě pak může vyvolat a v některých oblastech již vyvolává silné sociální pnutí s jeho průvodními jevy jako je násilí z nenávisti, extremismus, migrace atd. (Český helsinský výbor, 2012).

Z výše uvedeného je zřejmé, že přístup k sociální práci jako nahodilé pomoci potřebným, jako pomoci sice se „srdcem na dlani“, ale bez dostatečného množství dovedností a odborných znalostí, již dávno neobstojí. Jedna z nejčastěji v současnosti užívaných definic

charakterizuje sociální práci jako vysoce profesionální aktivitu, jejímž cílem je přispívat ke zlepšení či obnovení sociálního fungování klienta v situaci, kdy je to potřeba, aktivitu, která by se měla podílet na tvorbě společenských podmínek příznivých pro dosažení takového cíle. (Mojžíšová, 2010, s. 6).

Sociální práce současnosti je velmi dynamický, stále se rozvíjející obor, čemuž odpovídají i nároky na kvalitu sociálních pracovníků. Kromě osobnostních předpokladů, jako jsou např. sociální citění, vysoká míra empatie, schopnost pružně, přitom však rozvážně jednat v krizových situacích, schopnost přebírat odpovědnost, smysl pro týmovou práci a spolupráci a mnoho dalších, musí mít sociální pracovník i kvalitní odborné vzdělání.

V České republice poskytuje vzdělání sociálním pracovníkům poměrně rozsáhlá síť vyšších odborných škol, obor sociální práce lze studovat na veřejných či soukromých vysokých školách v bakalářském, magisterském i doktorandském studijním programu.

Legislativně byly kvalifikační podmínky pro výkon práce sociálního pracovníka a pracovníka v sociálních službách upraveny poměrně nedávno, a to zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Tento zákon zároveň upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory lidem v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb a podmínky jejich inspekci.

Celá řada studentů v ČR využívá kromě možnosti studia na českých vysokých školách i možnost studia v zahraničí. Této možnosti jsem po ukončení bakalářského studijního programu v České republice využila i já. O Vysoké škole zdravotnictví a sociální práce sv. Alžběty v Bratislavě jsem získala informace od několika bývalých absolventů, kteří do Bratislavy z České republiky dojížděli, další informace jsem si pak vyhledala na webových stránkách školy. Kromě obsahu výuky mě samotnou k rozhodnutí podat si přihlášku přivedlo i otevření detašovaného pracoviště, dnes Ústavu sociální práce Božího Milosrdenství v Žilině. Škola se tak pro mě stala i dopravně poměrně dobře dostupnou, navíc jsem mohla dojíždět s několika dalšími kolegy z regionu, ve kterém bydlím a pracuji.

Přiznávám, že počátky studia nebyly lehké. Nevěděla jsem, z jakých materiálů se budu učit, měla jsem obavy, zda moje slovenština je natolik dobrá, abych porozuměla mluvenému i psanému odbornému textu. Navíc prostory školy nebyly zpočátku vyhovující, škola se potýkala s provozními i organizačními problémy. Postupem času, se ale tyto problémy dařilo řešit a druhý rok existence detašovaného pracoviště již byl téměř bezproblémový.

Nad určitými nedostatky však od počátku převážila kvalita přednášek mnoha vyučujících. Zejména přednášky z oblasti sociální politiky, metod sociální práce a spousta dalších byly

na veľmi vysoké odborné úrovni a priniesly mi mnoho nových poznatkov. Z niektorých pri výuce získaných informácií čerpám dodnes. Pro mňa ako studenta ze zahraničia pak byla velmi zajímavá a cenná možnosť porovnání metodických postupů v sociální práci i srovnání některých právních předpisů a jejich aplikace v praxi na Slovensku a v České republice. S některými spolužáky, kteří už v oboru pracovali a také s mými kolegy v zaměstnání jsme na tato témata vedli dlouhé diskuze. Je jen škoda, že pro podobné diskuze nebyl dostatek prostoru při samotné výuce. Myslím, že díky příkladům z praxe v obou zemích by všichni studenti měli možnost dozvědět se mnoho zajímavého, seznámit se s pozitivními i negativními zkušenostmi, některé postupy by mohli vzájemně konfrontovat. Dle mého názoru v současné době existuje pro obě země spousta aktuálních společných témat – např. zavádění standardů kvality sociálních služeb do praxe, kritéria pro hodnocení kvality jednotlivých sociálních služeb, řešení a prevence sociálního vyloučení, problematika sociálně-právní ochrany dětí, především pak náhradní rodinné péče a mnoho dalších.

Děni ve škole samozřejmě sleduji alespoň z povzdálí i nadále. Zaznamenala jsem, že Ústavu sociální práce Božího Milosrdenství v Žilině se podařilo v poslední době rozšířit své aktivity - přibyl další studijní obor, bylo zahájeno vzdělávání na Univerzitě III. věku, je možné zde vykonat rigorózní zkoušky a obhajoby rigorózních prací. To vše svědčí o zájmu představitelů školy o její další rozvoj a zároveň o zvyšující se kvalitě a prestiži žilinského pracoviště, což mě jako bývalého studenta samozřejmě těší.

Dovolte mi, abych závěrem svého krátkého vystoupení popřála Vysoké škole zdravotnictví a sociální práce do dalších let dobré podmínky pro rozšiřování vzdělávacích, vědecko-výzkumných i humanitárních aktivit, stále se zvyšující kvalitu výuky, hodně úspěšných projektů a spokojených, profesně i lidsky kvalitních absolventů, kteří se dobře uplatní v dalším praktickém životě.

Seznam bibliografických odkazů

- [1.] Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. 2012a. *V Česku žije nejméně lidí ohrožených chudobou*. [online]. Dostupné na internetu: <http://www.mpsv.cz/cs/12637>.
- [2.] Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. 2012b. *Dlouhodobá vize rezortu práce a sociálních věcí pro oblast sociálního začleňování*. [online]. Dostupné na internetu: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13031/vize_SZ.pdf.
- [3.] Český helsinský výbor, 2012. *Zpráva o stavu lidských práv v České republice za rok 2011*, [online]. Dostupné na internetu: <http://img8.ct24.cz/multimedia/documents/38/3725/372414.pdf>

[4.] MOJŽÍŠOVÁ, A. 2010. *Teorie a metody sociální práce*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010. 59 s. [online].

Dostupné na internetu: <http://cs.scribd.com/doc/59893370/skripta-TAMSP>

[5.] Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Kontakt:

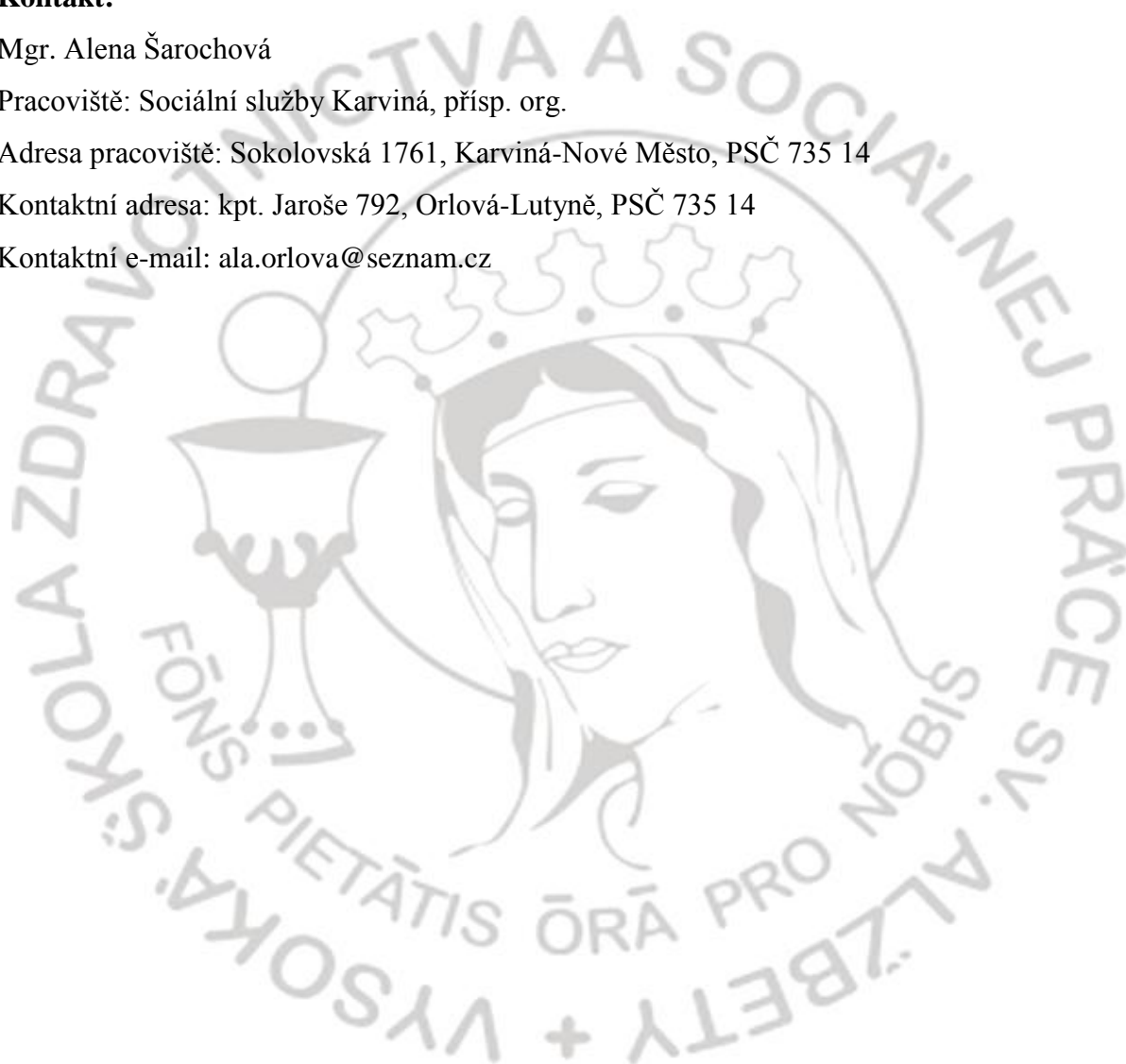
Mgr. Alena Šarochová

Pracoviště: Sociální služby Karviná, přísp. org.

Adresa pracoviště: Sokolovská 1761, Karviná-Nové Město, PSČ 735 14

Kontaktní adresa: kpt. Jaroše 792, Orlová-Lutyně, PSČ 735 14

Kontaktní e-mail: ala.orlova@seznam.cz

Vysokoškolské vzdelávanie - zodpovednosť v živote človeka

Higher education - one of life's responsibilities

Dagmar ŠTIAVNICKÁ, Radoslav TÓTH, Monika MAČKINOVÁ

Abstrakt

Výber spracovania problematiky uplatnenia absolventov odboru sociálnej práce, ktoré vo svojej profesionálnej činnosti uplatňuje sociálnu zmenu a snaží sa riešiť problémy v medziľudských vzťahoch s rešpektovaním a zachovaním ľudskej dôstojnosti a ľudských práv, ovplyvnilo aj to, že táto problematika sa v posledných rokoch v našej spoločnosti stala celospoločensky diskutovanou témou v nadväznosti na zodpovednosť človeka pri dosiahnutí daného vzdelania, ako aj pri uplatnení sa na trhu práce. Preto sa sústreďujeme práve na vzdelávanie štúdia sociálnej práce, ako aj na jej smerovanie, ktoré je založené na rešpekte a humánosti a na snahu chrániť integritu všetkých ľudí. Uplatnenie absolventov tohto odboru ako aj samotná profesia by malo mať významné miesto v našej spoločnosti.

Kľúčové slová

Vzdelávanie. Sociálna práca. Absolvent. Zodpovednosť. Trh práce.

Abstract

Selection of the issue focused on problems of asserting the graduates of social work, which applying social change in its professional activities and trying to solve problems in interpersonal relationships and respect and preserve human dignity and human rights, was influenced by the fact that the issue has become society-wide topic of discussion in relation to human responsibility in achieving the education as well as in the application of the labor market in our society. Therefore, we focus precisely on the study of social work education, as well as its direction, which is based on respect of humanity and a desire to protect the integrity of all people. The graduates of this department and the profession itself should have an important place in our society.

Keywords

Education. Social work. Graduate. Responsibility. Labor market.

Úvod

„Najdôležitejším výsledkom každého vzdelania je poznanie samého seba.“

Feuchtersleben Ernst

Potreba vzdelávania je taká stará ako ľudstvo samo. Aj keď získavanie poznatkov, pracovných skúseností a zručnosti v minulosti malo s dnešnými formami učenia len veľmi málo spoločné (prebiehalo takmer výlučne v pracovnom procese), vďaka tomuto „prvotnému vzdelaniu“ bola zabezpečená kontinuita transferu poznatkov v spoločnosti.

Vývoj by totiž bez osvojovania vedomostí a ich odovzdávania novým generáciám prakticky nemohol existovať.

Vzdelávanie v súčasnosti chápeme ako činnosť, prostredníctvom ktorej získava človek vzdelanie, t. j. súhrn poznatkov, vedomostí z jednotlivých odborov vedy a techniky, ale aj s nimi spojených intelektuálnych i praktických zručností a návykov. Pri osvojení poznatkov a vedomostí sa rozvíjajú nielen poznávacie procesy, ale formujú sa aj postoje, presvedčenia, motívy a formy konania, utvárajú sa psychické vlastnosti osobnosti, rozvíjajú sa potreby, potreby, záujmy a city. Osvojovanie vzdelania je dlhodobý proces a primárnou inštitúciou, kde ho človek získava, je práve škola.

Ďalším veľmi významným spôsobom nadobúdania poznatkov je sebvzdelávanie, vzdelávacie aktivity rodičov, ako aj praktická činnosť. Obsah i rozsah vzdelania, jeho celkové zameranie poskytované školami sa v historickom vývoji menil a bol i je podmienený celkovými spoločensko-politickými pomermi, dosiahnutým stupňom vývoja vedy, kultúry a techniky, ako aj potrebami ekonomiky. Vzdelanostná úroveň a vzdelanostná štruktúra sú tak odrazom, ako aj výsledkom vzdelávacieho procesu. Vzdelanostná úroveň je chápaná ako štatisticky vyjadrená úroveň školského vzdelania žijúcej dospelaj populácie, vzdelanostná štruktúra ako obraz o rozložení celej dospelaj populácie z aspektu absolvovaného stupňa i druhu školy.

Obraz vzdelanostnej štruktúry obyvateľstva Slovenskej republiky je neobyčajne pestrý. Zahŕňa ľudí narodených v minulých storočiach a postihuje tak vedomostný potenciál získaný na školách viacerých štátnych útvarov, ktorých vzdelávací systém bol svojím obsahom, štruktúrou, cieľmi, štýlom vyučovania i celkovou úrovňou značne rozdielny v porovnaní so súčasnosťou.

Hodnotenie úspešnosti

Ľudská bytosť, so svojim hodnotovým rebríčkom a so svojimi schopnosťami a zručnosťami, je kľúčovým potenciálom ekonomického a sociálneho rozvoja spoločnosti a vysokoškolské vzdelanie by malo pre človeka spĺňať predpoklad úspešného uplatnenia sa na trhu práce.

Vzdelávanie sa v poslednej dobe stáva nevyhnutnou podmienkou pochopenia života v stále sa meniacom svete. Vzdelanie bez zmyslu a bez hodnôt by neprebúdzalo v človeku nič hodnotnejšie a jednotlivé kamienky do celistvého obrazu by nezapadali a poznania o živote, o jeho zmysle a význame pre človeka by sa tak stali nepodstatnými.

Vzdelanie je akýmsi ukazovateľom spoločenského postavenia. Donedávna stačilo povedať: „Som doktor, farmaceut, právnik..." alebo „Skončil som vysokú školu" a hneď sa ľudia na dotyčného pozerali úplne inak. Čo na tom záleží, že škola ho nebavila alebo sa na ňu dostal len preto, že si to priali rodičia. Prečo je prestíž mladých ľudí študovať to, čo ich nebaví a čo ich k tomu vedie?

Stálo by však za zamyslenie, koľko ľudí v dnešnej dobe má skutočnú potrebu študovať na vysokej škole, keď často vidíme vysokoškolsky vzdelaných ľudí na rôznych manuálnych pozíciách, prípadne vykladať a triediť tovar alebo sedieť v pokladni v obchodných reťazcoch, kde pracujú za minimálnu mzdu mesačne, alebo sú nezamestnanými absolventmi bez praxe. Natíska sa tu ale otázka, ako z tohto „začarovaného kruhu“ nájsť cestu von. A je to vôbec možné? Kde sa robí chyba?

Len málokto totiž už v mladosti vie, čo by chcel v živote robiť. Človek stojí v živote neraz na križovatke, keď sa rozhoduje, akým smerom sa ďalej uberať a rozmýšľa o zameraní svojho života. Už výber strednej školy je dosť často problematická otázka. Človek sa počas svojho života stretáva pomerne často so situáciami, ktoré si vyžadujú rozhodujúce riešenia. Prichádzajú zlomové situácie, ktorých riešenia môžu mať pozitívny, ale aj negatívny vplyv na kvalitu života človeka. Medzi tieto zlomové situácie určite môžeme zaradiť aj dôležité rozhodnutia, či pokračovať po štúdiu na strednej škole ďalším štúdiom alebo sa zaradiť hneď do pracovného pomeru. Ak sa človek rozhodne pre štúdium na vysokej škole, rozhoduje sa medzi rôznymi študijnými odbormi, a tým si zväčša predurčuje aj svoje budúce povolanie.

Samozrejme, také dôležité rozhodnutia sú často ovplyvnené aj inými faktormi, ako napríklad finančnými, a tiež polemikou, čo nám dá ďalšie štúdium, posunie nás to ďalej, čo tým získame – nebude to len strata ďalších rokov, ale v neposlednom rade môžu tieto rozhodnutia byť ovplyvnené aj charakterovými predispozíciami jedinca.

Je však úplne zbytočné zaťažovať sa výberom vysokej školy, pokiaľ niekto nemá konkrétnu predstavu o svojom budúcom povolaní, nech ide tam, kde si myslí, že to zvládne bez komplikácií, nájde si uplatnenie a bude užitočný pre spoločnosť.

Vzdelávací systém a jeho uplatnenie

Určite je potrebné poznamenať, že vzdelávací systém bol iný v minulosti ako vzdelávací systém v súčasnosti. Rozhodnutia, ktoré človek urobí pred nástupom na vysokú školu, ako aj po skončení vysokej školy, môžu mať zásadný význam pre jeho ďalšiu existenciu.

Určite treba poznamenať, že pre existenciu človeka je výber samotnej vysokej školy veľmi dôležitý. Samozrejme, samotný výber a štúdium má vplyv na uplatnenie sa na trhu práce a s tým súvisiacu kvalitu života každého jedinca.

Môžeme pozorovať akési dve roviny úspešného uplatnenia sa na trhu práce v závislosti od kvality vysokoškolského vzdelávania a vzdelania.

Prvá rovina súvisí s výberom samotnej vysokej školy z hľadiska následného uplatnenia sa na trhu práce z hľadiska dopytu po absolventoch jednotlivých vysokých škôl a fakúlt zamestnávateľmi.

Druhá rovina súvisí s nepriaznivým vývojom na trhu práce z hľadiska veľmi nízkej ponuky pracovných miest, hospodárskej krízy, čo má za následok v mnohých prípadoch prepúšťanie zamestnancov.

Akú vysokú školu si zvoliť, akej dať prednosť? Akú školu si vybrať z hľadiska následného úspešného uplatnenia sa na trhu práce? Na tieto otázky si najlepšie zodpovie každý človek sám, určite však treba poznamenať, že súčasný trh práce a vlastne spoločnosť ako taká je „presýtená“ absolventmi škôl humanitného charakteru a manuálne profesiie ako napríklad: murár, maliar, tesár, klampiar a podobne už pomaly nemá kto vykonávať.

Z hľadiska dopytu po absolventoch by bolo určite vhodné vyberať si vysoké školy technického zamerania, prípadne takého zamerania, ktorých je nedostatok. Ide o povolania, po ktorých je na trhu práce stále dopyt. Pribúda však počet absolventov vysokých škôl humanitného charakteru. Žiaľ, súčasný trh práce neponúka taký počet pracovných miest, aby sa mohli všetci absolventi tohto zamerania uplatniť. Napriek nie veľmi priaznivej situácii si mnohí zvolia vysokú školu práve tohto charakteru a svojimi výsledkami, ako aj so zodpovednosťou sa snažia dosahovať čo najlepšie úspechy a žijú s víziou uplatnenia sa na trhu práce a s vidinou zabezpečenia si živobytia.

Výber štúdia – sociálne zameranie

Jedným z najvplyvnejších faktorov pri výbere zamerania štúdia, faktorom stojacim i v pozadí väčšiny našich životných volieb, je otázka možnosti uplatnenia sa, čiže otázka

vzťahu medzi absolvovaným štúdiom konkrétneho zamerania a uplatnením sa na trhu práce. Veľmi dôležitý je tu fakt výberu odboru a nasmerovania sa napr. na sociálne zameranie, v ktorom je prioritou nielen sociálne cítenie, miera empatie, ale aj potreba byť nápomocní ľuďom, ktorí našu pomoc potrebujú.

Štúdium sociálnej práce, ktoré sa študuje na Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce svätej Alžbety, nám ponúka možnosti uplatnenia sa v odbore sociálnej práce, pri vykonávaní danej profesie. Vysoká škola nás počas štúdia učila a uist'ovala, že môžeme byť nápomocní ľuďom, ktorí našu pomoc potrebujú a budú potrebovať, ako aj to, že samotné vykonávanie profesie sociálneho pracovníka môže človeka vnútorne obohatiť. Osobný kontakt s klientmi, poznanie rozmanitých druhov problémov, s ktorými musia ľudia denne zápasíť, to všetko sú fakty, ktoré nás najlepšie pripravujú na vykonávanie humánnej profesie, ako aj poznanie, na základe ktorého sa učíme pristupovať ku každému jedincovi individuálne v poznaní a riešení jeho životných problémov, ktoré v nás prehľbujú empatiu, sociálne cítenie a potrebu byť nápomocní ľuďom, ktorí našu pomoc a úctu očakávajú a sú na ňu odkázaní.

Už počas samotného štúdia, na praxi sme mali možnosť vidieť a spoznať, akým problémom musia mnohí ľudia čeliť, z akých nízkych príjmov musia dokázať prežiť mesiac čo mesiac a nehovoriac o ľuďoch, ktorí z vážnych sociálnych dôvodov musia byť odkázaní na poberanie sociálnych dávok a dávok v hmotnej núdzi. Títo ľudia to majú s existenciou ešte o mnoho ťažšie. Počas života sa pomerne často sťažujeme a túžime po veciach, ktorých hodnota je nevyčísľiteľná, ale pritom si v danom okamihu ani neuvedomujeme, že existujú aj ľudia, pre ktorých sú mnohokrát základné životné potreby to najcennejšie.

Práve vysokoškolské štúdium odboru sociálnej práce nás pomaly, ale isto „prebralo“ z akéhosi sna, ukázalo nám vnímať skutočné problémy, skutočných ľudí a uistilo nás v tom, že pri výbere štúdia daného zamerania sme sa vydali tou správnou cestou, na cestu poznania, pochopenia a pomoci iným ľuďom, ktorí túto pomoc neodmysliteľne potrebujú.

Keďže sociálna práca je práca založená na ľudskosti a empatii a základom sú princípy ľudských práv a sociálnej spravodlivosti, v sociálnej oblasti sa kladie dôraz na humanizáciu a dodržiavanie ľudských práv a zachovávanie ľudskej dôstojnosti všetkých ľudí. (Palovičová, 2009).

Vďaka vysokej škole a odboru sociálnej práce sme sa na mnohé veci začali dívať dôstojnejšie, humánnejšie a s úctou k ľudskému životu.

Odbor sociálna práca

Sociálna práca v zmysle Medzinárodného etického kódexu je definovaná ako: „profesia založená na rešpektovaní hodnoty a dôstojnosti všetkých ľudí a na právach, ktoré z toho vyplývajú.“ (Medzinárodný etický kódex, 1996).

Pre sociálnu prácu sú neopomenuteľné nielen princípy ľudských práv, ale aj princípy sociálnej spravodlivosti. A práve odbor sociálna práca vo svojej profesionálnej činnosti uplatňuje sociálnu zmenu, ktorá sa snaží riešiť problémy v medziľudských vzťahoch s rešpektovaním jedinečnosti a úcty k človeku s vedomím a zachovaním ľudskej dôstojnosti a spravodlivosti.

Maturkanič (2010) uvádza, že ľudská osoba je základným zdrojom pochopenia a lásky, a preto rešpektujeme dôstojnosť človeka, bez prvkov poníženia, neochoty a diskriminácie.

Tým, že sociálna práca je založená nielen na rešpekte, ale aj dodržiavaní ľudských práv, jej snahou je chrániť integritu všetkých ľudí s rešpektovaním jedinečnosti pri zachovávaní humánosti a dôstojnosti.

Sociálna práca vychádza zo systému poznatkov viacerých spoločenských vied (psychológie, sociológie, pedagogiky, lekárskeho, právnického, ekonomického vied) a aplikuje vedecké poznatky do praktickej činnosti. Zaoberá sa optimálnym fungovaním sociálnych inštitúcií zameraných na starostlivosť, zabezpečenie a pomoc jednotlivcom, skupinám alebo komunitám.

Termín sociálna práca sa používa na označenie metód preventívnej, ako i kuratívnej pomoci ľuďom, ktorí svoje potreby nemôžu saturať. Od prvotnej ekonomickej pomoci, realizovanej ešte v 19. storočí, sa sociálna práca rozvíja a rozširuje najmä na sociálnu zložku v jej komplexnosti. Medzinárodná federácia sociálnych pracovníkov definovala v roku 1988 sociálnu prácu ako činnosť, ktorá predchádza alebo upravuje problémy jednotlivcov, skupín, komunit, vznikajúcich z konfliktov potrieb jednotlivcov a spoločenských inštitúcií. Sociálna práca tak môže ovplyvňovať uskutočňovanie vhodných sociálnych zmien v prospech kvality života všetkých ľudí.

V tejto súvislosti si opäť pripomeňme, že *sociálna práca je špecifická odborná činnosť, ktorá smeruje k zlepšovaniu vzájomného prispôsobovania sa jednotlivcov, rodín, skupín a ich sociálneho prostredia*. V súčasnosti je vnímaná ako multidisciplinárna až transdisciplinárna vedná oblasť, ktorá disponuje špeciálnymi metódami práce a teoreticky je zameraná na oblasť sociálnej starostlivosti o jednotlivca, skupinu, komunitu či spoločnosť, ako aj na prípravu odborníkov v tejto oblasti. (Levická, 2004, s. 170).

Sociálna práca má svoje nezastupiteľné miesto a perspektívu nielen v primárnej, sekundárnej a terciárnej prevencii, ale aj v poskytovaní základného, odborného a špecializovaného sociálneho poradenstva a sociálnej terapie, a preto neodmysliteľnou súčasťou je hlavne iniciovať odovzdávanie si vzájomných skúseností a zlepšiť vzájomnú informovanosť, tak aby sociálna práca získala významné miesto v našej spoločnosti.

Sociálny pracovník – absolvent bakalárskeho štúdia – ovláda základy teórie a praxe sociálnej práce, má znalosti o úlohách štátnej správy, samosprávnych orgánov a neštátnych subjektov v oblasti sociálnej politiky. Je pripravený na výkon:

- sociálno-správnych činností,
- sociálno-právneho poradenstva prvého kontaktu,
- sociálneho diagnostikovania a prognózovania,
- sociálnej prevencie, sociálno-právnej ochrany a depistáže,
- inej formy sociálnej pomoci (napr. krízová intervencia, terénna práca, resocializácia, vyjednávanie a zastupovanie klienta, pomoc občanom v hmotnej a sociálnej núdzi ap.)
- zriaďovania, koordinovania a organizovania sociálnych služieb.

Sociálny pracovník – absolvent magisterského štúdia – ovláda teoretické koncepcie a metódy sociálnej práce, má znalosti o ekonomike a legislatíve sociálnej sféry, pozná metódy riadenia sociálnej sféry a dokáže:

- analyzovať sociálnu situáciu v danej lokalite príp. regiónu,
- navrhovať, prijímať a realizovať koncepčné riešenia sociálnych problémov,
- spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní, zdravotníctve, školstve a psychologickom a pedagogickom poradenstve,
- podieľať sa na riešení otázok kvality života a socio-enviromentálnych problémov,
- riešiť otázky minorít, osobitne rómskeho etnika,
- riešiť otázky rodinnej politiky a rodinného života, chudoby, bezdomovectva, prostitúcie, drogových závislostí a ostatných sociálno-patologických javov a to v rezidenčialnej i terénnej sociálnej práci,
- samostatne plánovať a organizovať aktivity v oblasti sociálnej pomoci a sociálnych služieb.

Sociálny pracovník – absolvent doktorandského štúdia – ovláda vedecké metódy a techniky vedeckého výskumu v oblasti vied o človeku a spoločnosti, je schopný riešiť problémy v rámci:

- výskumných projektov,

- špecializovaného sociálneho poradenstva a sociálnej terapie, ako i supervízie,
- sociálneho projektovania s orientáciou na riešenie makro i mikro – sociálnych problémov, napr. v rozvoji regiónu, aktívnej politiky zamestnanosti a pod. a
- usmerňovania a koordinácie sociálnych projektov a programov.

Ďalšie doplňujúce vzdelanie

Profesionalizácia formou ďalšieho vzdelávania

Za ďalšie vzdelávanie sa považuje vzdelávanie, ktoré umožňuje každému doplniť, rozšíriť a prehĺbiť si získané vzdelanie a tiež uspokojiť svoje záujmy, ktorým sa pripravuje na získanie stupňa vzdelania v školskom systéme. Uskutočňuje sa v ustanovizniach ďalšieho vzdelávania rozličnými krátkodobými a dlhodobými formami vzdelávania (napr. seminár, školenie, kurz) v rozličných organizačných formách štúdia, v ktorých sa využívajú tradičné a najnovšie metódy vzdelávania vrátane multimedialných prístupov (dištančné vzdelávanie, videokonferencie, vzdelávanie pomocou počítačových sietí). Ďalšie vzdelávanie je súčasťou celoživotného vzdelávania. V obsahovom zameraní ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov je nutné prispôbienie štandardom, ktoré sú pre realizáciu v praxi stanovené v rámci trhu práce.

a) Dištančné odborné vzdelávanie

Ide o nadobúdanie odbornej kvalifikácie profesie sociálny pracovník, vrátane adaptačnej prípravy novozamestnaných sociálnych pracovníkov z dôvodov iného profesného zamerania pôvodnej školskej prípravy.

b) Zvyšovania odbornej kvalifikácie

Ide o ďalšie vzdelávanie sociálnych pracovníkov v súlade s potrebami zabezpečenia kontinuity vykonávanej práce, prípadne prípravy na takúto prácu (preradení pracovníci, nezamestnaní atď.).

c) Inovatívne odborné vzdelávanie

Je to vzdelávanie sociálnych pracovníkov, ktoré vyplýva z nutnosti ovládať napr. zmeny v právnych predpisoch, nové pracovné postupy, nové metódy a techniky práce a pod.

d) Rozvoj medzi osobných a psycho-sociálnych spôsobilostí sociálnych pracovníkov,

ktorí takto získané, rozšírené alebo obnovené sociálne zručnosti využívajú pri priamom kontakte so sociálnym klientom, skupinou, komunitou.

e) Osobnostný rozvoj vedúcich pracovníkov

na všetkých stupňoch riadenia a rozhodovania v sociálnej práci. Je zamerané na rozvoj humánnych spôsobilostí orientovaných do oblastí: sebarealizácie a asertivity, tímovej spolupráce, časovej organizácie, zvládania stresových situácií, organizácie práce, predchádzania a riešenia konfliktov, prezentácie pracovných výsledkov a úspechov.

f) Rozvoj špecifických spôsobilostí sociálnych pracovníkov

Ide napr. o umenie vyjednávania a presviedčania, lektorské spôsobilosti, psychoterapeutické zručnosti, supervízne zručnosti a pod., ktorých získaním sociálny pracovník rozvíja svoju profesionalitu, ale tiež profesionalitu vlastnej profesie.

g) Nadobúdanie kľúčových spôsobilostí

t. j. tých schopností, zručností a vedomostí, ktoré sociálnemu pracovníkovi pomáhajú pružne a primerane s pozitívnym efektom pre sociálneho klienta, pre sociálne prostredie a ochranu seba samého, reagovať na zmenené pracovné alebo životné podmienky sociálneho klienta a na vlastné zmenené životné a pracovné podmienky.

Profesia sociálneho pracovníka

Sociálna práca nie je len zamestnaním, ale predovšetkým poslaním, a preto sociálny pracovník pri svojej práci, ktorú vykonáva, by nemal opomenúť práve túto stránku vecí a dodržiavať všetky etické hodnoty a normy, pretože je ľudskou bytosťou, ktorá dokáže regulovať svoje správanie a konanie pri výkone svojej profesionálnej činnosti a jeho záväzok eticky konať je dôležitým aspektom poskytovania danej sociálnej služby pre ľudí, ktorí túto službu využívajú.

Za jednotnú formu sociálnej práce je považovaný etický kódex, ktorého podstatou je rešpektovanie práva druhých. Preto treba vyzdvihnúť a uplatňovať odbornosť a kvalifikáciu personálu, ktorý by sa vedel orientovať v množstve pracovných terapií a činností vhodných pre tých, ktorí to potrebujú v ich postavení s dodržiavaním etických noriem a pravidiel.

Sociálna práca je v užšom ponímaní charakterizovaná ako priamy, zámerný a pripravený kontakt sociálneho pracovníka s klientom, skupinou, komunitou s cieľom stanovenia sociálnej diagnózy a uskutočňovania sociálnej terapie. Sociálna práca je nástrojom sociálnej starostlivosti o človeka.

Podľa Mráza (2001) je nevyhnutné, aby sociálny pracovník pristupoval ku klientom rovnako spravodlivo bez rozdielu a je potrebné, aby si sociálny pracovník uvedomil, že vykonáva svoju profesiu na to, aby poskytoval odbornú a potrebnú pomoc tým, ktorí to potrebujú a sú na ňu odkázaní. Veď každý človek je jedinečnou osobnosťou a rešpektovanie

a dodržiavanie ľudských práv by malo byť ako morálnou, tak aj etickou zodpovednosťou všetkých nás, nielen voči sebe, ale aj voči druhým ľuďom. Osobnosť sociálneho pracovníka je prvým, základným a tým najdôležitejším vkladom do vlastnej profesie. (Mráz, 2001, s. 139). Prispieva k zlepšeniu situácie a nabáda jednotlivca, skupinu či komunitu k správnym postojom. Snaží sa riešiť a eliminovať poruchy v interakcii so sociálnym prostredím, vedie klienta k vlastnej zodpovednosti a k využitiu vlastných zdrojov.

Ľudská dôstojnosť v pomáhajúcej profesii sociálneho pracovníka nie je len predstavou a ideou o statuse človeka, jeho postojoch v sociálnej práci, ale je to najdôležitejšie právo človeka, ktoré veľmi úzko súvisí s právom človeka na život. (Mrázová, 2000, s. 43-46).

Každý ľudský život má jedinečnú, neopakovateľnú a neodňateľnú hodnotu a dôstojnosť, ktorá vyplýva zo samej podstaty „byť človekom“. Hlavným poslaním každého z nás je byť človekom zodpovedným vo všetkých rovinách – byť zodpovedný k sebe samému, k okolitému svetu a samozrejme k tým, ktorí potrebujú našu pomoc. Celkom prirodzene sa týchto rovín dotýka každá činnosť v rámci sociálnej práce, ktorá je pomocou, podporou, službou a sprevádzaním. Preto si len veľmi ťažko vieme predstaviť túto činnosť s absenciou etických súvislostí. Sociálna práca je založená hlavne na rešpekte k hodnotám a dôstojnosti všetkých ľudí. Skúmanie hodnôt nesporne patrí medzi najdôležitejšie etické témy pre pomáhajúce profesie. (Mrázová, 2000, s. 43-46).

Sociálny pracovník na základe osobnej voľby chce a pracuje s ľuďmi a pre ľudí s cieľom poskytnúť im pomoc na profesionálnej úrovni. Túto prácu je takmer nemožné vykonávať bez schopnosti optimálneho sociálneho cítenia. Sociálne cítenie predstavuje v prvom rade schopnosť poznať a pochopiť situáciu, v ktorej sa klient ocitol. Empatické chápanie situácie, v ktorej sa klient ocitol, umožňuje sociálnemu pracovníkovi voliť nielen optimálnu formu komunikácie s klientom, ale taktiež aj optimálnu mieru pomoci. (Levická, 2000, s. 7-16).

Sociálne cítenie je emócia vyvolaná morálnymi, alebo duchovnými príčinami a príčinami bezprostredne organickými. Nemôžeme stotožňovať sociálne cítenie s altruizmom ako mravným princípom spočívajúcim v nezištnej pomoci – službe k iným ľuďom, v ochote obetovať pre ich dobro osobné záujmy. Človek, ktorý je istým spôsobom strádajúci, môže byť osamotený, môže byť vo svojom okolí neakceptovaný. Nemôže však mať trvalý pocit vlastného nere realizovania sa. Sociálne cítenie sa vzťahuje na rešpektovanie všeobecne prijatých hodnôt sociálneho života. *Sociálne cítenie nie je v žiadnom prípade súciti.* (Levická, 2004, s. 170).

Sociálny pracovník by mal vykonávať svoje povolanie podľa najlepšieho vedomia a svedomia a brať pritom do úvahy vývin poznatkov týkajúcich sa sociálnej práce. Tejto

požiadavke zodpovedá nutnosť ďalšieho pravidelného vzdelávania. Sociálny pracovník by sa mal pri vykonávaní profesie orientovať na tie oblasti sociálnej práce, v ktorých získal dostatočné poznatky, skúsenosti, vedomosti pre zabezpečenie odbornej úrovne poradenskej práce pre prospech klienta. Od sociálnych pracovníkov sa pri vykonávaní ich povolania vyžaduje zodpovedný prístup k ľuďom, ktorí sa zverujú do ich odbornej a kompetentnej starostlivosti.

Záver

Keďže vzdelanie je jedným z faktorov, ktorý môže pomôcť dosiahnuť zlepšenú úroveň psychického, ako aj fyzického zdravia populácie, je oprávnený predpoklad, že pozitívne ovplyvní aj morálku spoločnosti, ako aj úroveň individuálnej sebarealizácie. Vyššia vzdelanosť priamo súvisí s trvalo udržateľným hospodárskym progresom a sociálnym rozvojom štátu so zodpovednosťou spoločnosti. Neodmysliteľnou súčasťou je aj výchovno – vzdelávací systém pre občanov danej spoločnosti, kde vzdelávanie a výchova, ako aj morálne hodnoty spoločnosti budú na jednom z popredných miest verejného záujmu.

Bolo by vhodné vytvoriť prostredie slobodnej ponuky vzdelávacích príležitostí, čo by sa mohlo stať hybnou silou inovácií, pokroku a tiež aktívne podporovať programy celoživotného vzdelávania, ako aj vytvoriť rovnaké príležitosti pre vzdelávanie a prehľbovanie kvalifikácií pre všetkých, ktorí majú o to záujem. Veď moderná spoločnosť sa realizuje predovšetkým aktívnou a zodpovednou sociálno-ekonomickou politikou a predpokladá právo každého človeka na dôstojný a kvalitný život. Napokon šťastie, kvalita života každého človeka, ako aj výkonnosť a sociálny blahobyt spoločnosti, je ideálom, ku ktorému smeruje aj vzdelanosť nášho národa.

Tým, že sociálna práca je založená nielen na rešpekte, ale aj dodržiavaní ľudských práv, jej snahou je chrániť integritu všetkých ľudí s rešpektovaním jedinečnosti pri zachovávaní humánosti a dôstojnosti. Z humánneho hľadiska je preto potrebné preukazovať vážnosť a úctu, ako aj humánnu postoj akejkoľvek ľudskej bytosti a je dôležité, aby bola ľudská dôstojnosť uznávaná a ochraňovaná i pred zásahmi politickej, ekonomickej a náboženskej moci. A nemálo dôležité je aj iniciovať odovzdávanie si vzájomných skúseností, podporiť vzájomnú spoluprácu a zlepšiť vzájomnú informovanosť, tak aby sociálna práca získala významné miesto v našej spoločnosti.

Zoznam bibliografických odkazov

- [1.] LEVICKÁ, J. 2000. Sociálna práca ako vedecká disciplína. In *Sociálna práca a zdravotníctvo* 1, 2000, 1, s. 7-16.
- [2.] LEVICKÁ, J. 2004. *Základy sociálnej práce*. Trnava: Spoločnosť pre podporu vedy a vzdelávania na FZaSP, 2004. 170 s. ISBN 80-968952-3-0.
- [3.] MATURKANIČ, P. 2012. *5x Človek. Pět pohledů na život člověka*. České Budějovice: Nakladatelství Jih, 2010. 60 s. ISBN 978-80-86266-36-7.
- [4.] Medzinárodný etický kódex sociálnych pracovníkov, USA, Národná asociácia sociálnych pracovníkov – NASW, Washington, DC: 1996.
- [5.] MRÁZ, M. 2001. *Etika*. Trnava: Trnavská univerzita, 2001. 139 s. ISBN: 80-88774-66-7.
- [6.] MRÁZOVÁ, A. 2000. Etické aspekty sociálnej práce. In *Sociálna práca a zdravotníctvo* 1, 2000, 1, s. 43-46.
- [7.] PALOVIČOVÁ, Z. 2009. *Etika: učebné - prednáškové materiály*. Bratislava: SAV, 2009.

Kontakt

Mgr. Dagmar Štiavnická, DiS.

M.R.Š. Jilemnického 67, 017 01 Považská Bystrica

E-mail: stiaavnickada@gmail.com

PhDr. Radoslav Tóth, DiS.

Obecný úrad, 935 63 Čadca

E-mail: rt8174@gmail.com

doc. PhDr. Monika Mačkinová, PhD.

Slovenská zdravotnícka univerzita, Fakulta ošetrovateľstva a zdravotníckych odborných štúdií

Limbová 12, 835 05 Bratislava

E-mail: monika.mackinova@szu.sk

Mezioborový prístup a sociální práce k problematice nových náboženských hnutí

Interdisciplinary approach a social work to problems of new religious movements

Jiří Tůma

Abstrakt

Tento příspěvek se zabývá mezioborovými přístupy a sociální prací k problematice nových náboženských hnutí, které jsou neustále aktuálním fenoménem na celém světě. Je zajímavé sledovat některé zřetelné názory odborníků z různých odvětví vědy. Nejvýraznější pohledy jsou z oblasti teologie, psychologie a sociologie.

Klíčová slova

Mezioborový přístup. Nová náboženská hnutí. Sociální práce.

Abstract

This contribution occupies interdisciplinary approaches and social work to problem of new religious movements, which are permanently topical phenomenon all over the world. It is interesting to follow some pronounced points of view of specialists from different branches of science. The most considerable points of view are from theology, psychology and sociology.

Key words

Interdisciplinary approach. New religious movements. Social work.

Úvod

Studiem na Vysoké škole sv. Alžbety v Bratislavě v oboru sociální práce (PhDr. PhD.) jsem získal prohloubení a pochopení pomoci v oblasti sociální práce, kdy jsem si zvolil specifický fenomén a to byla nová náboženská hnutí, kdy studiem jsem mohl ve výzkumu za pomoci statistických paketů podhalit názory a informovanost společnosti na tato hnutí i názorovou situaci na práci sociálních pracovníků v České republice. Má disertační práce se jmenovala Percepce nových náboženských hnutí v české společnosti a možnosti sociálních služeb, kdy měla velký úspěch, jelikož byl výzkum proveden vhodnou formou při sčítání lidu 2011. V podmínkách České republiky, kde se hlásí ke křesťanství kolem 40 procent věřících, je nejviditelnějším rysem tohoto přístupu snaha konfrontovat nová náboženská hnutí s některou křesťanskou konfesí či křesťanstvím obecně, respektive

hodnotit nové náboženské fenomény z hlediska, které jsou považovány za tradičně křesťanské. Prvotním cílem odborníků i sociálních pracovníků, kteří o nových hnutích diskutují z tohoto pohledu, je snaha jasně určit, na které straně je pravda, tedy odlišit kladné a záporné myšlení. Tito odborníci se snaží odhalit negativně smýšlející nová náboženská hnutí z překrucování etablovaných náboženských idejí (Blažek, Pokorný, Telcová, 2002, s. 18-59). Pro pomoc poškozeným lidem náboženskou "sektou" potom může být podaná ruka profesionálního sociálního pracovníka. Důležitou terénní prací je potom práce s jednotlivcem, rodinou i komunitou. Do nedobytné komunity se sociální pracovník těžko dostane, je potom na teoretické i praktické zkušenosti sociálního pracovníka, aby do této komunity vhodným způsobem pronikl a nabídl uspokojivým způsobem pomoc, kdy se domnívám, že toto mi nabídla vysoká škola sv. Alžbety v Bratislavě. Je několik podstatných přístupů a náhledů v pojetí víry a odborné pomoci:

Teologický přístup

Výsledkem tohoto pojetí je tendence považovat většinu nových náboženských hnutí za heretické, nebiblické, nekřesťanské. Tento postoj nemá pouze deskriptivní funkci, ale především funkci hodnotící v tom smyslu, že vyjadřují zamítavý postoj vůči těmto odlišným a odchýleným hnutím. Pro teologický přístup je charakteristická silná tendence nahlížet na některá nová náboženská hnutí jako pseudonáboženská, z toho důvodu, že vybočují z obrazu náboženství, jak jej tradičně známe (Franzmann, 2006, s. 12-76). Důležitým hodnotícím kritériem teologického přístupu je odchylnost věrouky těchto skupin od většinové, zpravidla ortodoxní interpretace křesťanství (Nigosian, 2000, s. 56-101). Mezi otázkami teologického přístupu můžeme najít: Jaký je vztah nových náboženských hnutí ke křesťanství? Jsou členové těchto skupin praví křesťané? Jak se má křesťan zachovat v postoji k těmto novým náboženským fenoménům? Východiskem pochopení nových náboženských hnutí z teologického přístupu bývá jeden z následujících postojů: Jasně odmítnutí a ostrá kritika těchto fenoménů, nebo využití těchto nových idejí k prohloubení vlastní náboženské víry (Náboženská víra a zdraví společnosti, 2008). Stanovisko odmítnutí je nejčastějším konfliktem teologického studia a nových náboženských hnutí. Odmítavý přístup je však obsažen v samotných principech ortodoxně teologického zájmu o tyto nové fenomény. Právě dialog základních prvků křesťanské doktríny (víra v Boha, v Ježíše Krista jako Syna apod.) s učením nových náboženských hnutí, která se snaží o inovaci křesťanské nauky, se stává hlavním důvodem konfliktu. Dialog v teologické nauce v pochopení nové religiozity představuje pokus využít nových

forem náboženských idejí ke zlepšení vlastni náboženské pozice. Teologové, ktorí pripouštějí dialog, se mohou obávat o postavení, rozkolísání či ztrátu jejich společensky pevného postavení, a snahou je získat z této pozice zkušenost (Tůma, Tůmová, Novotná, 2010, s. 42-45). Druhá skupina teologů, která zaujímá postavení odmítnutí má vidinu nadřazenosti etablované tradice, což je u zastánců dialogu do určité míry omezeno. Forma dialogu předpokládá rovnost všech náboženských přesvědčení a nemusí se u těchto jedinců jednat o znehodnocení etablované tradice, nýbrž pouze o výraz reálného otřesení uznané dominance. Pro teologický přístup ovšem platí jisté zákazy ve vstřícnosti ohledně jiných podob náboženské víry (Mcgrade, 2003, s. 47-103). Dialog se vyznačuje v hledání společných postojů, zájmů, pohledů a chápání odlišných náboženských idejí jako jiných vyjádření v podstatě společného náboženského původu.

Psychologický přístup

Základním hlediskem psychologického studia nových náboženských hnutí je jejich vliv na psychiku jedince. Psychologie náboženství se zabývá proto velmi často způsobem nábory nových členů a dopady členství na mentální zdraví jedince. Psychologický přístup má svá specifika, která vychází z praktického zaměření této části psychologie na terapii. Jedním z hlavních úkolů pro psychologické studium nových fenoménů náboženského života je terapeutická léčba. Tato skutečnost se pak odráží v pojetí psychologického přístupu k novým náboženským hnutím (Asendorpf, 2007, s. 25-89). Hlavní důraz je zaměřen na tři témata: na charizmatického vůdce náboženského hnutí, na proces konverze a na člena hnutí. Mezi klíčové otázky psychologického přístupu patří: Co vede jedince ke členství v náboženském hnutí? Jak náboženské hnutí uspokojuje potřeby jedince? Jaké jsou následky pro zdraví a život jedince? Z pohledu psychologického přístupu je jedním z nejviditelnějších rysů nových náboženských hnutí úloha charizmatického vůdce skupiny, který bývá často charakterizován jako autoritativní vedoucí životy členů skupiny. Možné jsou psychické úchytky autoritativních vůdců a manipulace, ke které může v těchto skupinách docházet. Významným argumentem, jsou v současnosti tragické případy hromadných sebevražd členů některých náboženských skupin. S touto problematikou souvisí zdraví členů, respektive dopad členství na osobnost (Zimbardo, 2008, s. 45-106). Vedle tohoto převažujícího, kritického pohledu na nová náboženská hnutí existuje kladná perspektiva, v níž se hnutí interpretují jako vhodné prostředí pro realizaci mladých, často problémových jedinců (Frank, 2008, s. 46-109). V současné společnosti se poukazuje

na zákaz drog, alkoholu, kouření a nová náboženská hnutí mohou být vhodným nástrojem socializace, získávání sebedůvěry a získávání bezpečí pro jedince, kteří se hůře přizpůsobují životu ve společnosti. V tomto horizontu slouží nová religiozita k uvolnění napětí a vyřešení těžce zvládnutelných psychických konfliktů jedince. Psychologický přístup ovšem s touto variantou počítá spíše ojedinele. Kriticky zaměřená část psychologů označuje průběh konverze jako brainwashing, tedy vymytí mozku, kdy je identita jedince zničena a nahrazena jinou (Brainwashing neboli vymývání mozků, 2010). Jiné názory vidí proces konverze daleko obtížnější a nepokouší se tak dále tento problém hodnotit. Formy charismatického vůdcovství a konverze v hnutí je předmětem zkoumání sociologie náboženství. Rozdílnost psychologického přístupu od teologického spočívá v tom, že se nezaměřuje na náboženské pravdy, ale na jevy psychopatologie. Úkolem psychologického hlediska k novým formám náboženského života je jejich interpretace a pochopení (především z pohledu psychologie osobnosti) a intervence do sociální reality (za využití různých forem terapie).

Sociologický přístup

Sociologie náboženství jako součást akademického studia náboženství je svou podstatou multiparadigmatická věda. Odráží se toto potom v různých pojetí náboženství, které může být viděno na různých úrovních: v rovině společenské (rodina, škola, vrstevnické skupiny, volný čas a rekreace, životní styl), v rovině náboženství a víry i v rovině života jedince (Životní styl, 2010). Z hlediska celospolečenského studuje sociologie změny náboženství v dějinách a zaměřuje se na problematiku míst náboženství v procesu sociokulturní proměny. V horizontu sociálních skupin se zajímá institucionalizací náboženského života a vytváření uznaných náboženských organizací, přičemž cíleně pracuje se základní typologií náboženských hnutí: církve, denominace, sekta a kult. Studuje dále strukturu skupin (hierarchií ve skupině). V rovině jedince a jeho života se zaměřuje na proces náboženské socializace (identita jedince vůči náboženství). Mezi základní otázky patří: Jakou funkci hrají náboženství ve společnosti? Jaké je propojení náboženství a dalších oblastí života, zvláště pak (ekonomiky, kultury, hospodářství, politiky, sociální práce a služeb apod.). Úkolem sociologie náboženství není otázka pravdy náboženské víry ani neodpovídá na řešení psychopatologie. Posláním sociologického přístupu je pochopení nových náboženských hnutí a interpretace.

Záver

I keď je používaní pojmu nová náboženská hnutí v religionistice i sociologické oblasti bežné, nepanuje jednoznačná shoda, ktoré projevy náboženského života pod toto označení zahrnúť. Jedno hľadisko problému je dáno již zmíněnou diskusí s náboženskostí těchto jevů. Druhým hľadiskem je používaní tohoto pojmu k označení změn náboženského života mimo území rozvinutých států Evropy a Severní Ameriky. Pojem nová náboženská hnutí se postupem času rozšířil pro označení proměny náboženského života v jiných částech světa, kde jsou také zahrnuta menšinová hnutí v rámci celé západní společnosti (Vojtíšek, 2009, s. 25-156). Je ovšem potřeba ve společnosti provádět potřebnou prevenci na všech úrovních, tedy primární, sekundární a terciální, ovšem domnívám se, že zařazení kvartérní percepce je v tomto ohledu přínosem.

Seznam bibliografických odkazů

- [1.] ASENDORPF, J. B. 2007. *Psychologie der Persönlichkeit*. 4. Aufl. Heidelberg: Springer Medizin Verlag, 2007. s. 25-89. ISBN 978-3-540-71684-6.
- [2.] BLAŽEK, R. – POKORNÝ, V. – TELCOVÁ, J. 2002. *Nebezpečí sekt*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002. S. 18-59. ISBN 80-86568-07-5.
- [3.] *Brainwashing neboli vymývání mozků*. [online]. [cit. 2010-03-10]. Dostupné na internetu: <<http://www.revprirody.cz/data/0806/vymyvani.htm>>.
- [4.] FRANK, S. L. 2008. *Die Seele des Menschen*. Freiburg, München: Karl Alber, 2008. s. 46-109. ISBN 978-3-495-47936-0.
- [5.] FRANZMANN, M. et al. 2006. *Religiosität in der säkularisierten Welt*. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften, 2006. s. 12-76. ISBN 3-8100-4039-8.
- [6.] MCGRADY, A. S. 2003. *The Cambridge companion to medieval philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. s. 47-103. ISBN 0-521-00063-7.
- [7.] *Náboženská víra a zdraví společnosti*. [online]. [cit. 2008-05-24]. Dostupné na internetu: <<http://www.osel.cz/index.php?clanek=2270>>.
- [8.] NIGOSIAN, S. A. 2000. *World Religions: A Historical Approach*. 3rd ed. New York: Bedford/St. Martin's, 2000. s. 56-101. ISBN 0-312-15268-X.
- [9.] TŮMA, J. – TŮMOVÁ, A. – NOVOTNÁ, J. 2010. *Vliv alternativní religiozity na formování jedince*. In *Zdravý způsob života*, ISBN 966-7119-71-X. 2010, roč. 50, s. 42-45.

- [10.] VOJTÍŠEK, Z. 2009. *Nová náboženská hnutí a kolektivní násilí*. Brno: L. Marek, 2009. s. 25-156.
- [11.] ZIMBARDO, P. G. et al. 2008. *Psychologie*. 18. Aufl. München: PearsonStudium, 2008. s. 45-106. ISBN 978-3-8273-7275-8.
- [12.] *Životní styl*. [online]. [cit. 2010-03-10]. Dostupné na internetu: <<http://wikipedia.infostar.cz/1/li/lifestyle.html>>

Kontakt

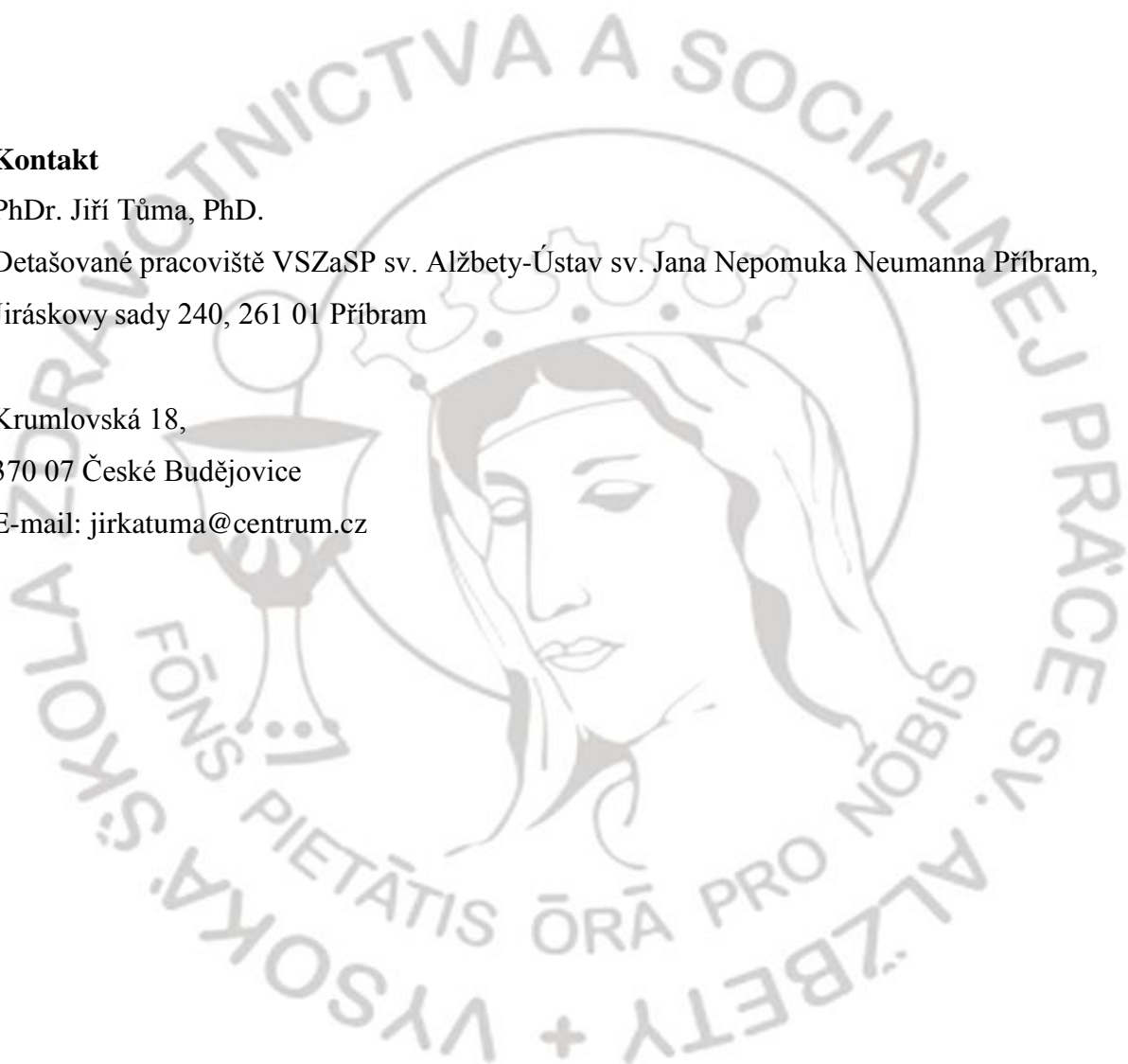
PhDr. Jiří Tůma, PhD.

Detailované pracoviště VSZaSP sv. Alžbety-Ústav sv. Jana Nepomuka Neumanna Příbram,
Jiráskovy sady 240, 261 01 Příbram

Krumlovská 18,

370 07 České Budějovice

E-mail: jirkatuma@centrum.cz

Počiatky a udržateľnosť diela v práci s Rómami v Jarovniciach

Working with the Roma in Jarovnice: Founding and sustaining a mission

Silvia ZÁBAVOVÁ

Abstrakt

Misijná práca je podobne ako terénna sociálna práca zameraná na prácu s jednotlivcom alebo skupinou v ich prirodzenom prostredí. Misionár preberá aktivitu a opúšťa svoje prostredie, aby sa čo najbližšie dostal do prirodzeného prostredia človeka alebo skupiny, ktorá je svojou kultúrou a spôsobom života často odlišná od tej jeho. Prichádza, aby sa stal súčasťou života ľudí, ku ktorým je alebo sa cíti byť „poslaný“ (lat. missio), aby vydával svedectvo a opätovne alebo po prvýkrát ohlasoval Kristovo meno, v ktorom je spása celého ľudstva. Marginalizovaná rómska komunita – rómska osada je pre misionára jedným z možných misijných území a vyžaduje si svoj jedinečný a špecifický prístup. Pred vstupom do tejto lokality sa musí misionár dobre pripraviť, aby lepšie pochopil spôsob života a myslenia Rómov a mohol tak jednoducho a dôveryhodne zvestovať evanjeliové poslanstvo.

Kľúčové slová

Jarovnice. Misionár. Misijné dielo. Misijná práca. Prax misijnej práce. Rómovia. Rómska osada. Teória misijnej práce.

Abstract

Missionary work is - similarly to community social work - focused on work with an individual or a group in their everyday environment. The missionary takes on the initiative and leaves his or her environment to come closer to the environment of the person or group different in its culture or lifestyle from culture and lifestyle of the missionary. The missionary enters the community to become part of the lives of the people to whom he or she is sent (missio), gives witness and - repeatedly of for the first time - announces the name of Christ, in whom all salvation is found. Marginalized Roma communities (in Roma settlement) are for the missionary one of possible locations for a mission and require specific and tailored approach. Before entering a Roma settlement, the missionary must prepare well in order to understand the lifestyle and the way of thinking of the Roma so that he or she could announce the gospel in a simple and trustworthy manner.

Key words

Missionary work. Missionary. Romas. Roma settlement. Theory and application of missionary work. Missionary Works. Jarovnice.

Úvod

Religiozita – zbožnosť alebo prežívanie viery je u Rómov jednou z najdôležitejších súčastí ich osobného a spoločenského života a je jej pripisovaný veľký význam. Rôzne výskumy

ukázali, že je silným potenciálom, ktorý sa dá pri správnom prístupe misionárov využiť na zlepšenie sociálneho života samotných Rómov (Vašečka a kol., 2002, s. 134) a náboženská zmena tak so sebou často prináša aj širokospektrálnu zmenu sociálnych návykov a správania sa jednotlivcov (Podolinská, Hrustič, 2010, s. 116). Misionár stavia na tejto religiozite a okrem sociálnej a edukačnej práce je jeho práca prácou pastoračnou. Pre svoje pôsobenie v rómskej osade a pre svoju prácu využíva misionár prostriedky, postupy a metódy sociálnej a misijnej práce, ktoré sa viažu na stanovený cieľ, cieľového človeka alebo skupinu a na aktuálnu situáciu cieľového subjektu. Metódy sociálnej práce pomáhajú Rómom viesť plnohodnotný život tu na zemi pomocou uspokojovania bio-psycho-sociálnych potrieb človeka a metódy misijnej práce sa snažia nielen o duchovný rozvoj Rómov, ale aj o to, aby život veriaceho Róma smeroval do Božieho kráľovstva, kde má každý človek svoje definitívne zavŕšenie a v prežívaní Božej blízkosti svoje nenahraditeľné miesto (Bučko, 2009, s. 206). Príspevok vychádza zo spomenutých predpokladov a po reflexii nad vzťahom teórie a praxe a nad otázkou, čo mi dalo štúdium sociálnej práce, popisujem v ňom tri fázy misijnej práce misionára – prípravu, vstup a spôsoby a prostriedky uskutočňovania a udržania diela v konkrétnej lokalite – v rómskej osade Jarovnice.

Vzťah teórie a praxe

Moja osobná skúsenosť mi ukázala, že vzťah teórie a praxe je aj v živote sociálneho pracovníka alebo misionára cirkulárny. Jeden alebo druhý extrém sa nevypláca. Prax bez akejkoľvek prípravy a teórie je čistým experimentom s ľuďmi a medzi ľuďmi a môže často spôsobiť nemalé a neodstrániteľné dôsledky. Hodnota a najvyššie postavenie človeka v systéme stvorenstva si vyžaduje zodpovedný prístup a úctu. A aj keď je Božie pôsobenie v misijnej práci a v ňom samom a v ľuďoch, ku ktorým je poslaný, tým najdôležitejším, predpokladá zároveň aj osobnú a ľudskú spoluprácu misionára. No a k tej bezprostredne patrí aj odborná príprava a štúdium. Podľa mojich skúseností však ani táto príprava a štúdium nemajú byť izolované od sprievodnej praktickej skúsenosti. Práve naopak, je dobré, ak popri svojom štúdiu môže misionár alebo sociálny pracovník vykonávať nejakú prax. Najlepšie, ak ju vykonáva pri niekom a popri niekom, kto je v konkrétnej službe nasadený dlhšie. Ak sa nejakým spôsobom a službou – napr. dobrovoľníctvom podieľa na diele, ktoré sa už dlhšie uskutočňuje, môže tak svoje odborné znalosti a skúsenosti reflektovať a konfrontovať nielen so svojou praktickou skúsenosťou, ale aj s praktickou skúsenosťou iných. Až po takejto niekoľko ročnej cirkulácii teórie a praxe je misionár pripravený vstúpiť do misijného

prostredia. Nesmie však pritom zabúdať, že nikdy nebude pripravený definitívne, ale že jeho práca je prácou dynamickou, prácou s ľuďmi, je teda živou a flexibilnou a príprava na ňu bude trvať celý jeho život. Misionár musí počítať s tým, že v jeho živote sa bude cirkulácia teórie a praxe vždy vyžadovať a že sa mnohé situácie nedajú predvídať a každé misijné územie má svoje špecifiká. Musí sa stať pokorným a v bázni prebývajúcim pred tajomstvom každého človeka a každej situácie, v ktorej sa človek v misijnom území nachádza. Práca s Rómami je tak ako iná práca prácou s individuálnym človekom, nie prácou s masou, no a každý človek je vždy iný, jedinečný. Je prácou v lokalite, ktorá má svoju jedinečnú históriu a vývoj, a preto sa nedá úplne generalizovať na všetky rómske osady.

Prípravná fáza

Misijná práca s Rómami si vyžaduje špecifickú pastoráciu zameranú na ich evanjelizáciu a ľudský rozvoj. Pritom je potrebné brať do úvahy a rešpektovať etnickú rozdielnosť, vlastnú kultúru, zdravé starodávne tradície, prežívanie vlastnej religiozity a prispôbiť sa podmienkam, potrebám a požiadavkám každej konkrétnej skupiny. Cirkev uznávala a uznáva právo Rómov na ich vlastnú identitu, ale aj ich práva a povinnosti, ktoré majú voči iným národom (Smernice pre pastoráciu Rómov, 2007, s. 3-5). Aby mohol misionár plnohodnotne vykonávať svoju prácu, musí sa na ňu najskôr pripraviť. Prípravná fáza zahŕňa odbornú, komunikačnú a duchovnú prípravu (Bučko, 2009, s. 216). V odbornej príprave sa misionár štúdiom rôznych predmetov a vedných disciplín pripravuje na špecifické poslanie v misijnej službe. V práci s Rómami ide napríklad o štúdium sociálnej a charitatívnej práce, štúdium pedagogiky, katechetiky, psychológie a pod. Komunikačná príprava je predovšetkým zameraná na štúdium jazyka a kultúry krajiny alebo etnika, ku ktorému sa misionár chystá vstúpiť. V našom prípade je potrebné poznať rómsku históriu, jazyk, zvyky, tradíciu a náboženstvo. Nesmieme však zabúdať, že každá rómska osada je špecifická a má svoje čiastkové osobné tradície, svoj dialekt, zvyky a prežívanie viery. Preto je v tejto fáze dobré, ak sa misionár popri svojom štúdiu vo voľnom čase venuje aj dobrovoľníckym aktivitám v práci s Rómami v nejakom zabehnutom diele. Duchovná príprava si od misionára vyžaduje, aby sa v modlitbe obracal na Toho, ktorý je hlavným a podstatným v jeho činnosti – na Boha. Aby požehnal jeho službu a formoval jeho srdce, ktoré si v pokore uvedomuje svoju ľudskú slabosť. „Modlitba musí sprevádzať cestu misionárov, aby sa hlásanie slova skrze Božiu milosť stalo účinné“ (Ján Pavol II, 1994, bod 78). Je vhodné, aby túto prípravu absolvoval pod vedením skúseného duchovného vodcu. Misionár sa stáva poslom ohlasovania radostnej

zvesti, musí sa pripraviť aj vieroučne a pastoračne. Jeho duchovná príprava zahŕňa aj polytechnickú, telesnú a materiálnu prípravu (Bučko, 2009, s. 217-218). Práca s Rómami si vyžaduje všestranné zameranie. Na tomto mieste je dôležité pripomenúť, že aj osobné talenty alebo charizmy, ktorými Boh človeka obdarúva, sú nezanedbateľné a výnimočné. Môžeme byť odborne pripravení, ale pokiaľ sa do služby nevložíme so všetkým, čo máme a s tým, akí sme, je to neúplná a často nedlhodobá služba. „Caritas Christi urget nos” (2 Kor 5, 14). Kristova láska nás má naplňovať, niest’ nás a poháňa nás evanjelizovať. Moja osobná skúsenosť a reflexia nad skúsenosťami iných mojich kolegov mi ukázala, že sa často na prácu s Rómami človek pripravuje veľmi dlho. Čas formuje hlavne našu trezivosť, ktorá je v tejto práci nenahraditeľná. Než sme založili komunitu v Jarovniciach, naša odborná a dobrovoľnícka príprava na dlhodobú a systematickú prácu medzi Rómami trvala 11 rokov. Popri štúdiu sme pracovali ako dobrovoľníci v práci s Rómami v rôznych lokalitách a od roku 2007 sme sa zamerali na Jarovnice. Medzi prípravnou fázou a fázou trvalého vstupu je podľa našich skúseností v práci s Rómami dobré, ak do lokality, do ktorej sa chystáme natrvalo vstúpiť, vstupujeme predtým príležitostne – napr. počas prázdnin, aby sme spoznali prostredie, klímu a atmosféru osady a dediny, aby sme zistili, čo si prostredie vyžaduje a aká práca je tu najpotrebnejšia. Tento bod je pre hľadanie vhodnej stratégie a vhodných metód misijnej služby nevyhnutný. Misionár sa vstupom do osady dostáva do medzikultúrneho procesu, v ktorom sa musí vysporiadať so svojim vlastným procesom adaptácie a zároveň so vzťahom k novému prostrediu a k ľuďom, ktorí majú odlišný spôsob života, svetonázor, poznávacie procesy, jazyk, sociálne štruktúry, vzorce správania a motivácie. Po prvotnom „kultúrnom šoku“ je misionár vyzvaný k dlhodobému procesu adaptácie do nového kultúrneho prostredia. Adaptácia je v konečnom štádiu až vtedy, keď je schopný vnímať a získavať pozitíva z prostredia a práce, keď dáva a požaduje dôveru, komunikuje slobodne a objavuje zmysel a hodnotu v rôznych situáciách a v rozmanitosti ľudí (Bučko, 2009, s. 88). Príležitostné vstupy do rómskej osady pomáhajú, aby misionár reflektoval svoje odborné skúsenosti a praktické skúsenosti z iného prostredia a porovnával ich s novými skúsenosťami a s novým prostredím. Následne hľadá a vytvára stratégie svojej misijnej činnosti a vstupuje do osady, aby svoju činnosť vykonával každý deň a dlhodobo.

Fáza vstupu

Proces vytvárania stratégie zahŕňa hľadanie praktického uplatnenia misijnej činnosti, pričom sa rešpektuje kultúra, sloboda a svedomie každého človeka. „Misie slobodu

nepotláčajú, ale ju uľahčujú“ (Ján Pavol II, 1994, bod 64). Spôsoby a prostriedky uskutočňovania misijnej služby v konkrétnej rómskej osade vychádzajú z metód a foriem misijnej činnosti. Človek je hlavnou postavou vývoja a jeho rozvoj a rozvoj jeho národa sa v prvom rade neuskutočňuje technickými štruktúrami, peniazmi a materiálnou pomocou, aj keď aj tie sú potrebné, ale formovaním svedomia a dozrievaním postojov a zvykov. Ľahko viditeľná a materiálna bieda skrýva v sebe aj biedu duchovnú a tá je často príčinou tej materiálnej (Podolinská, Hrustič, 2010, s. 142). Do odstraňovania duchovnej biedy je dôležité zahrnúť aj dialóg a dobrovoľnícku činnosť, ktoré dovoľujú samotným Rómom vyjadriť, ako vnímajú a prežívajú svoj vzťah s Bohom (Smernice pre pastoračiu Rómov, 2007, s. 7).

Rómska osada Jarovnice patrí do Sabinovského okresu a v rámci Slovenska a Strednej Európy je najväčšou rómskou osadou. Jarovnice majú spolu 5697 obyvateľov, z toho okolo 5000 Rómov. V rómskej osade Jarovnice uplatňujeme predovšetkým nasledovné metódy a formy misijnej činnosti, ktoré z mapovania prostredia vyšli ako najdôležitejšie a najpotrebnejšie: byť s ľuďmi, dialóg s kultúrou, evanjelizácia formou svedectva, katechézy, ohlasovania, sviatostného života, osobného kontaktu, pouličnej katechézy, ľudovej zbožnosti, prostredníctvom malých skupín a kurzov. Založili sme Občianske združenie Jarovnice a naša činnosť zahŕňa sociálnu prácu, pastoračiu a edukáciu.

V rámci sociálnej práce vykonávame základné sociálne poradenstvo v rómskych rodinách – riešenie konkrétnych problémov v rómskych rodinách – potraty, násilie v rodinách, závislosti, rozdeľovanie šatstva a pod. Pomáhame starým a chorým ľuďom aj v majoritnej časti obce. Práca konkrétne zahŕňa vypočutie, povzbudenie, upratanie, nákup, výber liekov, podanie listov na pošte, poradenskú službu v rôznych záležitostiach, varenie, meranie tlaku a pod. Situácia v prostredí a prax ukázala, že sú Rómovia často obeťami rôznych druhov násillia a častou príčinou je ich nevedomosť. Organizujeme pre všetkých preventívne prednášky o obchodovaní s ľuďmi a o obetiach nútenej práce. Spolupracujeme so sociálnymi pracovníčkami v obci a s učiteľmi.

Naša pastoračná práca zahŕňa výučbu náboženstva v školách, prípravu k sviatostiam v rómskom kostole a v rodinách – detí, mládeže a dospelých, prípravy akademií pred odpustovými slávnosťami a sviatkami, stretnutia s dievčatami, miništrantské stretnutia, lektorské a biblické stretnutia s dospelými, detské a mládežnícke sväté omše, putovanie so sochou Panny Márie po osade, podomové rozdávanie Eucharistie chorým a starým, adorácie a modlitby svätého ruženca a krížových ciest, podomové putovanie kaplnky Panny Márie Zázračnej medaily, duchovné obnovy, každoročnú účasť na rómskej púti v Gaboltove

a na hudobnom Festrome v Čičave a evanjelizačné koncerty prizvaných gospelových skupín. Všetky tieto aktivity majú jediný cieľ. Je ním vnútorné a hlboké obrátenie sa. Rozvinutie hlbšieho a osobnejšieho života s Bohom. Prehlbenie svojej viery v Boha, ktorá sa má odzrkadľovať v praktickej zmene života a vzťahov k iným ľuďom.

Edukačná činnosť je zameraná na zmysluplné a kreatívne využívanie voľného času detí, mládeže aj dospelých prostredníctvom rôznych voľnočasových aktivít – hlavne krúžkov (projekt Mládež v akcii – Podme spolu zmeniť svet a vyjdime s ním von! podporený EÚ a IUVENTOU, krúžok angličtiny, počítačov, tanečný krúžok, divadelný, gitarový, spevácky, krúžok šikovných rúk, krúžok práce s malými deťmi). Naša výchovno-vzdelávacia činnosť vplýva na celkový rozvoj človeka, na jeho celostnú ľudskú formáciu. Mladí sa učia nielen novým vedomostiam, ale všetky krúžky sú prostriedkami na duchovnú a hodnotovú orientáciu rómskej mládeže, ktorá svoj voľný čas využíva prevažne nudou alebo pri televízii, či na diskotéke. To následne vytvára priestor pre nezodpovedné, deviačné a niekedy aj kriminálne správanie. Prostredníctvom vystúpení, výletov, súťaží, podporou dobrovoľníctva medzi mládežou a dospelými v rómskej osade, či formáciou a vzdelávaním vedúcich skupín (vzdelávanie Komprax) pri práci s deťmi a mládežou z osady, sa mladí učia svoje získané skúsenosti odovzdávať iným. Učia sa niesť spoluzodpovednosť v krúžkoch, spolupracujú na vytváraní programov a tanečných a divadelných choreografií a na výletoch sa oboznamujú a spoznávajú aj iné prostredie ako je to, ktoré im ponúka ich „getto“ – rómska osada. Okrem všetkých spomenutých aktivít máme na starosti aj koordináciu činnosti pre študentov a iných dobrovoľníkov, ktorých posielajú Vysoká škola sv. Alžbety do misijného centra na prax. Pedagogická činnosť zahŕňa aj asistenciu pedagóga v 1. rómskych ročníkoch ZŠ Jarovnice.

Fáza udržateľnosti diela

Je vo všeobecnosti známe, že človek radšej počúva svedkov a v dnešnej dobe verí viac skúsenosti, než náuke, skôr skutkom ako teóriám (Pavol VI., 1999, s. 41). Udržanie diela, ktoré sa rozvíja a ktoré sa ujalo, si vyžaduje, aby bol misionár sám svedkom toho, čo hovorí. Ľudia si málo pamätajú, čo povieme, ale nezabudnú na to, akí sme k nim boli. Neodmysliteľnou súčasťou fázy udržateľnosti je aj ustavičná otvorenosť a flexibilita pre nové situácie. Skostnatenosť a zastaralosť nikomu a ničomu nepomáha, naopak, je sebeckou a nevšímavou. Oproti tomu ustavičný dialóg s novými situáciami a vývojom a ustavičné reflektovanie a hľadanie je zárukou úspešnej činnosti. Úspešná misijná činnosť stojí v rómskej osade často na vnútornej premene zainteresovaných strán. Motivácia

a spolupodieľanie sa samotných Rómov na lepšom živote seba a iných je v misiách nenahraditeľná. Misijná spolupráca a tímová práca v misiách otvára dvere integrácii Rómov a zároveň pomáha misionárovi, aby vo svojej misijnej práci vyzrieval. Každý nesie zodpovednosť za celý tím, aj keď je dôležité, aby každý tím mal zároveň aj svojho vodcu. Žiadne dielo dlho nevydrží, ak by si v ňom každý robil, čo chce. Všetci majú rôzne dary a charizmy, ktoré do diela vkladajú, ale musia zároveň ťahať za jeden povraz. Stratégia misijnej práce a jej metódy a formy musia byť v danej lokalite jednotné, zvlášť v rómskej osade, kde je medzi Rómami veľká diferencovanosť.

Záver

Sociálny pracovník alebo misionár nemôže byť len teoretik, alebo len praktik. Vysoká škola ho na jeho zamestnanie a zároveň povolanie musí pripraviť teoreticky, ale aj prakticky. Vysoká škola sv. Alžbety ponúka študentom širokú škálu praktickej skúsenosti a to predovšetkým vo svojich dielach, ktoré má nielen na území Slovenskej republiky, ale po celom svete. Na základe vlastných skúseností môžem odporúčať, aby si študent v bakalárskej forme štúdia, ktorý nemá jasné, ktorou konkrétnou formou služby sa vo svojom povolaní neskôr vyberie, hľadal svoje zameranie aj pomocou rôznych praktických skúseností. Magisterská forma jeho štúdia by potom mala byť zameraná už len na získavanie praktických skúseností v danom odbore, pre ktorý sa rozhodol – práca so starými ľuďmi, práca v zdravotníctve, misijná práca, práca s Rómami a pod. V dnešnej dobe je sociálna práca a ešte viac misijná práca podceňovaná alebo nedoceňovaná a to nielen finančne, ale aj ľudsky. Neprináša to, čo spoločnosť diktuje ako pseudo-právne hodnoty – peniaze, úspech, kariéru. Duchovnosť sa vytráca a matéria zasadla na popredné miesto, čo so sebou prináša aj nemalé dôsledky – frustrácie, stratený zmysel života, psychické problémy a pod. Práca s ľuďmi sa, bohužiaľ, v našej spoločnosti nechápe ako niečo dôležité a výnimočné, a tak sa sociálny pracovník a misionár stávajú pre tento svet bláznami. Bláznami, ktorí sú schopní svoju hodnotu vidieť a nájsť nielen v Bohu, ale v praktickej službe a pomoci tým najchudobnejším – v láske, ktorá nielen prijíma, ale aj dáva. Skúsenosť vyplývajúca zo služby lásky je často najväčšou odmenou a hybnou silou aj v práci s Rómami. Misionár sa stáva v tomto svete poslom lásky a vyslancom Boha. Sám prijíma a zároveň dáva, a tak sa stáva znova bohatým. Vedený Duchom Svätým nastupuje na neľahkú službu dobrodružstva lásky s Bohom, s ľuďmi a so sebou, v ktorej sú dvere do nebeského kráľovstva vždy otvorené.

Zoznam bibliografických odkazov

- [1.] BUČKO, L. 2009. *Misijná a charitatívna činnosť*. Bratislava: VŠZSP sv. Alžbety, 2009. 248 s. ISBN 978-80-89271-37-5.
- [2.] JÁN PAVOL II. 1994. *Redemptoris missio*. Praha: Zvon, 1994. 64 s. ISBN 80-7113-101-6.
- [3.] PÁPEŽSKÁ RADA PRE PASTORÁCIU MIGRANTOV A CESTUJÚCICH. 2007. *Smernice pre pastoráciu Rómov*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2007. 79 s. ISBN 978-80-7162-651-0.
- [4.] PAVOL VI. 1992. *Evangelií nuntiandi*. Zvolen: Jas, 1992. 64 s. ISBN 80-900548-4-6.
- [5.] PODOLINSKÁ, T. – HRUSTIČ, T. 2012. *Sociálna inklúzia Rómov náboženskou cestou*. Bratislava: ÚEt SAV, 2012. 163 s. ISBN 978-80-89027-33-0.
- [6.] VAŠEČKA, M. a kol. 2002. *Čačipen pal o Roma. Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku*. Bratislava: Slovensko v pohybe, 2002. 912 s. ISBN 8088935415.

Kontakt

Mgr. et Mgr. Silvia Zábavová CJ

Katedra misiológie VŠZaSP sv. Alžbety Bratislava

Jarovnice 218, 082 63

E-mail: szabavova@gmail.com

Vzdelávanie v odbore Sociálna práca

Education in the field of social work

Emília VRANKOVÁ

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá prípravou na povolanie v odbore sociálna práca na Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava. Pokúsime sa podať stručný náhľad na štúdium a profil absolventa odboru sociálna práca v súvislosti so záverečnými prácami.

Kľúčové slová

Vzdelávanie. Sociálna práca. Profil absolventa. Záverečné práce.

Abstract

The contribution deals with preparation for profession in social work field of study at the St. Elizabeth's College of Health and Social Work, Bratislava. We will try to give a quick preview of the study and a graduate's profile in Department of social work in relation to final works.

Key words

Education. Social work. Profile of the graduate. The final work.

Úvod

Sociálna práca je činnosť, práca a poslanie. Nie je to náhoda, že práve sociálna práca je úzko spätá s človekom, s jeho potrebami, právami, ale je taktiež determinovaná človekom ako zosobnením jeho prirodzených pnutí a kontrapunkcií. Samotná činnosť sociálnej práce nesie v sebe akýsi „*genius loci*“ úsilia venovaného človekovi, je podstatou dopĺňania celistvosti obrazu človeka ako humánnej, jedinečnej a nenahraditeľnej bytosti, ktorá si bez ohľadu na farbu svojej pleti, náboženského vyznania, či sociálneho postavenia a pod., zaslúži byť tým, kto môže dostať a prijať odbornú pomoc bezvýhradne a prirodzene v profesionálnej podobe.

Meniace sa podmienky uprostred slovenskej spoločnosti na prelome storočí nepriniesli len demokratické zmeny ale prostredníctvom zafinovaného smeru sociálnej politiky štátu, štát ponúka priestor občanom, aby sa spolupodieľali na kvalite svojho života a života svojej rodiny. (Schavel, 2012a). Uvádzaný autor (2012a), dlhoročný pedagóg a odborník v oblasti sociálnej práce deklaruje, že dôležitú a nezastupiteľnú rolu pri riešení sociálnych problémoch a nepriaznivých sociálnych situáciách predstavuje kvalifikovaný sociálny pracovník – profesionál.

Za požadovanú a kvalitnú odbornú prípravu sociálnych pracovníkov v pregraduálnom systéme sú zodpovedné v súčasnom období vysoké školy.

Odbor sociálna práca

Vedný odbor sociálnej práce sa budoval na základe jej teórie od 19. storočia v oboch republikách spoločného Československého štátu. V povojnovom období 20. storočia z dostupných informačných zdrojov sa dozvedáme, že je obdobím poznačeným hospodárskou krízou, ale zároveň je obdobím budovania teórie sociálnej práce tak dôležitej pre rozvoj vedného odboru.

Základnou tézou sociálnej práce v teoretickej i praktickej rovine je jej podstata, ktorá pramení v empatickom prístupe a úcte k ľudskému životu. Podstata ako uvádzajú Oláh a kol. (2010, s. 73) sa najviac približuje k definícii vzdelávateľov v sociálnej práci zo Slovenska v Programe Phare č. 9518.03. *„Sociálna práca je špecifická odborná činnosť, ktorá smeruje k zlepšeniu vzájomného prispôsobovania sa jednotlivcov, rodín, skupín a sociálneho prostredia, v ktorom žijú a k rozvíjaniu sebaúcty, a vlastnej zodpovednosti jednotlivcov s využitím zdrojov schopnosti osôb, medziludských vzťahov a zdrojov poskytnutých spoločnosťou. Je činnosťou v prospech klienta (jednotlivca, rodiny, skupiny, komunity), ktorú je možné charakterizovať pojmami pomoc, podpora, sprevádzanie.“*

Na Slovensku sociálnu prácu, ako prvý definuje Strieženec v Slovníku sociálneho pracovníka (1996, s. 161) *„ako odbornú disciplínu, ktorá špeciálnymi pracovnými metódami zaisťuje sociálnu starostlivosť o človeka na profesionálnom základe.“* Legislatívne bola sociálna práca ukotvená v roku 1998. V súčasnosti platný zákon o sociálnych službách č. 448/2008 Z. z. sociálnu prácu síce nedefinuje, ale ju považuje za základný nástroj realizácie sociálnych služieb.

Vysokoškolské vzdelávanie v odbore sociálna práca na Slovensku nemá príliš dlhú históriu z dôvodu priradenia administratívnych činností sociálnym pracovníkom počas paternalistického prístupu štátu k občanom do roku 1989. O sociálnych problémoch v spoločnosti typu alkoholizmus, kriminalita, prostitúcia, nezamestnanosť, drogová závislosť, bezdomovecstvo a ďalšie, sa príliš nahlas nerozprávalo, nediskutovalo a ak, tak iba v kruhu rodiny či jej blízkych. Spoločnosť si negatívne sociálne javy a sociálne problémy nepripúšťala.

Odborná príprava na výkon činnosti je základným predpokladom pre profesionálne uplatnenie sociálneho pracovníka v interakcii s klientom v rámci riešenia nepriaznivých sociálnych situácií a sociálnych problémov.

Vzdelávanie v odbore sociálna práca

Vzdelávanie v odbore sociálna práca sa v spoločnom štáte Čechov a Slovákov do roku 1990 sústredilo prevažne na administratívne činnosti sociálnych pracovníkov v štátnych inštitúciách. Vzdelanie bolo možné získať na vysokých školách prevažne v Českej republike.

Vysokoškolské vzdelávanie v sociálnej práci sa na Slovensku začína realizovať v roku 1990 na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, v rámci Katedry sociológie v magisterskom študijnom odbore sociológia so špecializáciou na oblasť sociálnej práce, ako reakcia na prípravu profesionálov pre riešenie nepriaznivých sociálnych situácií, ale taktiež so zameraním na ich predchádzanie. *„V roku 1991 bola otvorená prvá samostatná katedra sociálnej práce na Pedagogickej fakulte UK v Bratislave a tým sa položili základy odbornej vysokoškolskej prípravy sociálnych pracovníkov u nás.“* (Ondrušová a kol., 2010, s. 33).

Neskôr autor Strieženec (1999, s. 12), ktorého môžeme právom považovať spoločne s prof. Gaburom, za jedného z priekopníkov vzdelávania v odbore sociálna práca uvádza, že *„sociálna práca sa u nás profiluje ako vedný odbor, ktorý špeciálnymi pracovnými metódami dotvára, zaisťuje každodennú komplexnú sociálnu starostlivosť o človeka a jeho rozvoj na profesionálnom základe. Vychádza zo systému poznatkov mnohých spoločenských vied (psychológie, pedagogiky, sociológie, filozofie, lekárskech, právnických, ekonomických a ďalších vied) a aplikuje vedecké poznatky do praktickej činnosti.“*

Po roku 1991 sa tak, na akademickej pôde v rámci univerzitného vzdelávania mohli a môžu na priamy výkon činnosti s klientom sociálnej práce, študenti stretnúť napríklad na Trnavskej univerzite v Trnave, Univerzite Konštantína filozofa v Nitre, Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici, Katolíckej univerzite v Ružomberku, Prešovskej univerzite v Prešove a ďalších štátnych ale i súkromných vysokých školách.

K súkromným vysokým školám neodmysliteľne právom patrí Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave n. o. (ďalej len VŠ ZaSP) so svojimi satelitmi na Slovensku, ale i zahraničí z dôvodu svojho humánne zameraného poslania a prípravy sociálnych a zdravotníckych pracovníkov pre prácu s klientmi v každodennej praxi.

Rozvoj sociálnej práce v súčasnosti vnímame na základe tvorby odborných publikácií, nových legislatívnych noriem, snahy o vznik komory sociálnych pracovníkov či diskusií vysokoškolských učiteľov v Asociácii vzdelávateľov v odbore sociálna práca. Všetky aktivity vedú k skvalitneniu prípravy profesionálov, aby následne v praxi uľahčili klientom často krát v rámci odbornej pomoci žiť plnohodnotný život v majoritnej spoločnosti. Myslíme si, že tak,

ako v minulosti sa sociálna práca len okrajovo zarad'ovala k pomáhajúcim profesiám, v dnešnom období sa stala jej neoddeliteľnou súčasťou a tak ju vníma i celá spoločnosť.

Sociálny pracovník svoju kvalifikáciu pre prácu s klientom (jednotlivec, rodina, skupina, komunita) môže získať na základe procesu vzdelávania. Vzdelávanie v odbore sociálna práca je možné na úrovni:

- prípravy sociálnych pracovníkov vo vysokoškolskom systéme,
- v systéme ďalšieho vzdelávania a
- v rámci rezortného vzdelávania. (Oláh a kol., 2010).

Získaným vzdelaním v odbore sociálna práca študent nezíska iba vysokoškolský titul a diplom, ale právom mu prináležia určité a konkrétne kompetencie v interakcii s klientom a jeho sociálnym systémom. Počas prípravy, študent získava množstvo odborných informácií, ktoré ho oprávňujú byť kompetentným. Profesionálna kompetencia sociálneho pracovníka má nadväznosť na výkon reálnej činnosti v praxi, čo je základným cieľom vysokoškolskej prípravy. (Schavel In Ondrušová a kol., 2010).

Profil absolventa odboru sociálna práca

Na základe akreditačného spisu Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava, sa vzdelávanie a výchova pracovníkov pre praktickú sociálnu prácu zabezpečuje v súlade s odporúčaniami Medzinárodnej organizácie práce, smernicami Európskej únie a v súlade s odborným a humánnym smerovaním VŠ ZaSP. Koncepcia sociálnej práce odráža aktuálne potreby súčasných zmien. Nové nároky na organizáciu, formu, obsah i prístupy v sociálnej práci vyžadujú vysokú úroveň profesionalizácie.

Nevyhnutne potom právom vyžadujú odborne pripraveného, kompetentného, erudovaného a multidimenzionálne zameraného sociálneho pracovníka, ktorý dokáže používať rôzne spôsobilosti nie len pri riešení nepriaznivých sociálnych situácií, či sociálnych problémov, ale i s dôrazom a zameraním na ich predchádzanie.

Štúdium sociálnej práce vytvára predpoklady pre prípravu odborníkov priamo podmieneného súčasnými spoločenskými potrebami spoločnosti. VŠ ZaSP pripravuje sociálnych pracovníkov na činnosť v teréne, pre prácu v špecializovaných organizáciách a inštitúciách, vrátane sociálno-zdravotníckych, ako aj pre výskumné aktivity a rôzne sociálne analýzy. V rámci odboru sa preto dáva priestor pre vedné disciplíny sociálne, pedagogické a psychologické (ako základné východisko), sociologické, právne, historické, filozofické,

etické, etnologicko-etnografické, aby študenti získali potrebnú optimálnu syntézu poznatkov, ktoré integruje ucelený študijný odbor sociálna práca.

Sociálna práca ako študijný odbor VŠ ZaSP, reaguje nie len na dynamiku spoločenských zmien a potrieb, ale aj na najnovšie trendy ponímania tejto profesionálne realizovanej sociálnej práce vo svete, ktoré implementuje do systému odbornej prípravy absolventov študijného odboru sociálna práca.

Východiskovým bodom študijného odboru je z tohto pohľadu definícia sociálnej práce prijatá v júli 2000 v kanadskom meste Montreal. Medzinárodná federácia sociálnych pracovníkov charakterizovala sociálnu prácu ako profesiu, ktorá *„podporuje sociálne zmeny, riešenie problémov v medziľudských vzťahoch, ich delegovanie na ľudí a oslobodenie ľudí, aby sa zvyšoval ich blahobyť. Využívaním teórií o ľudskom správaní a sociálnych systémoch, sociálna práca zasahuje tam, kde sa ľudia dostávajú do vzájomnej interakcie so svojím prostredím. Princípy (zásady) ľudských práv a sociálnej spravodlivosti sú základom pre sociálnu prácu.“* (Strieženec, 2006, s. 274).

Sociálna práca vo svojom obsahu reflektuje, akceptuje a v globálnosti v sebe zahŕňa vzdelávanie v odbore sociálna práca aj prostredníctvom aktívnej činnosti Asociácie vzdelávateľov sociálnej práce (ďalej len AV SP).

Pred Valným zhromaždením v septembri (2012b) o týchto skutočnostiach informoval jeden zo zakladateľov a dlhodobý predseda prof. Schavel, ktorý informoval o dôležitých aktivitách zainteresovaných členov AV SP v súvislosti s akceptáciou profesie sociálna práca, stavovskou organizáciou sociálnych pracovníkov a prípravou legislatívy. Asociácia vzdelávateľov v sociálnej práci SR aktívne pôsobí 10 rokov a zastrešuje všetky vysoké školy, ktoré sa podieľajú na príprave sociálnych pracovníkov pre reálnu prax.

Prostredníctvom vysokoškolského vzdelávania VŠ ZaSP v odbore sociálna práca, zabezpečuje prehĺbenie vedomostí a spôsobilosti pre výkon sociálnej intervencie, sociálnej prevencie, sociálnej rehabilitácie, resocializácie, supervízie, sociálneho výskumu, riadenia sociálneho tímu (sociálny manažment).

Sociálny pracovník pri svojej práci vychádza z filozofie pomoci človeku v núdzi a z princípu ľudskej solidarity. Úplne súhlasíme s prezentovanou myšlienkou Schavela a kol. (2012, s. 63), že *„sociálny pracovník, v dnešnej komercializácii života, kde sú časté zvrátené hodnotové orientácie, berie v prvom rade akcent na človeka ako na bio-psycho-spirituálno-sociálnu bytosť. Je profesionálnym pracovníkom poskytujúcim sociálne služby cestou riadenia, organizácie, sprostredkovania, sociálnej prevencie, sociálneho poradenstva, intervencie a bezprostredného poskytovania pomoci ľuďom v sociálnej sieti.*

Formulovanie základných požiadaviek na profil absolventa sociálnej práce

Nevyhnutnou súčasťou prípravy sociálnych pracovníkov je definovanie profilu absolventa sociálnej práce. Pre lepšiu orientáciu uvádzame profil absolventa sociálnej práce tak, ako ho formulovala *Ústredná rada pre vzdelávanie a výcvik sociálnych pracovníkov vo Veľkej Británii* – CCETSW, ktorá reguluje na minimálne štandardy a kompetencie, ktoré absolvent musí získať. Uvedený profil sa podľa nášho názoru výrazne približuje potrebám praxe aj v Slovenskej republike. (Schavel, 2012c).

Profil absolventa podľa CCETS

Sociálny pracovník je pripravený vykonávať nasledujúce odborné činnosti:

- komunikovať a angažovať sa
- posudzovať a plánovať
- podporovať a pomáhať k sebestačnosti
- zasahovať a poskytovať služby
- pracovať v organizácii
- rozvíjať profesionálne sociálne kompetencie. (Schavel, 2012c).

Uvedené činnosti sociálneho pracovníka vyžadujú rôzne úrovne vzdelania. Odborné činnosti podľa náročnosti na vedomosti a zručnosti je možné zdeliť do nasledujúcich stupňov všeobecného vysokoškolského vzdelania podľa § 52 až § 54 zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách:

- A. odborná činnosť – bakalárske vzdelanie
- B. špecializovaná a riadiaca činnosť – magisterské vzdelanie
- C. vedecká činnosť – doktorandské vzdelanie.

Stupeň A pre výkon:

- a) sociálno-správnych činností
- b) sociálno-právneho poradenstva prvého kontaktu
- c) sociálnej diagnostiky a prognózovania
- d) sociálnej prevencie, sociálno-právnej ochrany a depistáže
- e) inej formy sociálnej pomoci (napr. poradenstvo, krízová intervencia, terénna práca, resocializácia, vyjednávanie a zastupovanie klienta)
- f) zriaďovania, koordinovania a organizovania sociálnych služieb.

Stupeň B pre výkon všetkých činností uvedených v stupni A a ďalej pre výkon:

- a) špecializovaného sociálneho poradenstva, sociálnej rehabilitácie, výcviku a sociálnej terapie
- b) sociálnej analýzy, koncepcnej činnosti (sociálne plánovanie)
- c) supervízie a vedenia tímu
- d) riadenia sociálnej inštitúcie
- e) výskumu
- f) vzdelávania a ďalšieho vzdelávania (po doplnení pedagogickej spôsobilosti).

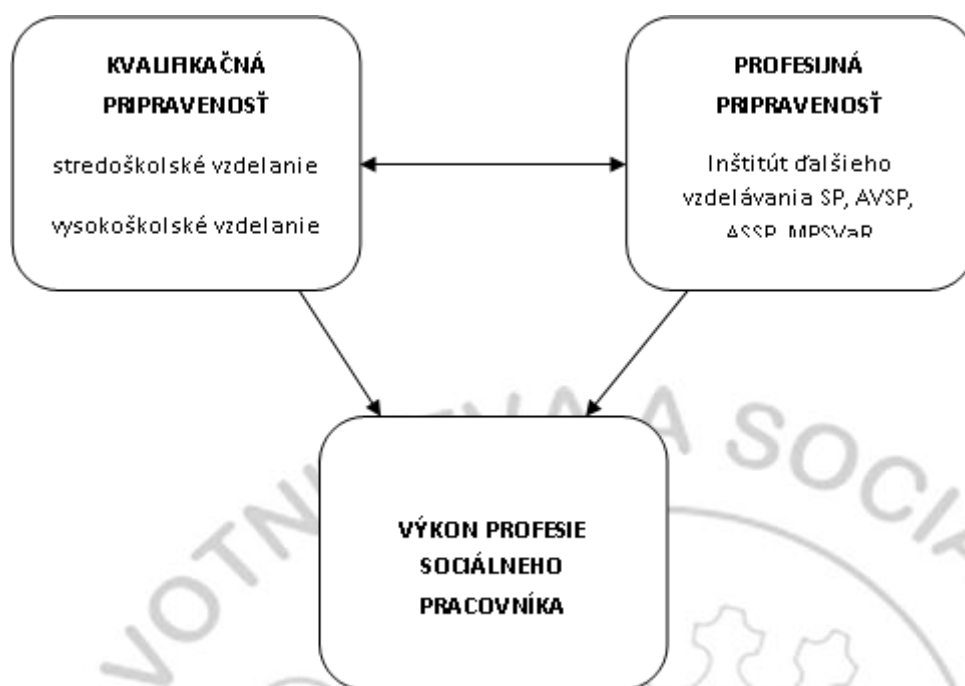
Stupeň C pre výkon činností v oblasti:

- a) vzdelávania a ďalšieho vzdelávania
- b) vedeckého výskumu.

Úrovne vzdelania A (odborná), B (riadiaca) a C (vedecká) by mali absolventom umožniť plynulý prechod z jednej úrovne na ďalšiu. Vyššia úroveň vzdelania predpokladá vedomosti a zručnosti nižšej úrovne. (Schavel, 2012c).

Vysoké školy vytvárajú obrovský potenciál odborne kvalifikovaných sociálnych pracovníkov, ktorí sú na svoje povolanie pripravovaní unifikovane – teda univerzálne, samotný profil absolventov jednotlivých vysokých škôl je približne rovnaký ako prezentujú Schavel, Dávideková (2005) na základe komparácie obsahu vzdelávania počas realizovaného výskumu, na šiestich fakultách v rámci Českej a Slovenskej republiky, ktoré navzájom intenzívne komunikujú a rozvíjajú spoluprácu v rámci skvalitňovania obsahu štúdia v odbore sociálna práca.

Vzdelávanie sociálnych pracovníkov sa v súčasnosti teda uskutočňuje podľa nasledovnej schémy:

Obrázok 1 Vzdelávanie sociálnych pracovníkov

Zdroj: Schavel, 2007

Kvalifikačnú pripravenosť potom môžeme definovať, ako súhrn získaného vzdelania, zručností a schopností, ktoré sociálny pracovník nadobudol v rámci svojho školského a akademického vzdelávania, ktoré absolvoval počas štúdia na strednej a vysokej škole.

Žilová (2005, s. 85) spája kvalifikačnú pripravenosť s kvalifikačnými štandardami, „*ktoré sú profilované spoločenskými očakávaniami:*

- *stupeň vzdelania – vysokoškolské Bc., alebo Mgr.*
- *zameranie vzdelania – sociálna práca, sociálne orientované smery ako napr. sociálna pedagogika, sociológia, psychológia, sociológia a iné*
- *praktické skúsenosti – aspoň v rámci praktickej prípravy študentov v procese vzdelávania v školskom systéme.*“

V rámci vysokoškolského vzdelávania je možné na Slovensku študovať podľa Sústavy študijných odborov vydanéj Ministerstvom školstva Slovenskej republiky č. 2090/2002 študijný odbor sociálna práca v nasledovných stupňoch:

- prvý stupeň vysokoškolského štúdia (Bc.) so štandardnou dĺžkou 3 roky
- druhý stupeň vysokoškolského štúdia (Mgr.) so štandardnou dĺžkou 2 roky. Predpokladá sa, že absolvent ukončil prvostupňové štúdium v študijnom odbore sociálna práca, alebo v niektorom príbuznom študijnom odbore (Sociológia, Sociálna pedagogika,

Andragogika). Pre uchádzačov, ktorí ukončili prvostupňové štúdium v niektorom vzdialenejšom odbore (Pedagogika, Sociálna filozofia, Liečebná pedagogika, Sociálna psychológia, Ošetrovateľstvo) možno navrhnúť študijný program so štandardnou dĺžkou 3 roky

- tretí stupeň vysokoškolského štúdia (PhD.). (Schavel, 2012d).

Aj keď v súčasnosti prebiehajú niektoré snahy o inováciu študijných programov v odbore sociálna práca, môžeme konštatovať, že majú charakter len modifikovania študijného programu prostredníctvom voliteľných predmetov, alebo prebieha tvorba a zavádzanie študijných programov s takzvaným zameraním napr. na sociálnu prácu v štátnej správe, verejnej správe alebo na poradenstvo, pričom tieto študijné programy neprofilujú absolventa k väčšej odbornosti pri výkone svojich činností, navyše ho môžu pri uvádzaní zamerania v doklade o ukončenom vzdelaní obmedzovať v jeho pracovnom uplatnení. Na druhej strane je prítomný fakt, že nové fenomény a špecifiká v pracovných pozíciách sociálneho pracovníka vyvolávajú potrebu jeho neustáleho odborného skvalitňovania. (Schavel, 2012d).

Skúsenosti s profesiou sociálna práca študenti získavajú v rámci procesu vysokoškolského štúdia počas prednášok, odbornej praxe, ale i pri tvorbe rôznych písomných prejavov, ktoré sú často podmienkou k ukončeniu viacerých študijných predmetov.

V závere štúdia, študenti spracovávajú záverečné práce a ich obhajoba tvorí prvú časť štátnej záverečnej skúšky.

Školské a záverečné práce v kontexte základných noriem

Prvé práce prostredníctvom písomného prejavu majú skôr charakter precvičenia si svojho doterajšieho poznania v súvislosti so študujúcim odborom. Správnym prístupom k získavaniu odborných informácií v procese prípravy na výkon činnosti prostredníctvom štúdia odbornej literatúry študenti nadobúdajú určitú mieru samostatnosti. Parafrázujúc Holečku (2000) miera samostatnosti sa postupnými krokmi zväčšuje, tvorivé myslenie sa zdokonaľuje, ale od začiatku je dôležité, aby sa študenti naučili efektívne a správne pracovať s printovými a elektronickými prameňmi. Všetky školské práce je potrebné preto písať na základe dodržiavania viacerých slovenských a zahraničných noriem venujúcich sa správne citovaniu použitej literatúry, odkazovania na odborné informačné pramene a aktuálne normy gramatické, štylistické, etické.

Súčasťou vysokoškolského štúdia, a jeho úspešného zavŕšenia je okrem iného

i samostatné vypracovanie jednak čiastkových školských prác počas štúdia, tak i spracovanie a úspešné obhájenie záverečných prác. Práve pri týchto činnostiach sa často stretávame s rozličným prístupom k spracovaniu problematiky písomného prejavu študentov a takto potom napokon vznikajú formálne nie jednotné verzie konečných študentských prác.

V roku 2009 Národná rada Slovenskej republiky na návrh Ministerstva školstva Slovenskej republiky (ďalej len MŠ SR) schválila zákon č. 496/2009 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, v ktorom sa rieši overovanie miery originality záverečných, rigorózných a habilitačných prác prostredníctvom centrálného registra záverečných, rigorózných a habilitačných prác, ktorý nadobudol účinnosť 1. 1. 2010. Už predtým MŠ SR vydalo Metodické usmernenie č. 14/2009-R z 27. augusta 2009 o náležitostiach záverečných prác, ich bibliografickej registrácii, kontrole originality, uchovávaní a sprístupňovaní. Ďalší dokument, ktorý riešil danú problematiku bol Výnos MŠ SR z 15. marca 2010 č. MŠ SR-5/2010-071 o vzore obalu a titulného listu záverečnej, rigoróznej a habilitačnej práce a formáte výmeny údajov o záverečnej, rigoróznej a habilitačnej práci.

Požiadavky prvých dvoch, vyššie uvedených dokumentov boli na pôde Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave zakomponované do Smernice č. 2/2010 o náležitostiach záverečných prác, ich bibliografickej registrácii, kontrole originality, uchovávaní a sprístupňovaní.

Požiadavky praktického a technického charakteru vyššie spomenutých dokumentov boli spracované v Smernici č. 10/2010 o postupe spracovania a odovzdávania záverečných prác v zmysle novely zákona o vysokých školách č. 496/2009 Z. z. platná na Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, n. o., Bratislava pre akademický rok 2009/2010.

Neuplynuli ani dva roky a od 1. septembra 2011 nadobudli účinnosť nové právne úpravy a metodické usmernenia:

- Zákon č. 6 zo 14. decembra 2010, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- šiesty a siedmy bod článku I. zákona č. 125 z 24. marca 2011, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov,

- Vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej len MŠVVaŠ SR) č. 233 z 1. júla 2011, ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- Metodické usmernenie MŠVVaŠ SR č. 56/2011 o náležitostiach záverečných prác, ich bibliografickej registrácii, uchovávaní a sprístupňovaní.
- Vyhláška Štatistického úradu Slovenskej republiky č. 243/2012 Z. z., ktorou sa vydáva Štatistická klasifikácia odborov vzdelania.

Podstatné zmeny zákonov sa týkajú hlavne zverejňovania záverečných, rigorózných a habilitačných prác, ich posudkov prostredníctvom Centrálného registra záverečných prác a zmlúv.

Všetky tieto skutočnosti sa na Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave odzrkadlili v novej Smernici č. 7/2011 o náležitostiach záverečných, rigorózných a habilitačných prác, ich bibliografickej registrácii, kontrole originality, uchovávaní a sprístupňovaní.

Pre písanie záverečných a kvalifikačných prác je veľmi dôležitá norma STN 01 6910 Pravidlá písania a úpravy písomností, ktorá bola sprístupnená v apríli 2011 a v celom rozsahu nahradila normu z decembra 1999. Kľúčovou normou pre citovanie a písanie odkazov je nová norma STN ISO 690, ktorá bola spracovaná v máji 2012 a vydaná 15. júna 2012 pod názvom Informácie a dokumentácia: Návod na tvorbu bibliografických odkazov na informačné pramene a ich citovanie a nahradila dovtedajšie dve normy STN ISO 690 z apríla 1998 a STN ISO 690-2 z decembra 2001.

Záver

Ak si uvedomíme vyššie uvádzané fakty, že v poslednom období dochádza k častým legislatívnym zmenám a metodickým usmerneniam, ktoré súvisia s tvorbou záverečných a kvalifikačných prác a k zmenám medzinárodných i národných noriem, ktoré sa týkajú citovania, písania bibliografických odkazov a úpravy písomností vzniká priestor, na základe ktorého sme sa rozhodli zareagovať, lebo sme presvedčení, že je potrebné sa s týmito zmenami podrobne zaoberať a prenášať ich na akademickú pôdu, aby štúdium v odbore sociálna práca bolo nielen efektívne, ale i zaujímavé pre budúcich sociálnych pracovníkov – profesionálov, ktorí sú zrkadlom humánne zameranej inštitúcie, ktorou je v plnom rozsahu nie

len v Slovenskej republike, ale i zahraničí Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava.

Zoznam bibliografických odkazov

- [1.] HALEČKA, T. 2000. *Ako písať seminárnu, ročníkovú, diplomovú, rigoróznú prácu*. Prešov: Katedra vzdelávania dospelých a sociálnej práce FF PU, 2000. 51 s. ISBN 80-968367-0-6.
- [2.] *Metodické usmernenie Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky č. 56/2011 o náležitostiach záverečných prác, ich bibliografickej registrácii, uchovávaní a sprístupňovaní*.
- [3.] OLÁH, M. a kol. 2010. *Sociálna práca – vybrané kapitoly z dejín, teórie a metód sociálnej práce. 4. doplnené a prepracované vydanie*. Bratislava: VŠ ZaSP, 2010. 228 s. ISBN 80-969449-6-7.
- [4.] ONDRUŠOVÁ, Z. a kol. 2010. *Základy sociálnej práce pre pomáhajúce profesie*. Bratislava: VŠ ZaSP, 2010. 190 s. ISBN 978-80-89392-21-6.
- [5.] SCHAVEL, M. – DÁVIDEKOVÁ, M. 2005. Vzdelávanie v sociálnej práci na Slovensku a v Čechách: porovnanie obsahu štúdia. In *Sociálni práce/Sociálna práca*. roč. IV. č. 1/2005, s. 88-100. ISSN 1213-624.
- [6.] SCHAVEL, M. 2007. Niektoré otázky edukácie sociálnych pracovníkov. In *Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou: Dni sociálnej práce*. Nitra: FSVaZ UKF, 2007. 307 s. ISBN 978-80-8094-231-1.
- [7.] SCHAVEL, M. 2012a. Vzdelávanie v sociálnej práci a perspektívy v ďalšom vzdelávaní sociálnych pracovníkov. In *Prohuman*, 1/2011. [online]. [2012-09-10]. Dostupné na: <http://www.prohuman.sk/socialna-praca/vzdelavanie-v-socialnej-praci-a-perspektivy-v-dalsom-vzdelavani-socialnych-pracovnikov>.
- [8.] SCHAVEL, M. 2012b. 10 rokov od založenia občianskeho združenia „Asociácia vzdelávateľov v sociálnej práci – reflexie a podnety do ďalšej činnosti. In *Prohuman*, 1/2011. [online]. [2012-09-25]. Dostupné na: <http://www.prohuman.sk/socialna-praca/vzdelavanie-v-socialnej-praci-a-perspektivy-v-dalsom-vzdelavani-socialnych-pracovnikov>.
- [9.] SCHAVEL, M. 2012c. *Supervízia v práci sociálneho pracovníka v domove sociálnych služieb*. [telefonický rozhovor]. Osobná komunikácia, 05.08.2012.

- [10.] SCHAVEL, M. 2012d. *Profil absolventa v odbore sociálna práca*. [rozhovor]. Osobná komunikácia, 03.09.2012.
- [11.] SCHAVEL, M. a kol. 2012. *Sociálna prevencia*. 4. dop. vyd. Liptovský Ján: PROHU, 2012. 266 s. ISBN 978-80-89535-06-4.
- [12.] Smernica č. 7/2011 Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave *o náležitostiach záverečných a kvalifikačných prác, ich bibliografickej registrácii, kontrole originality, uchovávaní a sprístupňovaní*.
- [13.] STRIEŽENEC, Š. 1996. *Slovník sociálneho pracovníka*. Trnava: AD, 1996. 255 s. ISBN 80-967589-0-X.
- [14.] STRIEŽENEC, Š. 1999. *Úvod do sociálnej práce*. Trnava: AD, 1999. 215 s. ISBN 80-967589-6-9.
- [15.] STRIEŽENEC, Š. 2006. *Teória a metodológia sociálnej práce*. Trnava: Tripsoft, 2006. 296 s. ISBN 80-969390-4-1.
- [16.] *Vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky č. 233 Z. z. z 1. júla 2011, ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*.
- [17.] *Vyhláška Štatistického úradu Slovenskej republiky č. 243/2012 Z. z. z 3. augusta 2012, ktorou sa vydáva štatistická klasifikácia odborov vzdelania*.
- [18.] *Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*.
- [19.] *Zákon č. 6/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*.
- [20.] ŽILOVÁ, A. 2005. *Úvod do teórie sociálnej práce (náuka o sociálnej práci)*. 1. vydanie. Badín: Mentor, 2005. 130 s. ISBN 80-968935-1-1.

Kontakt

doc. PhDr.Emília Vranková, PhD.

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava, Katedra sociálnej práce

Palackého č. 1, P. O. Box 104

811 00 Bratislava

E-mail: vrankova.emilia@gmail.com

Čo mi dala vysoká škola

What gave me the college

Alena GRONDŽÁK PECHOVÁ, Emília ČAVOJSKÁ

Abstract

Počas štúdia na Vysokej škole sme na každej prednáške počuli, čo je sociálna práca, kto je sociálny klient a aké sociálne problémy sa môžu v živote človeka vyskytnúť. Prijali sme ako výzvu fakt, že môžeme verejne povedať naše pocity a názory na to čo mi vysoká škola dala, ako si my predstavujeme prácu s klientom, ako sme osobnostne dozreli počas štúdia a stali sa lepšími ľuďmi.

Kľúčové slová

Človek. Klient. Sociálna práca. Vedomosti. Vzdelanie. Zákon.

Abstract

During his studies at the Academy we hear each lecture, a social work who the client is and what social social problems can occur in a person's life. We have taken as a challenge the fact that we can publicly say our feelings and opinions about what college gave me, as you imagine working with my clients, we personally have matured during the study and become better people.

Key words

Man. Client. Social work. Knowledge. Education. Law.

Vážené kolegyne, kolegovia,

Vysokú školu zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety som ukončila v roku 2012 na detašovanom pracovisku v Žiline a moja kolegyňa a spoluautorka tohto príspevku v roku 2011 v Banskej Bystrici. Spoločne sme I. stupeň vysokoškolského vzdelania považovali za akýsi odrazový mostík pre ďalšie hlbšie vedomosti.

Pretože sme spolu pracovali na sociálnom oddelení Mestského úradu v Prievidzi, rozhodli sme sa pokračovať aj na II. stupni a to konkrétne na VŠZaSP sv. Alžbety v Bratislave na jej detašovaných pracoviskách.

Vysoká škola nám dala množstvo teoretických vedomostí, ktoré vieme uplatniť pri práci s klientom. Dala nám veľa nových priateľov, s ktorými sme aj po skončení školy zostali v kontakte a vieme si poradiť a pomôcť.

Spoznali sme múdrych a vzdelaných ľudí v osobách našich učiteľov. V neposlednom rade nám škola dala titul a diplom, ktorý je podmienkou pre výkon našej práce. V súčasnej dobe som SZČO – robím sociálnu posudkovú činnosť pri odkázanosti na sociálnu službu pre obce v regióne Prievidza a moja kolegyňa aj naďalej pracuje na sociálnom oddelení Mestského úradu v Prievidzi.

Práve vzdelanie na vysokej škole mi umožňuje vykonávať sociálnu prácu – posudkovú činnosť ako SZČO, pracujem za seba, podľa seba, ale v zmysle zákona, tak ako si ja myslím, že by sa sociálna práca mala robiť. Mnohokrát sú našimi nadriadenými ľudia, ktorí nemajú vzdelanie v príslušnom odbore, z nevedomosti robia veľa nesprávnych rozhodnutí a v konečnom dôsledku dopláca na to predovšetkým klient.

Častokrát počúvame od ľudí znevažovanie a podceňovanie štúdia na vysokej škole, mnohí z nich zastávajú názor, že tam chodíme len preto, aby sme „zadarmo“ získali vysokoškolský titul, aj keď ho v živote nebudeme potrebovať. Pre nás ale nie je získaný diplom len nepotrebný papier založený v tubuse. Sme hrdé na to, že ho máme, sú za ním hodiny driny a obetovania sa. Bez pomoci našich blízkych by sme to dokázali len ťažko, pretože byť matkou, manželkou a zamestnanou ženou v jednej osobe nie je vôbec jednoduché. Zvýšili sme si vzdelanie v odbore, v ktorom pracujeme, a môžeme povedať, že sme neštudovali nadarmo.

Vysoká škola nás naučila konať rozvážnejšie, rozšírila nám obzor informácií, objasnila podstatu toho, čo robíme, a urobila z nás lepšieho (empatickeho a asertívneho) človeka. Naučila nás, že musíme pristupovať ku každému klientovi bez predsudkov, ako k ľudskej bytosti aj napriek jeho spoločenského statusu, či je to bezdomovec, alkoholik, nezamestnaný, alebo prepustený z výkonu trestu. My sociálni pracovníci sme tu pre nich a pomáhame niečo v ich živote zmeniť. Je nám cťou byť človeku človekom, svetielkom na jeho ceste pri hľadaní zmyslu života. Vzdelaním sme došli k poznaniu, že v dnešnej uponáhľanej dobe moc a sila peňazí prevyšuje nad hodnotami ako dôstojnosť, pokora a nezištná pomoc, a je to aj v našich rukách, aby sme krok po kroku našli v ľuďoch to ľudské.

Aj sociálni pracovníci sú ľudia so svojimi starosťami a problémami, ktoré musia dennodenne riešiť a hľadať vhodné postupy, ako situáciu zvládnuť. Až teraz, keď sme získali odborné vedomosti vieme, že by sme mnoho vecí riešili úplne iným spôsobom, odbornejšie a určite menej bolestnejšie.

Vysoká škola ale nepripraví človeka na všetko, s čím sa v praxi stretáva a čo pri práci potrebuje. Každá práca má svoje špecifiká, každý klient je iný. Preto je nevyhnutné vzdelávať sa naďalej. Časté zmeny v legislatíve spôsobujú, že naša práca si vyžaduje sústavne sa zaoberať zákonmi. Je dobré, že naša vysoká škola má svoj klub absolventov a ak bude pracovať tak, ako je v jeho činnosti uvedené, bude to v prospech nás všetkých, ktorí v oblasti sociálnej práce pracujeme. Prostredníctvom klubu môžeme vzájomne komunikovať, pomáhať si a byť informovaní.

Je smutné, že mnohí ľudia, aj naši priatelia, ktorí majú ukončené vysokoškolské vzdelanie, majú problém zamestnať sa. Stále pretrvávajú tendencie zamestnávania podľa politickej príslušnosti, alebo podľa známostí a nie podľa odbornosti a schopnosti. Preto musíme aj prostredníctvom klubu pomáhať pri upevnení postavenia sociálneho pracovníka na miesto aké mu v našej spoločnosti patrí.

Ďakujeme Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety za dva nádherné roky v škole, ďakujeme za priateľov, ktorých sme jej prostredníctvom získali, za učiteľov, ktorých si vážime, za ich trpezlivosť, ochotu a snahu.

Prajeme vysokej škole veľa dobrých študentov a študentom veľa dobrých učiteľov. Prajeme, aby jej postavenie v rámci vysokých škôl bolo naďalej také dobré ako doteraz, ak nie lepšie. Sme hrdé, že sme boli súčasťou školy, ktorá má svoje „krídla“ rozťahnuté všade tam, kde iní sa boja. Veľa šťastia!

Kontakt

Mgr. Alena Grondžák Pechová
SZČO - sociálna posudková činnosť
Hviezdoslavova 836/224, 972 41 Koš
email: alapechula@gmail.com

Mgr. Emília Čavojská
Mestský úrad, nám. Slobody 14
971 01 Prievidza
Nábřežie A. Kmeťa č. 34
971 01 Prievidza
email: cavojskam@gmail.com

Reflexie absolventov Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave na oblasť vzdelávania v odbore sociálna práca

Reflexes of the St. Elizabeth University of Health and Social Sciences graduates on education area in social work.

Milan SCHAVEL

Abstrakt

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave pripravuje študentov v odbore sociálna práca už desať rokov. Pokladali sme za prínosné a dôležité poskytnúť zainteresovaným niekoľko reflexií absolventov v študijnom odbore sociálna práca na niekoľko oblastí, ktoré často v prostredí každej vysokej školy rezonujú a na ktoré študenti často nedostávajú odpovede. Ide o oblasť kvality poskytovaného vzdelania, organizáciu štúdia, obsah študijného programu a záujem o možnosť ďalej sa vzdelávať. Príspevok poskytuje na základe realizovaného výskumu niekoľko podnetov pre zainteresovaných aktérov vzdelávacieho procesu.

Kľúčové slová

Sociálna práca. Absolvent štúdia. Vzdelávanie. Obsah študijného programu. Ďalšie vzdelávanie.

Abstract

St. Elizabeth University of Health and Social Sciences in Bratislava has been preparing students in social work for 10 years. We have considered for beneficial and important to provide some reflections of social work graduates in several areas, which often resonate in the settings of each university and to which the students do not receive the responses. It is about quality of provided education, study organisation, content of study program and interest in possibility of further education. According to realized research our work offers some impulses for concerned education participants.

Keywords:

Social work. Study graduate. Education. Study program content. Further education.

Úvod

Na Slovensku, ale aj v zahraničí sa Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce (ďalej len VŠZaSP), ako nezisková organizácia prezentuje už 10 rokov, zakladateľom školy je prof. MUDr. Vladimír Krčméry, DrSc., multi. Drhc. Cieľom a samotnou ideou školy je od začiatku poskytovať vysokoškolské vzdelanie v profesiách, ktoré nevyhnutne súvisia s činnosťami zameranými na pomoc ľuďom so zdravotnými problémami a v nepriaznivých

životných situáciách. Ojedinelým špecifikom školy je realizácia projektov v rozvojových krajinách celého sveta, momentálne škola realizuje 53 projektov zameraných na pomoc tým najchudobnejším, v ohrození na živote a životnej existencii. Do tohto rámca samotného poslania prirodzene zapadá aj vzdelávanie sociálnych pracovníkov, opodstatnenosť je odôvodnená narastaním ekonomických problémov, krízami v rodine, poskytovaním sociálnych služieb pre rôzne klientské skupiny, narastaním sociálno – patologických javov a problémov súvisiacich s oblasťou sociálnoprávnej ochrany detí, mládeže a dospelých.

V tejto fáze dynamického rozvoja študijného odboru bola zriadená VŠZaSP sv. Alžbety v Bratislave. Prví absolventi bakalárskeho štúdia ukončili akademický rok 2005/2006 v celkovom počte 340 absolventov.

VŠ ZaSP získala akreditácie na vzdelávanie v odbore sociálna práca vo všetkých stupňoch vysokoškolského štúdia a práva na udeľovanie vedecko – pedagogických hodností docent a profesor v odbore sociálna práca.

Faktom je, že škola prešla mnohými úskaliami, je častým terčom kritiky pre vysoký počet študentov a realizáciu vzdelávania v rôznych regiónoch Slovenska. Na druhej strane ale, podľa hodnotenia ARRA¹ sa vysoká škola umiestňuje na poprednom mieste v porovnaní aj s inými verejnými vysokými školami. Navyše škola, ako jediná sa môže prezentovať v rámci realizovaných odborov medzinárodnou akreditáciou v odboroch sociálna práca, ošetrovatelstvo a verejné zdravotníctvo.

Sociálna práca v procese teórie a praxe

Opodstatnenosť študijného odboru sociálna práca je nespochybniteľná aj napriek tomu, že už niekoľko rokov sa vedú diskusie najmä v akademickom prostredí či ide o vedu, praktickú činnosť alebo aplikáciu metód rôznych spoločenských vied prostredníctvom sociálnej práce do praxe.

---

¹) ARRA je nezávislá hodnotiacia agentúra vysokých škôl. Prvé hodnotenie (ranking) slovenských vysokých škôl (VŠ) a ich fakúlt zverejnila ARRA v roku 2005. Dovtedy sa žiadna štátna či neštátna inštitúcia systematickým hodnotením vedeckého a pedagogického výkonu vysokých škôl na Slovensku nezaoberala. Cieľom rankingu ARRA je poskytnúť širokej verejnosti a najmä uchádzačom o štúdium na VŠ prehľad zostavený na základe použitia čitateľných a všeobecne zrozumiteľných kritérií. Ambíciou nášho rankingu, tak ako je zvykom pri zahraničných rankingoch, je tiež iniciovať súťaživosť medzi inštitúciami poskytujúcimi vysokoškolské vzdelávanie a tým aj pozitívne zmeny v slovenskom vysokom školstve. Hodnotenie sa opiera o verejne dostupné a verifikovateľné údaje, ktoré sú rozdelené do dvoch základných skupín - vzdelávanie (počty študentov, pedagógov, záujem o štúdium) a výskum (počty publikácií a citácií, granty a doktorandské štúdium)

Je potrebné si uvedomiť, že opodstatnenosť sociálnej práce ovplyvňuje už dlhoročne aj fakt, že sociálna politika prezentuje nový smer a rozloženie zodpovednosti štátu a občana sa výrazne menia: dôraz sa kladie na posilnenie zodpovednosti občana nielen za kvalitu svojho života, ale aj za svoju rodinu. Dôležitý je výber vhodných aplikovaných metód sociálnej práce, ktorý by mal zabrániť osobnej a sociálnej dezintegrácii občana a pôsobiť proti jeho dlhodobému zotrvaní v situácii odkázanosti na pomoc iných, tak aby sa neefektívne neznehodnocovali značne obmedzené použiteľné zdroje štátu.

Už prijatím zákona o sociálnej pomoci sa v roku 1998 predpokladala zmena pozície, orientácie a úloh sociálnej práce z úrovne bezmocného administrátora na úroveň hlavného nástroja, ktorým sa realizujú reformné ciele sociálnej ochrany občanov. Faktom je, že tento predpoklad otvoril priestor pre rozvoj a ďalší rast sociálnej práce ako významnej sociálnej profesie najmä v oblasti sociálnych služieb, sociálnej prevencie, sociálnoprávnej ochrany ako aj kompenzácií dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia. V tom čase bola často formulovaná otázka, ako a či vôbec je súčasná prax výkonu sociálnej práce a prípravy vzdelávania sociálnych pracovníkov pripravená primerane reagovať na nastolenú požiadavku zmeny, na to, aby sa skutočne mohla stať účinným a reálnym nástrojom implementácie novej sociálnej politiky. Odpoveď je jednoznačná, akademická obec veľmi pohotovo reagovala na požiadavky praxe a potreby zabezpečenia často aj špecifických odborných činností v sociálnej praxi. Boli spracované nové študijné programy, kreovali sa nové študijné predmety, teoreticky boli rozpracované témy ako sociálne poradenstvo, supervízia, sociálna prevencia, krízová intervencia a ďalšie. Publikovali sa pre toto obdobie nové monografické diela. Osobnosťou, ktorá sa významne podieľala na kreovaní študijného odboru bol v tom období doc. Štefan Strieženc².

V podstate od začiatkov kreovania študijného odboru sociálna práca prebieha diskusia o ukotvení profesie v praktickom prostredí výkonu sociálnej práce a o akceptovaní sociálnej práce ako spoločensko - vedného odboru. Dovoľujeme si teda na tomto mieste upozorniť na nasledovné okruhy problémov:

- dlhoročne prebiehajúca avšak nedostatočne štrukturovaná, často partikulárna a utilitaritistická diskusia o tom, kto je a kto nie je sociálnym pracovníkom, kto môže túto profesiu vykonávať, aké vzdelanie a kvalifikácia sú potrebné pre jej výkon, či je sociálna

---

²) Štefan Strieženc, docent v odbore sociálna práca, prvý predseda Asociácie vzdelávateľov v sociálnej práci, autor monografií v odbore sociálna práca : Slovník sociálneho pracovníka (1996), Úvod do štúdia sociálnej práce (1999), Teória metodológia sociálnej práce (2006). Zaslúžil sa o autonómiu študijného odboru sociálna práca ako vysokoškolského študijného odboru. Zomrel v roku 2006.

práca samostatnou vednou disciplínou a profesiou alebo je len zastrešujúcim názvom pre určitý súbor činností a poznatkov z iných vedných disciplín, t. j. diskusia o samotnej podstate, definícii, charaktere a hraniciach sociálnej práce³,

- dynamický nárast počtu škôl a vzdelávajúcich inštitúcií v predchádzajúcom desaťročí deklarujúcich vzdelávanie v sociálnej práci, sprevádzaný roztrieštenosťou obsahu vzdelávacích programov, výkonom a kvalitou povinnej praxe študentov, ako aj absenciou uceleného, inštitucionálne zabezpečeného systému ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov⁴,
- súčasná prax v obsadzovaní miest sociálnych pracovníkov vo verejnej správe a v zariadeniach sociálnych služieb využíva príliš širokú definíciu kvalifikačných predpokladov vzdelania bez štandardného vymedzenia kvalifikačných požiadaviek zamerania a lebo odboru vzdelania zamestnancov sociálnej sféry, čo vyústilo do nedostatočnej kvalifikovanosti zamestnancov, spätne negatívne ovplyvňuje celkové vnímanie sociálnej práce ako profesie a nevedie k tvorbe potrebných štandardizovaných podmienok pre jej profesionálny výkon.

Výsledky výskumu absolventov VŠZaSP sv. Alžbety v odbore sociálna práca

Vysoká škola v zmysle pokynov Ministerstva školstva vedy, výskumu a športu SR pravidelne organizuje aj hodnotenie pedagogického procesu študentmi, výsledky sú pomerne priaznivé, sú štatisticky vyhodnocované, pričom vytvárajú predpoklad pre sústavné skvalitňovanie vzdelávania v jednotlivých odboroch štúdia.

Pomerne ojedinelým podľa našich zistení je evaluácia vzdelávania v jej jednotlivých súvislostiach prostredníctvom absolventov vysokej školy. Pri našom zisťovaní sme nezaznamenali žiadne relevantné výstupy realizovaných výskumov verejných alebo súkromných vysokých škôl, ktoré by aspoň čiastočne reflektovali názory absolventov v odbore sociálna práca. Zaujímavé pre prostredie jednotlivých vysokých škôl sú realizované

---

³) Vymedzenie sociálnej práce ako praktickej činnosti je čiastočne definované v zákone č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a v zákone č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele.

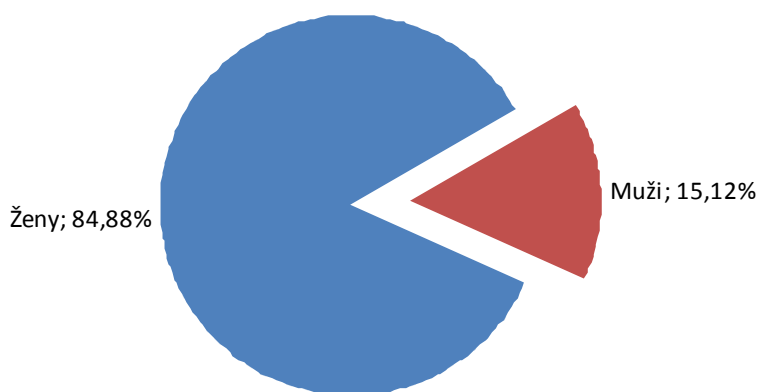
⁴) Charakteristika študijného odboru sociálna práca je zverejnená na web. stránke Akreditačnej komisie pre posudzovanie spôsobilosti zabezpečovať vysokoškolské vzdelávanie v študijných odboroch na určených stupňoch vysokoškolského štúdia. Charakteristiku študijného odboru je potrebné inovovať, iniciatívu vyvíja najmä Asociácia vzdelávateľov v sociálnej práci. V oblasti ďalšieho vzdelávania rezort práce, sociálnych vecí a rodiny doposiaľ nemá spracovaný ucelený systém – koncepciu ďalšieho vzdelávania zamestnancov v sociálnej sfére.

výskumy, ktoré monitorujú uplatnenie absolventov a ich spokojnosť s absolvovaným študijným programom⁵.

V akademickom roku 2010/2011 sme uskutočnili výskum prostredníctvom elektronicky rozoslaných dotazníkov v celkovom počte 1837 respondentov. Výskum sme orientovali na tieto základné oblasti:

- motivácia pre štúdium v odbore sociálna práca
- využitie vedomostí a zručností v profesionálnej praxi,
- reflexia na obsah študijného programu v odbore sociálna práca a kvalitu pedagógov,
- záujem o ďalšie vzdelávanie a odbornú graduáciu v odbore sociálna práca.

Výskumu sa zúčastnili absolventi I. a II. stupňa vysokoškolského štúdia v odbore sociálna práca. Predpokladali sme že väčšinu respondentov budú tvoriť ženy, čo potvrdzuje aj nasledujúci graf 1.

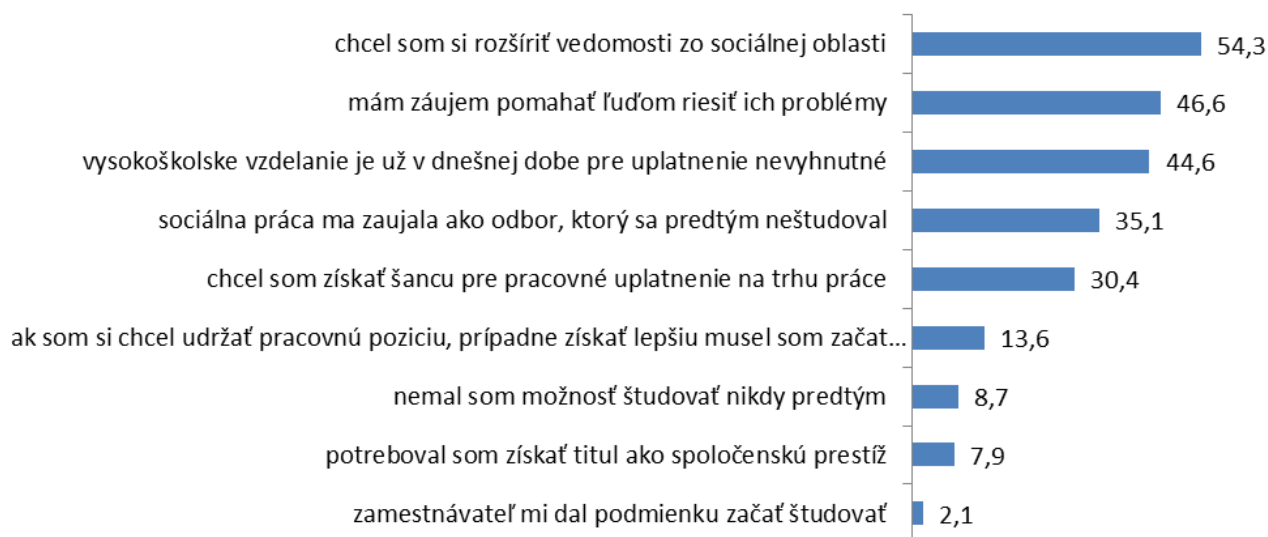
Graf 1 Pohlavie respondentov

Podobné zloženie študentov je aj na iných verejných vysokých školách, faktom je, že štatistiky pre rozlíšenie pohlavia študentov v odbore sociálna práca sa evidujú, je však prirodzené, že z rôznych dôvodov, ktoré na tomto mieste nepovažujeme za nevyhnutné rozoberať, prejavujú o prácu v sociálnej oblasti najmä ženy.

Keď sme sledovali záujem – motiváciu absolventov pre štúdium v odbore sociálna práca, výsledky nás prekvapili svojim spektrom odpovedí a podobne tiež pomerne vysokým percentom orientovaným na získanie vedomostí, záujem o prácu s ľuďmi, záujem o nový

⁵) Celoslovenské výskumy sa realizujú len ojedinele napr. ARRA: Spokojnosť študentov vysokých škôl (2006), Kočan, Považan: Hodnotenie kvality vysokých škôl pedagógmi a absolventmi (2009).

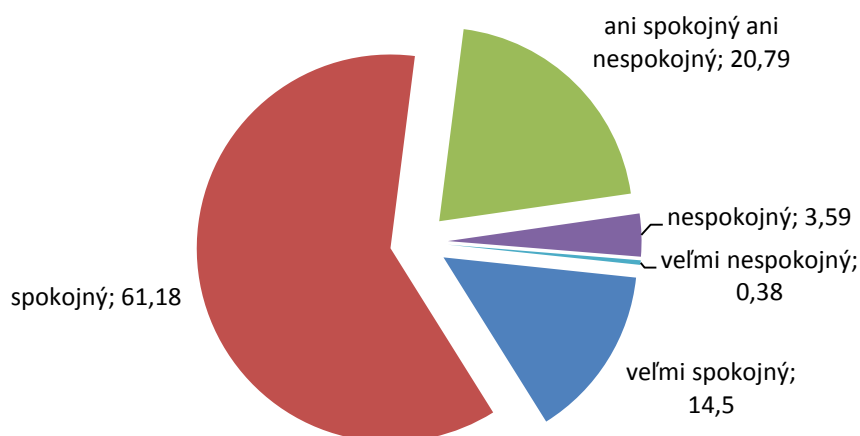
študijný odbor a podobne. Respondenti mohli uviesť aj viac možností svojich odpovedí, výsledky uvádzame v percentách v grafe 2.

Graf 2 Dôvod pre štúdium v odbore sociálna práca

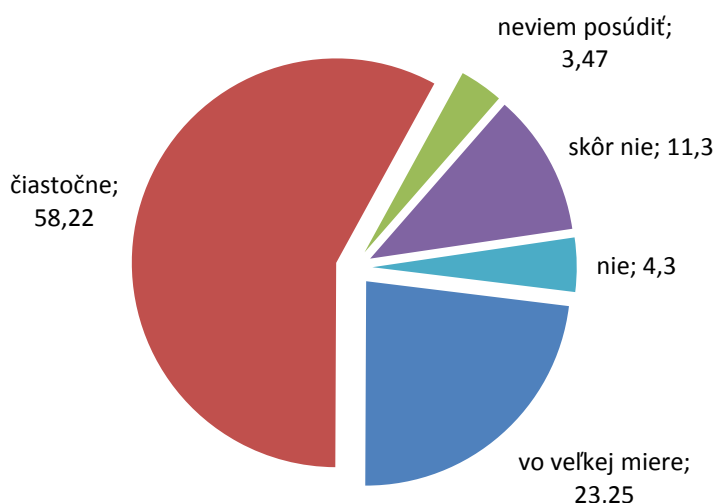
Situácia oproti predchádzajúcim rokom sa zmenila najmä v motivácii, ktorá bola podmienená udržaním si pracovného miesta 13,6 % odpovedí, alebo 2,1 % v súvislosti s podmienkou od zamestnávateľa, kedy má zamestnanec podmienku začať študovať. Za priaznivý výsledok môžeme považovať pomerne nízke percento orientované na snahu získať spoločenskú prestíž prostredníctvom vysokoškolského titulu (7,9 %), mohli by sme povedať, že takáto tendencia nie je tak výrazne preferovaná, napriek tomu, že v spoločnosti je aj medzi verejnosťou často pertraktovaná.

Hodnotenie kvality poskytovaného vzdelávania je pomerne zložité, počas štúdia sa poslucháči majú možnosť vyjadrovať k poskytovanej kvalite vzdelávania, každý rok sa tieto výsledky vyhodnocujú. Vo všeobecnosti by sme mohli konštatovať spokojnosť absolventov štúdia s poskytovaným vzdelávaním (táto spokojnosť vyjadruje organizáciu samotného štúdia, kvalitu pedagógov vo vzdelávacom procese, ako aj úroveň získaných vedomostí a zručností pre ďalšie praktické uplatnenie). K tomuto zisteniu bola formulovaná otázka: „Vyjadrite svoju spokojnosť s absolvovaným štúdiom v odbore sociálna práca.“ Výsledky uvádzame v nasledujúcom grafe 3.

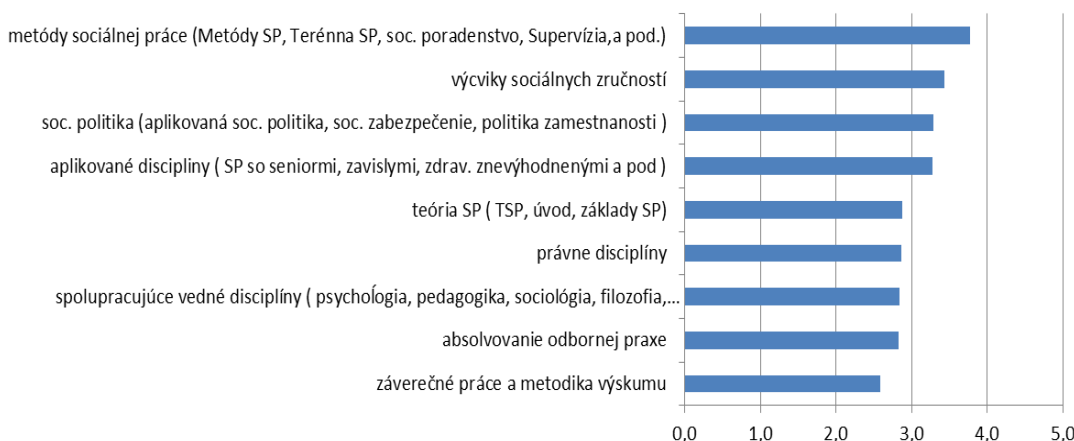
Graf 3 Vyjadrenie spokojnosti s absolvovaným štúdiom v odbore sociálna práca

Zaujímali nás taktiež odpovede respondentov na využitie svojich vedomostí v profesionálnej praxi. Za priaznivé pre odbor sociálna práca a študijný program zostavený na VŠZaSP sv. Alžbety považujeme vysoké percento odpovedí vo vzťahu k využitiu získaných vedomostí vo veľkej miere (23,3%) a odpovede „častočne využívam“ (58,2 %). Čiastočné využitie môže súvisieť aj so skutočnosťou, že sociálnu prácu študujú najmä v externej forme aj uchádzači napr. z rezortu vnútra, zdravotníctva alebo ďalších subjektov verejnej správy, pričom nemusia byť v kontakte s klientom, ktorý má sociálne problémy. Výsledky uvádzame v nasledujúcom grafe 4.

Graf 4 Využitie vedomostí získaných počas štúdia v profesionálnej praxi

V súvislosti s reflexiou na obsah študijného programu v odbore sociálna práca sme respondentom kládli otázku, ktorá súvisela s preferovaním niektorého z modulov (súbor študijných predmetov). Otázka znela: „Ktoré z uvedených modulov považujete pre vzdelávanie v sociálnej práci za najdôležitejšie?“ Respondenti hodnotili preferovanie stupnicou od 1 po 5.

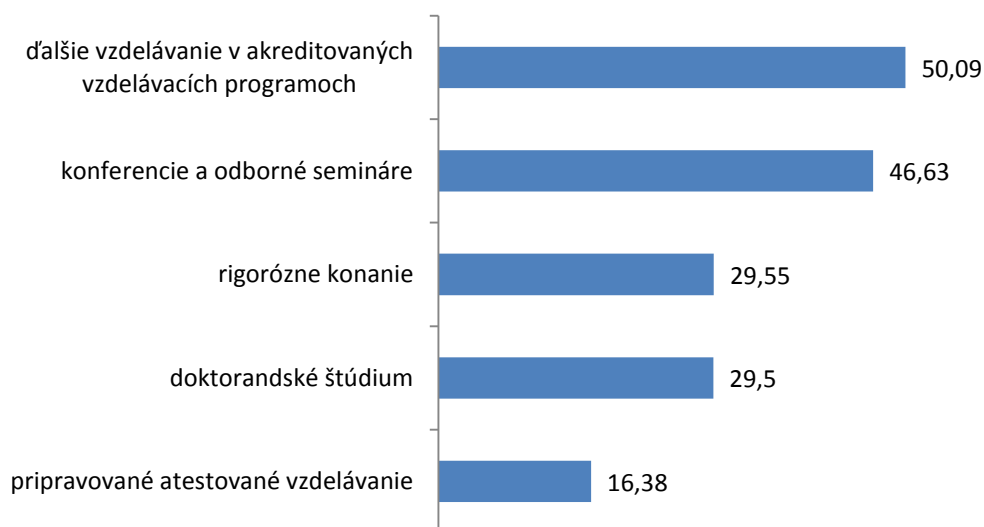
Graf 5 Preferovanie niektorého z modulov v obsahu štúdia v odbore sociálna práca

Na základe získaných výsledkov uvádzame, že absolventi považujú za dôležité získať vedomosti predovšetkým v oblasti metód sociálnej práce, vo výcviku sociálnych zručností, v sociálnej politike a v aplikovaných disciplínach sociálnej práce. Menej preferovaná je oblasť teórie sociálnej práce, čo môže súvisieť aj s náročnosťou prenosu teoretických konceptov sociálnej práce do aplikačnej praxe s využitím adekvátnych metód sociálnej práce. Menej frekventované v odpovediach boli aj predmety príbuzných spoločenskovedných disciplín. Tento fakt na druhej strane poukazuje na nevyhnutnosť orientovať pedagógov do hľadania možností priblížiť význam jednotlivých disciplín pre sociálnu prácu a možnosti vzájomného obohatenia týchto disciplín navzájom.

V kontakte so sociálnou praxou, ako aj v komunikácii so študentmi sociálnej práce sme často upozorňovaní na nevyhnutnosť ďalšieho vzdelávania absolventov v odbore sociálna práca. Na tomto mieste je potrebné konštatovať, že rezort práce sociálnych vecí a rodiny nemá doposiaľ vytvorený systém ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov, táto potreba nie je ukotvená v žiadnom právnom predpise, vyhláske alebo koncepcii. Uskutočňujú sa skôr spontánne vzdelávacie aktivity pod gesciou Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny alebo aktivity, ktoré sú podporované prostredníctvom finančných zdrojov Európskeho sociálneho fondu a niektorých neziskových organizácií. Problémom je, že zvyšovanie odbornosti na výkon činností v odbore sociálna práca nevytvárajú predpoklad pre zvyšovanie mzdového

ohodnotenia, prípadne kariérneho postupu. Napriek tomu je záujem respondentov o vzdelávanie evidentný. Respondenti mohli uviesť viacero odpovedí (graf 6).

Graf 6 Záujem respondentov o odbornú graduáciu

Respondenti by najviac preferovali v ďalšom vzdelávaní akreditované vzdelávacie programy, podnetné pre zabezpečenie Alumni programu⁶ pre absolventov je ich aj záujem o konferencie a odborné semináre. Napriek tomu, že atestované vzdelávanie sociálnych pracovníkov nemá oporu v žiadnej právnej norme a právnom predpise, absolventi zrejme vidia v tomto type ďalšieho vzdelávania potvrdzovanie odbornej kompetencie s vyššou váhou ako absolvovanie niektorého zo vzdelávacích programov. Koncept atestovaného vzdelávania má Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety už rozpracovaný⁷. Pomerne rovnaké percento odpovedí bolo v záujme o doktorandské štúdium a rigorózne konanie, približne 1/3 absolventov uvažuje o ďalšom štúdiu, čo je možné považovať za zosúladenie

⁶) Pojem Alumni klub je na Slovensku väčšmi spojený so školami v Spojených štátoch. Stále je menej známa podstata vzťahov a absolventmi. Táto aktivita nie je jednosmerná, ale dáva prospech obidvom zainteresovaným: absolventom a pedagógom. Zdá sa ako by nemala táto myšlienka nič spoločné s realitou slovenských absolventov. Niektorí predstavitelia slovenských vysokých škôl si uvedomili potrebu udržiavania kontaktu s vlastnými absolventmi, vzniklo niekoľko takýchto iniciatív skôr s menším úspechom. Inšpiráciou pre slovenské univerzity pritom nemusia byť len Alumni - kluby na amerických vysokých školách, tie majú najdlhšiu tradíciu a najprepracovanejší systém spolupráce so svojimi absolventmi. V strednej Európe existuje niekoľko dobrých príkladov v Nemecku, Rakúsku, Maďarsku.

⁷) Atestácia je overenie získaných kompetencií vymedzených profesijným štandardom pre príslušnú kategóriu odborného zamestnanca v odbore sociálna práca, ktorý ich získal kontinuálnym vzdelávaním, sebavzdelávaním alebo výkonom odborných činností. Atestáciu môže vykonať len odborný zamestnanec v odbore sociálna práca, ktorý získal požadované vysokoškolské vzdelanie najmenej druhého stupňa a má minimálne 1 rok praxe.

s celkovým trendom sprístupniť doktorandské štúdium širšej skupine záujemcov o tretí stupeň vysokoškolského štúdia.

Záver

V našom príspevku sme prezentovali výskum, ktorý poukázal na niektoré skutočnosti, ktoré dovtedy neboli predmetom zisťovania. Zistili sme, že väčšina absolventov je spokojných so vzdelávaním na VŠZaSP sv. Alžbety v Bratislave, absolventi upozorňujú na význam niektorých študijných predmetov a čo je potešiteľné majú záujem o ďalší odborný rast.

Dovoľujeme si taktiež upozorniť, že sociálna práca je na Slovensku etablovaná dve desaťročia, bolo by dobré si uvedomiť, že pri jej rozvoji nejde len o otázku čisto akademickú, často spochybňujúcu úroveň a kvalitu praktického využitia vedomostí a zručností absolventov v sociálnej praxi. Musíme si uvedomiť, že ide aj o otázku existenčného smerovania a praktického zabezpečenia tejto profesie v súčasnej slovenskej spoločnosti.

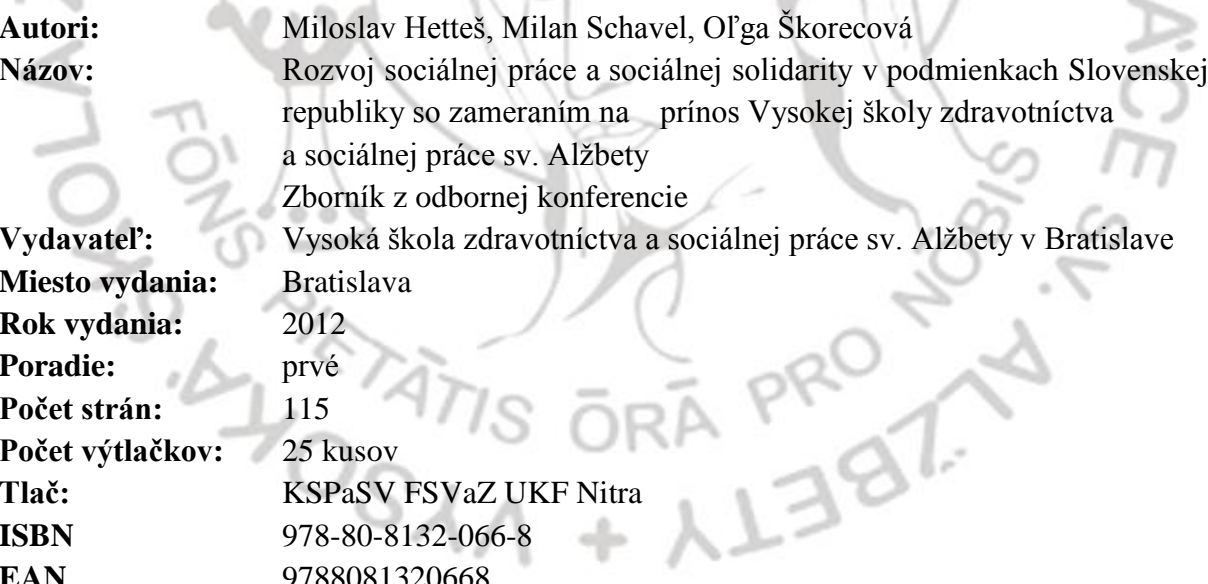
Perspektívou pozitívnej zmeny v posilnení postavenia sociálnych pracovníkov a samotnej profesie je profesionalizácia sociálnej práce v zmysle naplnenia deklarovaného záujmu aj samotnej Vlády SR v Programovom vyhlásení: „Vytvoriť podmienky pre zabezpečenie profesionalizácie sociálnej práce.“ Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny SR pripravuje za podpory Asociácie vzdelávateľov v sociálnej práci legislatívnu normu, ktorá by mala očakávania sociálnych pracovníkov v zmysle ich profesionálneho a statusového postavenia naplniť.

Kontakt

prof. PaedDr. Milan Schavel, PhD.

VŠZaSP sv. Alžbety v Bratislave

E-mail: mschavel@stonline.sk

Autori: Milošlav Hetteš, Milan Schavel, Oľga Škorecová
Názov: Rozvoj sociálnej práce a sociálnej solidarity v podmienkach Slovenskej republiky so zameraním na prínos Vysokkej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety
Zborník z odbornej konferencie
Vydavateľ: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave
Miesto vydania: Bratislava
Rok vydania: 2012
Poradie: prvé
Počet strán: 115
Počet výtlačkov: 25 kusov
Tlač: KSPaSV FSVaZ UKF Nitra
ISBN 978-80-8132-066-8
EAN 9788081320668